STRIP SCHRIFT

Prijs f6,25
Bfr. 125

MARC WASTERLAIN
GRZEGORZ ROSINSKI
JACQUES SANDRON

259 – JAARGANG 26 NUMMER 2 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

MIRABELLE CHANTAL DE SPIEGELEER

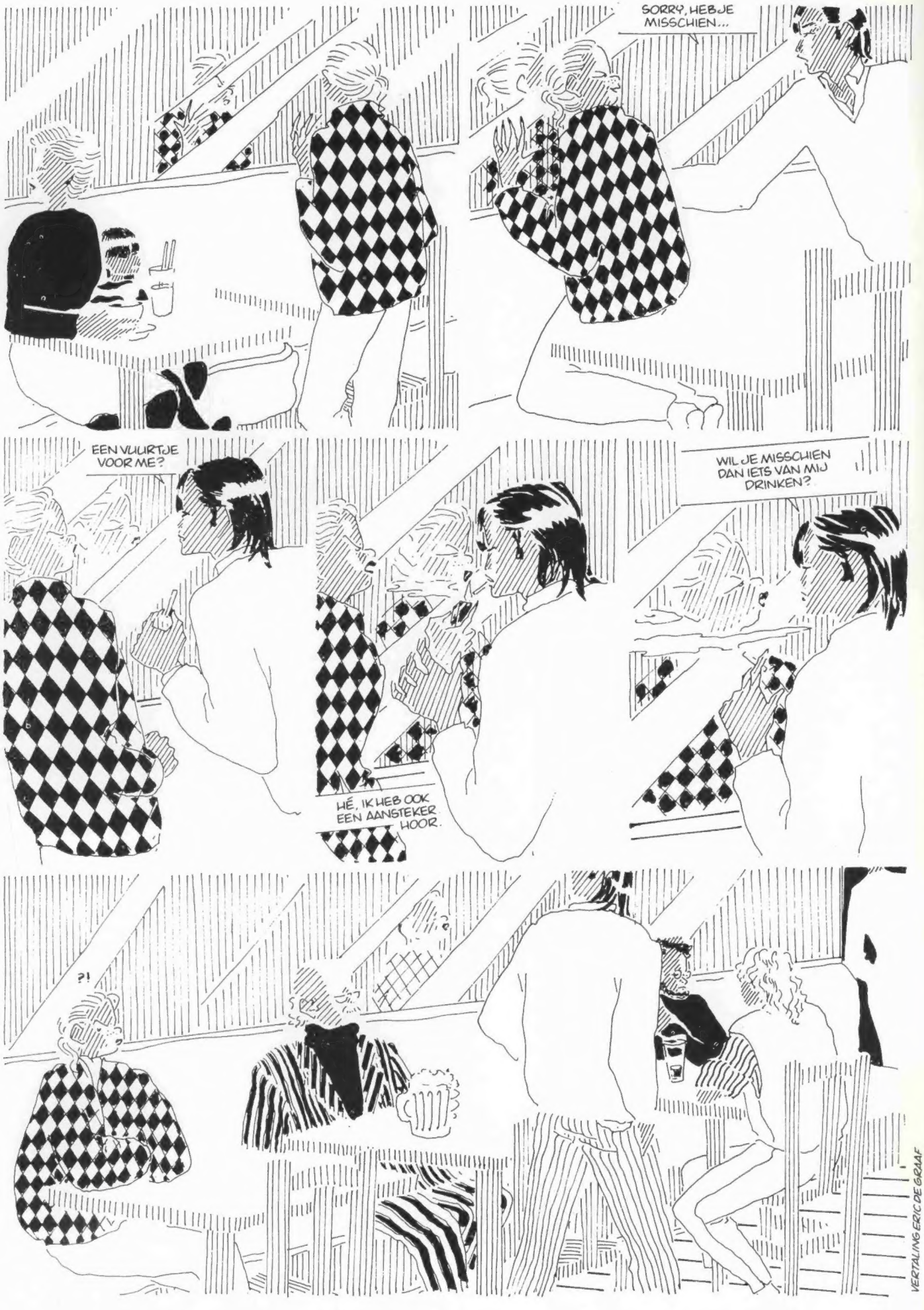

VERTALING ERIC DE GRAAF

STRIP SCHRIFT

Jaargang 26 maart 1993 nummer 2 (259)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Michel Nadorp, Arco van Os, Rik Sanders

Redactie-assistentie
Harry Wibier

Medewerkenden
Sytse S. Algera, Ger Apeldoorn, Ben Bits, Hanneke Bons, Ruud Booms, Michel Clessens, Amalia Deekman, Frans Hasselaar, Stan Heinze, Gerrit de Jager, Arnel Lefevere, Jean-Marie Mievis, Hans Pols, Stefan Rutten, Koos Schulte, Chantal de Spiegeleer, Rich Thomassen, Noël Ummels, Rudy Vrooman, Bill Watterson, Jempi Welkenhuyzen, Rogier van Winden

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020 - 6852229
Abonnementsprijs f 57,50 / Bfr. 1150
Leden van het Stripschap f 2,50 / Bfr. 45 korting
Nederland: Postbank 209948 of
ABN-bank 54.89.74.330
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: ABN-bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Tervuren
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
ADS Advertising Services
Postbus 919
1000 AX Amsterdam
Telefoon: 020 - 6387272, telefax: 020 - 6387273

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Richard, Amsterdam; Geknipt Papier, Gent

Omslag
Marc Wasterlain & Wilma Leenders (inkleuring)

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Donderdag 18 maart, 21:03 uur.
'Hallo, met Sytse', klinkt het door de hoorn van de redactietelefoon. 'Ik ben weer terug hoor,' gaat het verder 'en het is gelukt!'
'Sytse' is Sytse S. Algera, van wie in dit nummer een verslag te lezen valt over zijn bezoek aan enkele Amerikaanse comic-uitgevers in 1992; 'het is gelukt' bleek te betekenen dat hij het had klaargespeeld om – op ons verzoek – een vraaggesprek van twee en een half uur te voeren met een man die al drie en een half jaar tegen alles en iedereen z'n mond houdt: Barry Windsor Smith.
'En, had hij nog iets zinnigs te melden?', vroegen wij.
'Joh, heel Amerika zit te wachten op nieuws over hem, maar hij houdt daar constant de boot af. Voor een interview als dit betalen de bladen in de States goud!'
'Wij hebben geen goud hoor, Sytse.'
'Maakt niet uit, jullie krijgen vóór volgende week woensdag de eerste versie van me in de bus.'

En zo komt het, dat over enkele nummers, Windsor Smith zijn isolement verlaat en de wereld middels Stripschrift op de hoogte brengt van zijn visie op de comicscene van dit moment.

Voor deze en alle andere Sytses met goed nieuws nemen wij graag de telefoon op. Al is het midden in de nacht.

Inhoud

4 **WASTERLAIN** Jean-Marie Mievis
8 **ROSINSKI** Jempi Welkenhuyzen
11 **BITS & PIECES** Ben Bits
12 **HARVEY KURTZMAN** Ger Apeldoorn
14 **KIEKEBOE** Arnel Lefevere
17 **SANDRON** Rogier van Winden
20 **AMERIKAANS DAGBOEK** Sytse S. Algera
24 **BOEKEN**
29 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Michel Nadorp
36 **CASPER & HOBBES** Bill Watterson

Marc Wasterlain **(1946) maakte, voor hij bij** Peyo **ging werken, zijn debuut in de stripwereld onder** Dino Attanasio**. Zijn eerste serie was een sf-verhaal waarin twee kinderen, Bob Moon en Titania, de hoofdrol speelden. Het werd gepubliceerd in het weekblad Kuifje. Later volgden** *Monsieur Bonhomme* **(Kereltje in het Nederlands) en vanaf 1976, in Robbedoes,** *Dokter Zwitser*.

In 1982 zag persfotografe *Sarah Spits* **het levenslicht. Zij werd gevolgd** *Gill en Georges* **die verschenen in een kinderreeks in het Franse Okapi. Het eerste deel van deze serie is in Nederland verschenen onder de titel** *Jo en Bert: De rare machine*.

Wasterlain heeft diverse prijzen en onderscheidingen voor zijn werk gekregen. Dat de pers hem gunstig is gezind blijkt uit de bijzonder lovende kritieken die hij voor elk nieuw album krijgt. Zijn vriend en collega ***Walthéry****, de tekenaar van* Natasja*, noemt hem één der meest originele tekenaars van zijn generatie. Ondanks dat alles blijft Wasterlain een onbekende voor het grote publiek.*

Ik ontmoet hem in zijn huis in het Franse Erquelinnes dat is gelegen in zijn geboortestreek. Hier blijkt Wasterlain een goedlachse en bovenal zeer bescheiden man te zijn. Tijdens het interview krijgen wij gezelschap van zijn vrouw en zijn drie kinderen Anabelle, Nicolas en Zoë.

Je hele carrière staat in het teken van de kinderstrip. Vanwaar die voorkeur?

Marc Wasterlain: Van het begin af aan werkte ik voor tijdschriften die op een jong publiek mikten: Kuifje, toen **Greg** er nog hoofdredacteur was, en Robbedoes. Maar in de eerste plaats teken ik verhalen voor mezelf. Als anderen daar ook plezier in hebben is dat mooi meegenomen. En misschien ben ik gewoon een groot kind.

Las je als kind dan veel strips?

Neen. Ik woonde in Erquelinnes. Een echte boekhandel was daar niet. Wel leende ik strips van neefjes en nichtjes. Ik trok me terug in een hoekje en droomde weg. Ik ben vervolgens nieuwe verhalen gaan bedenken naar aanleiding van de verhalen die ik las. Zo heb ik volledige avonturen van *Kuifje* verzonnen. Het was zelfs zo dat ik, enkele jaren later, die verzonnen Kuifje-albums ben gaan zoeken, overtuigd van het feit dat ze echt bestonden. Volgens mij is het belangrijkste doel van een strip de lezer tot dromen aan te zetten. Als je als auteur daarin slaagt, dan heb je goed werk geleverd.

In een artikel in Les cahiers de la B.D. **las ik dat je al als twaalfjarige knaap een verhaal hebt verkocht aan een Italiaans tijdschrift.**

Ah ja, dat was een verhaal gebaseerd op een sprookje uit de Provence. Ik had de tekeningen aan een Brussels agentschap, Ali, verkocht. Zij hebben het op hun beurt aan een Italiaanse uitgever van een katholiek maandblad doorverkocht. Het was een heel braaf verhaal dat zich afspeelde rond de Kerst. Maar ik was toen vast en zeker ouder dan twaalf jaar.

Je hebt een heleboel figuren gecreëerd. Heb je een constante drang **om nieuwe dingen te doen?**

Inderdaad. Het is prettig om nieuwe personages te scheppen, maar uit commercieel oogpunt is het oninteressant. Geen enkele van mijn series is volledig. Hoe graag ik me ook met verschillende dingen bezig hou, de commerciële logica gebiedt mij me te beperken tot één reeks. Ik heb dan maar voor *Sarah Spits* gekozen. Per slot van rekening moet ik ook belastingen en sociale lasten betalen. (lacht)

(Wasterlain heeft blijkbaar in het verleden aardig wat problemen met de fiscus gehad. Vandaar dat hij in Frankrijk is gaan wonen. JMM)

Van al je personages zijn Dokter Zwitser en Sarah Spits de meest belangrijke. Kun je vertellen hoe je op het idee voor de strip Dokter Zwitser **gekomen bent?**

Dokter Zwitser is de voortzetting van een ander personage, *Kereltje*. (Dat was een muzikant met een hoge hoed en een lange jas. JMM) Ik wilde voor Robbedoes nieuwe avonturen van Kereltje tekenen, maar er waren problemen met de rechten. De hoofdredacteur stelde mij toen voor een gelijkaardig, nieuw personage te ontwerpen. Dat is Dokter Zwitser geworden. Ik heb er een soort goochelaar van gemaakt, met een tovermantel waarmee hij kon vliegen. Jammer genoeg heb ik dat magische aspect niet genoeg benut.

Zo is er een album met gags (Alleen in het

isterlain

door

JEAN-MARIE MIEVIS

Frans verschenen. JMM) waarin Dokter Zwitser met hele alledaagse dingen bezig is. Het tweede album – *Dokter Zwitser bij de Vlindermensen* – sprak veel lezers aan omdat het thema zo menselijk is, maar ook daar ontbreekt dat magische element en daar zijn veel lezers over gestruikeld. Blijkbaar is er een ongeschreven wet die stelt dat als een personage eenmaal gedefinieerd is, er niets meer aan mag veranderen. De stripfiguur Robbedoes is ook zoiets overkomen. Hij is niet meer dezelfde als vroeger, en dat is jammer.

In Verse Nootjes **verklaar je zelfs de roeping van de dokter. Berust dat op waar gebeurde feiten?**
Niet echt. Mijn vrouw heeft mij dat verhaal verteld. De karakters zijn wel gebaseerd op echte personen. Toen ik op de kostschool verbleef had ik twee Zaïrese broers als vrienden. In het weekend kwam één van hen wel eens bij mij thuis spelen. Voor Thi Hue stond een Aziatisch meisje model dat in Erquelinnes woonde. Ik heb zelfs haar echte naam gebruikt in het album.

In De Vlindermensen **ontpopt zich een relatie tussen Dokter Zwitser en Juffrouw Zoë. Toch merken we daar in latere albums niks meer van.**
Dat is een bewuste keuze. Ofwel kies je voor een echte gezinssituatie zoals bijvoorbeeld in *Bollie en Billie*, ofwel kies je voor een schijnfamilie zoals in *Ton en Tinneke*. Als ik Zoë en de dokter laat samenwonen, kinderen krijgen, oud worden ..., dan wordt het een familiekroniek en zal ik al vlug uitverteld zijn. Dus liever niet ...
Het Toverwoud *is opgevat als een spel waarin de lezer zelf de hoofdrol voor zijn rekening neemt.*
Het grote probleem was: hoe maak ik enerzijds een spel en anderzijds een album dat zich gewoon laat lezen als je het spel niet wilt meespelen. Normaliter zou je moeten beschikken over een computer die schema's uitwerkt met de verschillende keuzemogelijkheden. Ik had geen computer dus heb ik alle mogelijkheden op kleine stukjes papier geschreven – de hele vloer was ermee bedekt. Zo heb ik ook de hele reisweg van de personages met rode en blauwe kleuren uitgetekend. Een gekkenwerk! Het idee was goed genoeg, maar ik kreeg niet de nodige steun van de uitgever om het naar behoren uit te werken.

Bij het verschijnen van Het Toverwoud **zei je dat de zoekperiode voorbij was en dat je eindelijk wist waar je met het personage van Dokter Zwitser naartoe wilde.**

De zoekperiode is inderdaad voorbij want ik heb een punt gezet achter Dokter Zwitser. De albums worden zelfs uit de catalogus gehaald. Ze worden gewoon niet meer verdeeld. Het zijn 'collectors items' geworden.

Wist je bij het verschijnen van Het Toverwoud **dan dat dit het laatste avontuur van Dokter Zwitser zou zijn?**
Nee, maar ik vermoedde het wel. Ik kreeg veel negatieve opmerkingen van de uitgever over de reeks. En als de mensen die mijn werk aan de man moeten brengen al niet geïnteresseerd zijn, dan is het hopeloos. Ik werd al die kritiek ook zo beu ...
Dupuis ziet liever dat ik mij toeleg op *Sarah Spits* omdat die reeks betere verkoopcijfers haalt.
Ik heb nog steeds de rechten op Dokter Zwitser en zou graag nog een album maken, maar de voorwaarde is wel dat ik een uitgever vindt die echt geïnteresseerd is. Er is zelfs een tekenfilmproject voor Dokter Zwitser geweest. Vertrekpunt was het album *Dokter Zwitser en de Vlindermensen*. Een Australiër had mij een heus contract voor korte animatiefilms aangeboden, maar helaas bleek dat contract niet al te gunstig voor mij en heb ik er noodgedwongen van moeten afzien.

Heb je een er een verklaring voor waarom de reeks Sarah Spits **het beter doet dan Dokter Zwitser?**

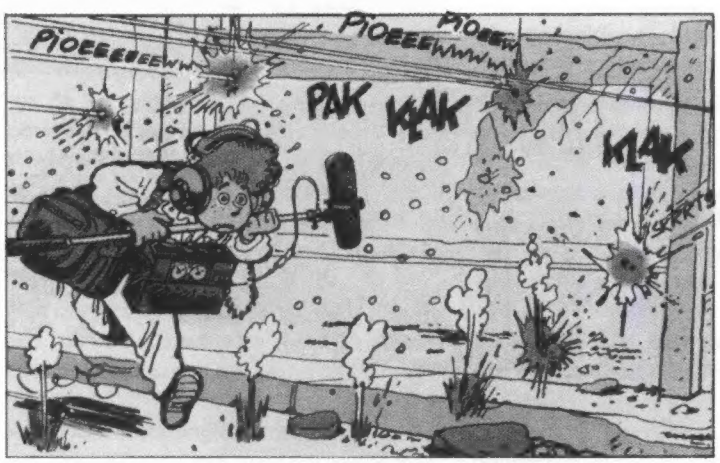

De verhalen van Sarah Spits zijn gebaseerd op feiten uit de actualiteit.

JEETJE!... WAT ERG! HIJ HEEFT Z'N PARACHUTE VERGETEN AAN TE DOEN! HIJ IS ZONDER PARACHUTE GESPRONGEN! DIE VENT IS GEK!
DAT GELOOF JE OOK ALLEEN MAAR ALS JE 'T GEZIEN HEBT! DIE ZEVERAAR VLIEGT ALS 'N VOGEL!?!

Bij Dokter Zwitser neem je deel aan een droom

De verhalen van Sarah Spits zijn gebaseerd op feiten uit de actualiteit, hebben een meer documentaire-achtige aard en zijn daardoor ook veel toegankelijker voor de lezer. Zij zijn bijna televisie. Dokter Zwitser daarentegen speelt in een fantasiewereld en deelnemen aan een droom en zich iets inbeelden vergt, naar mijn gevoel, te veel van de lezers. Dat kunnen zij blijkbaar niet meer opbrengen. Spijtig ...
Het is trouwens al enkele jaren geleden dat er nog nieuwe avonturen van Sarah Spits waren. Voor mij de hoogste tijd om haar iets nieuws te laten beleven.

Sarah Spits is fysiek ook veranderd.
Inderdaad, vroeger tekende ik haar ogen als twee zwarte stipjes, maar dat bood weinig mogelijkheden. Zij is minder karikaturaal geworden.

Het Geheim van Atlantis **is een verhaal in twee delen. Toch vind ik het vertelritme van het eerste deel erg snel.**
Dat is mijn schuld. De oude Kuifje-albums zijn allemaal 64 pagina's. Dan kun je je als auteur permitteren om af en toe een gag of een sfeertekening in te lassen om het verhaal in zijn geheel te verrijken. Ik had zoveel ideeën voor *Het Geheim van Atlantis* dat ik aan 44 pagina's bij lange na niet genoeg had. Ik was dan ook gedwongen een snel ritme te hanteren.

Vanwaar die koppeling **van Mars, Atlantis en Paaseiland in één enkel verhaal?**
Dat heeft alles te maken met mijn interesse van dit moment. Ik heb de laatste tijd massa's boeken over die onderwerpen verslonden. Logisch dus dat dat op één of andere manier in mijn verhalen tot uiting komt.

In het voorgaande album – Wapenstilstand – **zat al een scène die zich op het Duivelseiland afspeelde. Gaf dit misschien de aanleiding tot verdere avonturen op een soortgelijk eiland in** Het Geheim van Atlantis**?**
Nee, die sequentie in *Wapenstilstand* is geïnspireerd op een boek van **Nicole Villotaux**, herpetologe en avonturierster. In dat boek staan veel foto's, onder andere een close-up van haar gezicht dat helemaal was opgezwollen nadat zij door een slang was gebeten. Die foto heb ik dankbaar gebruikt om Sarahs gezicht te tekenen na de slangebeet. Voor *Sarah Spits* zoek ik mijn inspiratie altijd in dat genre van avonturen- en ontdekkingsromans.

Blijkbaar put je ook uit actualiteiten en nieuwsberichten.
Ja. De beginscène van *Het Geheim van Atlantis* is gesitueerd in Koerdistan. Die plaatsing in een reëel kader is nodig om de lezer te herinneren aan Sarahs beroep: persfotografe.
Ik haal ook feiten uit de actualiteit. Zo is het verhaal gebaseerd op het leven van **Dianne Fossey** in Burundi. Zij werd vermoord omdat zij het opnam voor de gorilla's. Later is gebleken dat niet allen stropers de gorilla's uitmoorden, maar dat ook gewone soldaten op gorillajacht gaan om de verveling te verdrijven.

Vaak komen bepaalde problemen aan bod in je strips: Artsen Zonder Grenzen, de derde wereld, vaccinatiecampagnes enzovoort. Tracht je een boodschap **over te brengen met je werk?**
Niet bepaald. Een serviceclub had mij gevraagd iets te vertellen over vaccinatiecampagnes in derdewereldlanden. Ik heb dat gedaan in *Wapenstilstand*, maar ik had moeite om er nog een avontuur aan vast te knopen. Ik heb toen tegen mezelf gezegd dat ik absoluut andere thema's moet aansnijden, anders gaan de lezers Sarah Spits categoriseren als een voorvechtster van de derdewereldproblematiek. Ik wil met mijn personage alle kanten uit kunnen. Het hoeven niet altijd loodzware ernstige zaken te zijn. Zo kan Sarah bijvoorbeeld evengoed deelnemen aan een autorally of een andere sportmanifestatie.

Didactiek is dus nooit je eerste bekommernis?
Neen, maar soms ben ik verplicht om op die toer te gaan door bepaalde informatie te

EEN HELDERE HEMEL! JE KUNT HET ZUIDERKRUIS ZIEN EN CANOPUS EN DE GROTE HOND! OOK DE TWEE KAAPSE WOLKEN, TWEE EXTRAGALACTISCHE STERRENSTELSELS!
...DUIZENDEN STERREN... HOE KUN JE ZE UIT ELKAAR HOUDEN?

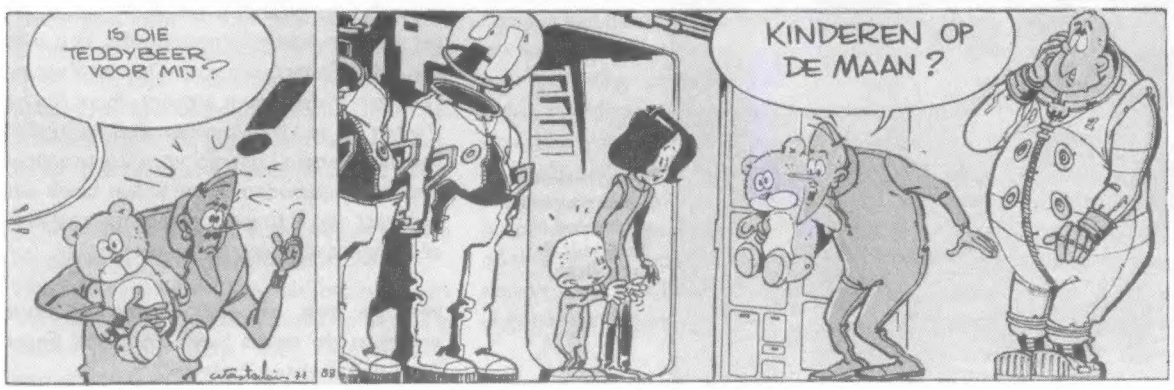

***Boven*, Sarah heeft geen stipjes als ogen meer. Zij is minder karikaturaal geworden.**

***Links*, Bob Moon & Titania voor Kuifje (1971).**

geven. Het laatste album speelt zich gedeeltelijk op de planeet Mars af. Als auteur heb je dan al gauw de neiging om een verklarende tekst in te lassen, bij voorbeeld over de atmosfeer van de planeet. Maar zulke informatie moet je integreren in de dialoog zonder dat het opvalt of het het verhaal onderbreekt. Dat is niet altijd makkelijk.

Waarom heb je voor een heldin **gekozen?**
Dat is eerder toeval. Het actualiteitenmagazine La Vie plaatste elke week een strippagina. Zij herdrukten oude verhalen van *Bollie en Billie*, *Lucky Luke* en *Asterix*. Op een bepaald ogenblik wilden zij graag origineel werk in hun blad. Ik stelde voor de avonturen te tekenen van een jonge reporter met een kniebroek en een witte hond. Omdat zij daar niks voor voelden is het een vrouwelijke reporter geworden. En dat sloeg dadelijk in.

In Parijs-Dakar **toon je Sarahs ouders.**
Ja, het is misschien de eerste keer dat een stripheld ouders heeft.

Gun je ons nog meer inkijk in haar privéleven? Ga je haar misschien ook een vriend of minnaar geven?
Mmm ... Ik ben nu bezig aan een reeks korte verhalen waarin telkens dezelfde collega opduikt. Hij is Sarahs grappige tegenpool. Hij is onhandig en doet vaak stomme dingen. Op die manier kan ik heel wat gags inlassen in de verhalen.

Wil je wat meer vertellen over die korte verhalen?
Sarah fotografeert een koers. Zij trekt naar Joegoslavië, naar Australië, op zoek naar de Tasmaanse tijger enzovoort. Ik wil ook nog een verhaal in Canada situeren. (Blijkbaar het enige land waar Wasterlain herhaaldelijk wordt gevraagd voor signeersessies. JMM) Dat is het voordeel van Sarahs beroep: ik kan haar om het even waar op de aardbol naartoe sturen ... En zelfs daarbuiten.

Ja, want ze beleeft ook avonturen op Mars. Hoe ver ben je overigens met het tweede deel van Het Geheim van Atlantis**?**
Tien pagina's zijn klaar. Dat is de eerste scène waarin ik de reis naar Mars toon. Alles speelt zich af binnen de raket. Daarmee probeer ik de lange duur van de reis, zes maanden, te benadrukken. Tevens maak ik van de gelegenheid gebruik om de karakters van de bemanningsleden te beschrijven. Er zijn de kapitein, de tweede piloot – een Nederlander die Theo van Dijk heet, net als de schilder –, een Duitse dokteres, Sarah Spits, een Spanjaard, een Italiaan en een Belg. Voor die laatste heb ik de karikatuur van **Dirk Friemout** gebruikt.
Mijn oorspronkelijke opzet was om alles via een televisieuitzending te tonen, maar dat zou nog meer pagina's in beslag nemen.

Wasterlain neemt mij mee naar zijn werkkamer. Die biedt een ongelooflijk slordige aanblik.

JE ZULT ZIEN, CHICO, HET DOET GEEN PIJN. JE BENT TOCH NIET BANG VOOR EEN KLEIN PRIKJE? LAAT DIE MEVROUW MAAR EENS ZIEN HOE GROOT JE AL BENT.'...
JA, ... MAAR IK BEN TOCH BANG...!

***Wapenstilstand*, vaccinatiecampagnes**

De tekentafel is bijna niet te zien omdat zij bedolven is onder bergen papier. Tijdschriften, boeken en massa's fotokopieën liggen overal verspreid. Daartussen is het zoeken naar de originele pagina's van het nieuwste deel van Sarah Spits. Niet zonder trots legt hij uit hoeveel moeite het hem heeft gekost om alle technische details in het ruimteschip te tekenen. Dat geloof ik maar al te graag.

Hou je er een specifieke werkmethode **op na?**
Eerst verzamel ik zoveel mogelijk documentatie over een onderwerp. Wist jij bijvoorbeeld dat er over Atlantis meer dan 2500 boeken bestaan? Daarna begin ik te schrijven, maar ik heb altijd de neiging veel te veel te vertellen. Had ik 600 pagina's ter beschikking, dan zou er geen enkel probleem zijn, maar nu ben ik verplicht in te korten.

Je hanteert een hele opvallende, speciale tekenstijl**. Hoe ben je daartoe gekomen?**
(ongelovig) Wat is daar nu speciaal aan? Ik probeer te tekenen zoals alle anderen maar het lukt mij niet. Ik moet mij tevreden stellen met hetgeen ik kan. Noem jij dat een stijl? Ik kan helemaal niet tekenen. Ik doe maar alsof. Eigenlijk wilde ik alleen maar verhalen vertellen, maar ik vond niemand die ze wilde tekenen. Dus heb ik dat zelf moeten doen. Soms komen jonge tekenaars me om advies vragen. Zij tonen mij hun pagina's, zó uitgewerkt en gedetailleerd. Ik vraag mij echt af hoe zij dat toch doen.

Tussen de albums van Dokter Zwitser en Sarah Spits door heb je ook nog enkele verhalen getekend over Honnieponnie**, de voetbalspelende hond.**
Volgens het contract moest het een reeks van drie albums worden. Dat derde deel zal binnenkort verschijnen. Het is niet geworden wat ik ervan had willen maken. Mijn bedoeling was dat Honnieponnie avonturen zou beleven en dat hij telkens een ander beroep uit zou oefenen: brandweerman, matroos, ontdekkingsreiziger ... De uitgever heeft er anders over beslist. Hij wilde enkel korte gags over sport. Ik hou Honnieponnie dan ook voor bekeken.

Een ander interessant personage is Cravatte, de luchtpostkat. (Een kort verhaal verscheen in het Dupuisalbum De Dierenwereld**. JMM) Hoe zit het daarmee?**
Er is een project voor drie albums. **Yann** zal de scenario's schrijven. Wij hebben een aantal ideeën voor korte verhalen die spelen in de beginjaren van de luchtvaart met alleen dieren als personages. Het wachten is enkel nog op het akkoord van de uitgever.

Jo en Bert **beloofde ook een zeer boeiende reeks te worden. Wat is daarmee gebeurd?**
Jean-Claude Forest, de hoofdredacteur van het kindertijdschrift Okapi, vroeg mij om nieuwe avonturen van *Dokter Zwitser*. Omdat dat niet mogelijk was, stelde hij mij voor iets te maken in de aard van *De Kattenplaneet*.
De naam (In het Frans heten de helden Gil en Georges. JMM) is een soort eerbewijs aan het Britse kunstenaarsduo Gilbert en George. Achteraf pas realiseerde ik mij dat hij erg veel leek op de Nederlandse serie *Jilles en Jo*. Maar ook achter deze reeks heb ik een punt gezet.
Vijf verhalen van Jo en Bert zijn voorgepubliceerd in Okapi, maar slechts drie ervan zijn in albumvorm verschenen. De uitgever, Bayard Press, hecht blijkbaar geen belang aan zijn stripcollectie. Nu hebben Dupuis en Okapi een overeenkomst gesloten. Dupuis geeft de albums van *Sarah Spits* uit, maar Okapi mag ze voorpubliceren. Daarmee is iedereen tevreden.

Tot slot: kan je uit je gehele oeuvre een lievelingsalbum **kiezen?**
Ik hou veel van het laatste Sarah Spitsalbum en van *Dokter Zwitser bij de Vlindermensen*.

Sarah gebeten door een slang

Dat was een album zoals alle volgende delen van Dokter Zwitser hadden moeten worden. Toch was ik bij het maken ervan niet helemaal in vorm, althans war de tekeningen betreft. Ik had op dat ogenblik heel wat problemen in mijn privéleven en de weerslag daarvan vind je in mijn tekeningen. Ach, als je mijn strips bekijkt, dan zie je dat ik eigenlijk constant zorgen en problemen heb gehad. (lacht)

(Met dank aan Kim Duchateau)

De gr
RO

Toen Grzegorz Rosinski **uit zijn geboorteland Polen aankwam in België, werd hij niet zomaar van de ene dag op de andere striptekenaar. Nog voor** *Thorgal* **in Kuifje verscheen, had Rosinski er al tien jaar praktische vakkennis opzitten. Ook genoot hij een artistieke opleiding aan de Academie voor Schone Kunsten van Warschau. Wanneer je zijn albums leest is het zelfs voor een weinig aandachtige lezer duidelijk dat Rosinski nog steeds de vruchten van weleer plukt. Zijn werk valt niet onder de klassieke Frans-Belgische strip en zeker niet in de bekende trend van de 'Klare Lijn'. Rosinski woont momenteel in Sierre, Zwitserland, maar komt af en toe eens terug naar zijn tweede vaderland België. Dat is het uitgelezen moment voor een gesprek.**

'Ik ben geboren in Stalowa Wola, in het zuidoosten van Polen. Dat is alweer 51 jaar geleden. Ik kreeg de smaak voor de strip te pakken, nadat men mij een beeldverhaal in de handen stopte van *Prins Valiant*. En toen mijn ouders in Warschau gingen wonen wilde ik absoluut naar de academie. Op het lyceum tekende ik al en publiceerde ik reeds tekeningetjes. Na mijn opleiding heb ik alles wat er maar te tekenen viel getekend: posters, platenhoezen, leerboeken, sprookjes en propaganda. Strips bestonden bij ons nog niet, die kwamen een kwart eeuw later dan in West-Europa. Later kwam *Alfa*, een sf-blad op de markt. Uiteraard was ik er van meet af aan bij. Zo is het gegroeid. Als tekenaar ben je daar niet mee bezig, maar als je bijvoorbeeld bij een expositie je werk op een rijtje gepresenteerd ziet, merk je toch dat er een hele evolutie plaatsvindt. Ik ben eigenlijk een narratief tekenaar. Ik hou ervan iets te vertellen in de strips via mijn tekeningen op scenario van onder anderen **Jean van Hamme** of **A.P. Duchâteau**.'

Organisch werk

In de werken van Rosinski zit een aantal organische scènes, dan weer is er anatomisch sterk materiaal voorhanden, om de geometrische elementen niet te vergeten. Hij verzorgt zijn documentatie goed, maar raadpleegt haar niet echt. Rosinski houdt ervan alles te herscheppen, opnieuw uit te vinden. Vooral in zijn decors en zijn berglandschappen valt dat op. 'Mede daarom ben ik verhuisd naar Zwitserland. In België kun je nergens meer mooie natuurlandschappen tekenen. Ik heb het emotioneel erg nodig me te omringen met bergen, de bossen te voelen, de natuur aan te raken.
Maar mijn tweede thuisland, na Polen, blijft uiteraard België. Ik ben hier in 1982 gestrand met mijn gezin en heb me laten naturaliseren. Het is mijn tweede vaderland. Het was geen makkelijke beslissing om Polen achter te laten. Maar we werden gedwongen te emigreren omwille van de strijd, na de putsch van **Jaruzelski**. Ik

te macht van SINSKI

door
JEMPI WELKENHUYZEN

Het geluk van het gezin
(*Thorgal, De schaduwen voorbij*).

werkte al sinds '76 voor Belgische uitgeverijen, waaronder Lombard, en moest mijn contracten zien na te komen. Maandelijks stuurde ik "en bloc" materiaal door, maar toen plots post, telefoon en alle communicatie uitviel, was ik wel gedwongen om vlug mijn biezen te pakken.'

Aan terugkeren naar het Oost-Europa denkt Rosinski niet meteen. De toestand is ginds nog te gecompliceerd. 'Ik kijk met gemengde gevoelens naar hetgeen momenteel daar gebeurt. Enerzijds ben ik optimistisch, want sinds het regime is weggevallen, ontstaan er tal van mogelijkheden voor het aanwezige talent. Ze krijgen de kans om in vrijheid te werken en mogen hun eigen denkwereld openbaren. Dat zijn ze uiteraard niet gewend. Dat moet groeien, al was er toch een minimum van eigenwaarde aanwezig. Misschien wel het meest in Polen. De Poolse cultuur had een grote uitstraling. En als men de cultuur niet kan verdrukken, blijft die een eigen identiteit behouden. Zo wist men een zekere vrije geest te behouden. Kijk naar de grafici, de cineasten, velen onder hen werkten vaak vanuit een antiinstelling. Overigens, Polen kende maar korte tijd een onafhankelijkheid – tussen de twee wereldoorlogen – en toch komt uit ons land een schare van poëten, schilders en andere kunstenaars. Eén en ander heeft te maken met het feit, dat sommige bezetters liberaler waren dan anderen. Het bastion is Krakau van waaruit heel wat Nobelprijswinnaars de wereld zijn ingegaan. Weet je, Polen zijn van zichzelf altijd al echte doeners geweest. Dat geeft me moed voor de toekomst. Anderzijds verander je structuren en systemen, die een maatschappij jaren onder druk zijn ingepompt, niet van vandaag op morgen. Maar als ik zeg, dat we als Polen ons plan trekken, dan zit daar zeker verwantschap in met de Belg. Die slaat er zich ook steeds doorheen. Het is diezelfde wil om iets te doen, te creëren om tot een oplossing te komen, waardoor ik me ook erg Belgisch voel.'

Zoektocht naar Thorgal

Vooraleer Rosinski met *Thorgal* goed scoorde, tekende hij al sf-verhalen rond *Hans*. Maar Thorgal en nadien *De Chninkel* doen het beter. Misschien ligt de oorzaak hiervan in de onbetwistbare originaliteit van de verhalen. In tegenstelling tot andere striphelden zoekt Thorgal slechts één ding: geluk, de rust van het gezin. 'Thorgal, evenals mijn andere strips waren een tegenreactie op hetgeen ik in Polen moest tekenen. Dat beperkte zich immers altijd maar tot propaganda. Dat was ik dus zat. Geen censuur meer! Dus ging ik op de imaginaire toer, waarbij ik toch binding hield met het reële leven. Zo groeiden thema's als liefde, haat, de familie. Een contrast met vroeger. Daarbij doorkruis ik universum en tijd. Ik denk niet veel na als ik teken, maar volg vrij strikt het scenario. Dat visualiseer ik stap voor stap. Scènes splits ik op. Ik leun dicht aan bij de eerste indruk, die ik heb, en ik hou die indruk vast. Dat vormt zowat de drijvende kracht. Verder teken ik intuïtief. Ik gun de scenarist zijn vrijheid van schrijven; hij laat mij in mijn wezen als tekenaar. Sommige dingen wens ik niet te tekenen, dus die komen niet in de verhalen voor: politiek en realiteiten. Wat fotografisch perfect is vastgelegd, hoef je toch niet meer

Licht en schaduw over een stuk natuur in *Thorgal, De boogschutter*. Linksboven, Grzegorz Rosinski en scenarist Jean van Hamme.

Hans, De wet van Ardelia, doorkruisen van universum en tijd.

te tekenen? Daarom vind ik, dat strips beter aansluiten bij toneel dan bij film. Wij herscheppen en vinden opnieuw uit. Fotografie en film registreren.'

Hieruit volgt een strip als Hans, een sf-verhaal, waarin eigen creaties ontstonden en situaties werden bedacht. 'Toch niet helemaal. Hans werd vanuit een eigen betrokkenheid getekend, maar was meer een gewoon, goed avonturenverhaal. Thorgal ligt dichter bij mijzelf. Hij beschermt zijn familie, zo ben ik zelf ook. Ik heb drie kinderen. Ook ik word geconfronteerd met een wereld van diverse krachten, net zoals Thorgal. En net zoals Thorgal probeer ik oprecht te zijn. Wat ik leuk vind, is dat mijn zoon nu ook op dezelfde academie in Warschau zit waar ik onderwijs genoot. Hij krijgt les van mijn vrienden. Nadien wil hij verder, een tweede diploma halen in Brussel. Het verschil met België is, dat men er nog instinctief doorleefd leert te werken. Daar heb je nog de huid van de tekenaar vast. Hier tekent men technisch, maar te zeer geënt op de computer.'

Doe-het-zelver

Rosinski tekent met Oostindische inkt, vaak aangebracht met een penseel, dan weer met de vinger of getamponneerd op witte plakkaatverf, al dan niet aangevuld met rasters en arceringen. Delen worden zelfs compleet weggeveegd. 'Ik hou ervan te schilderen met olieverf. Daarom ontwerp ik mijn covers zelf met dat materiaal. Het is een oude techniek, die beter past bij de periode van *Thorgal* dan polymere verven of acryl. Wie futuristische strips maakt, zal het adequater vinden om met airbrush te werken, maar mijn verhalen zijn gesitueerd in de middeleeuwen, dus is het eerlijker en meer waarheidsgetrouw om in olieverf te werken. Verder werk ik een hele sequentie ineens af om de sfeer, de ambiance vast te houden. Grafisch zorg ik altijd dat in elke plaat een goed evenwicht zit, een juist kader en tenslotte is de lichtinval zeer belangrijk. Ook als ik nachtelijke sfeerbeelden teken, moet de zwart/wit-materie zuiver zijn. Licht is belangrijker dan schaduw. Jammer genoeg kleur ik zelf ook alles in. Dat is een hels karwei, waaraan ik eigenlijk een hekel heb, maar ik kan het werk niet uit handen geven. Niemand voelt dezelfde sferen aan die worden opgeroepen door de kleur. Niemand heeft die passie, die gebalanceerde hand die geëvolueerd is door de tijd. En hoe paradoxaal het ook klinkt, maar hoe bedrevener ik word, hoe meer ik experimenteer, des te meer twijfels komen boven. Ik zie nu de fouten in mijn eerste Thorgal. Ik ben niet vlug tevreden, heb altijd iets op mijn platen aan te merken. Ik kan niet verdragen dat mijn publiek hier of daar zou denken dat ik lui ben geworden of te vlug zou hebben gewerkt. Je moet je publiek, je lezers respecteren. Dus teken ik maar door. Soms moeten de kinderen of mijn vrouw de tekeningen uit mijn handen trekken omdat ze bijna te druk worden. Dat is om gek van te worden. En als ik op een dag hèt recept te pakken heb, zal ik vlug van techniek, formaat of scenarist veranderen om de voldoening van het tekenen niet te verliezen! Vandaar ook de plotselinge ommezwaai naar *De Chninkel* waarbij ik in zwart/wit wilde werken en waarmee ik een nieuw oeuvre aanboor: het heroïsch-fantasme. Geen sagen of mythen dus, maar ook geen simpel verhaal overigens. Wie tussen de regels leest krijgt een visie op het katholicisme.'

Het Zonnezwaard

Ook al kozen Rosinski en Van Hamme voor een welbepaald temporeel en geografisch kader, toch heeft de reeks niets historisch. De heldendaden van Thorgal zitten vol tegenstrijdigheden. Ze houden het midden tussen cryptisch herschreven legenden uit de oudheid en futuristische toestanden uit de sf-stijl. Thorgal wordt geconfronteerd met brutale, sluwe en magische krachten. Maar door de oprechtheid van gevoelens behaalt hij de overwinning in de strijd voor de goede zaak. De auteurs kozen niet louter voor actie en avontuur, maar ze creëerden in de eerste plaats een sage over vrijheid en de strijd tegen de willekeur. Zo ook in het album *Het zonnezwaard*.

'Juist omdat hij zijn geliefden wil vrijwaren van het duistere lot dat hem achtervolgt, is Thorgal weer alleen op pad gegaan. Onderweg kruist hij het pad van Orgoff, de Onoverwinnelijke, de huurling die koning werd en zijn tegenstanders uit de weg ruimt met een vuurstraal. Ook ontmoet hij opnieuw Kriss Van Valnor, een mooie, maar gevaarlijke avonturierster, die een merkwaardige ommekeer onderging. En alsof het nog niet genoeg is komt hij Shenko en Floriane tegen, waarbij hij ongewild een ontluikende liefde voorbereidt. Vijf wegen kruisen elkaar onder de brandende zon van vervlogen tijden ...'

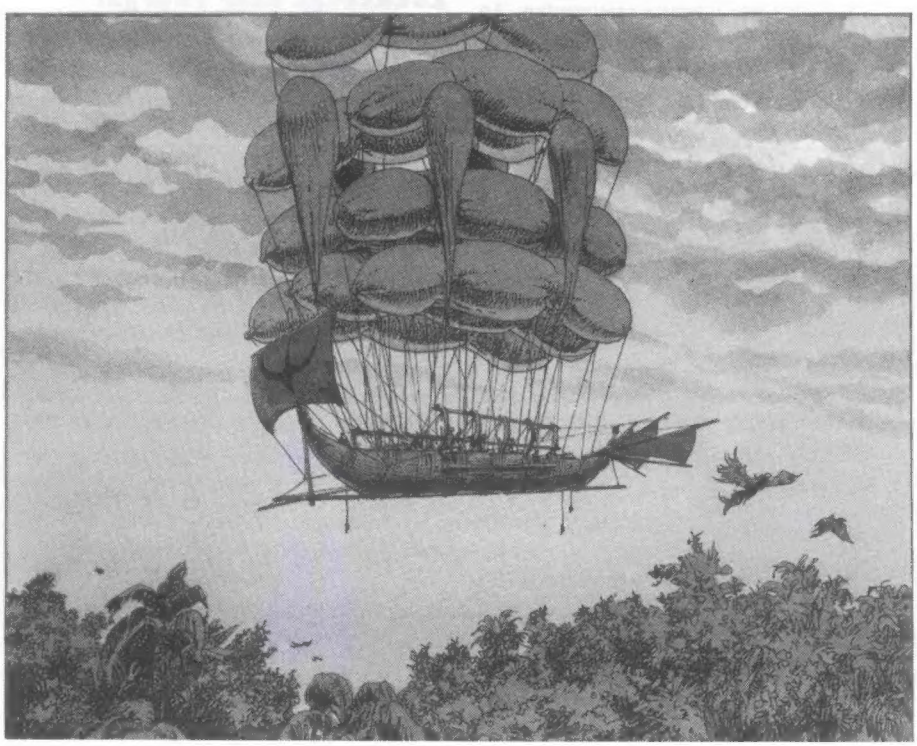

De werkelijkheid herscheppen (*Thorgal, De ogen van Tanatloc*).

Bits & Pieces

Intrigië

Een rel. Een heerlijke striprel zit eraan te komen. Natuurlijk over verdiensten, geld, oplichterij, stripwinkeliers en uitgevers. Maar in 1993 wordt het echt leuk. Tot nu toe was het consumentje pesten. Nu gaat de beuk erin.

Ik vertelde u al eens over de BVS. De bond van stripwinkeliers. Geweldige club. Maar ook tuk op afspraken. Liefst over de verkoopprijs. Vervolgens maakte in dit blad scribent Naber u de laatste tijd opmerkzaam op de prijzen van hardcover Trigiëalbums. Eén dag in bepaalde winkels en hop de prijs naar honderd gulden of daaromtrent. Maar deze Trigie-hc's waren dan ook genummerd van 1 tot 1000. En Don Lawrence had ze allemaal gesigneerd. Dus uniek, uniek. En graaien maar in die geldbuidel.

Ook in BVS-winkels. Reken erop dat die BVS binnenkort een roodgloeiende brief naar de Stripschrift-redactie stuurt. Zo van 'hoe komt u erbij en we zijn toch eerlijke zakenlieden'.

Ergens in Engeland zat tezelfdertijd een diepbedroefde Don. Kramp nog in de poten van tweeduizend handtekeningen in deel 1 en 2. Voor hem lagen 1250 exemplaren van Trigië deel 3. Vriendelijk briefje erbij van Big Balloon: 'Hai Don, would you please be so kind to put your signature on page three'. Twaalfhonderdvijftig keer! De proleten. Ziet u dit al voor u? Vijftig dozen met vijf en twintig albums elk, onder je tekentafel. Doos oppakken, openmaken, album eruit, pagina drie opzoeken, pennetje pakken, indopen, handtekening zetten, droogvloeien, pen neerleggen, album dichtdoen, opzijleggen en volgende album pakken. En dat twaalfhonderdvijftig keer?? En tot slot die dozen weer allemaal inpakken en naar het postkantoor van Lulhannesgulch sjouwen? Dat kost drie weken tekenproduktie.

En toen sloeg de vlam in de pan.

Ik denk dat het als volgt is gegaan.

Don begon tegen te stribbelen en eiste direct een tientje per handtekening. Als die verdomde stripwinkels tientallen ballen in hun zak steken, wil ik ook wel wat. Big Balloon probeerde nog de zaak te temmen met: 'Ja, daarom hebben we er ook 1250 gemaakt. Vang je sowieso al meer'. Te laat. Een tientje of anders helemaal geen signature, luidde het stevige antwoord. Het werd dus geen handtekening zoals men in deel-drie-hc kan constateren. Maar dan is er toch nog geen rel, hoor ik u brommen. Nou, vergeet het maar. De intriges werden gesmeed.

Bij Big Balloon was inmiddels de marketing- en prijsafdeling al naarstig op zoek naar compensatie voor het extra tientje. Prijs verhogen? De verdiensten van de winkels beperken? Hoe profiteren wij mee van die zakkenvullende stripwinkeliers? Een boosaardig initiatief met lange termijn-visie kreeg vorm.

Stripwinkeliers zijn geen erkende boekhandelaren. Die kun je zo maken en breken. Dus meteen vijf gulden op de prijs gezet. Dat was stap één. De oplage opkrikken voor minder exclusiviteit. Dat was stap twee. En, 25% van de verkoopprijs als opbrengst voor de winkelier in plaats van de normale 40%. Dat was de intrigerende stap drie. En geen handtekening van Don. Als uitsmijter. Tevens verdwijnt het tekenaarstientje zo ook nog in eigen zak.

De BVS witheet. 'Wij gaan Trigië boycotten'. Nou dat zal niet lukken. Want er is altijd wel weer een of andere derderangs handelaar die dan zijn kans schoon ziet op een perfide winst door alles op te kopen. Een beetje rel is het nu al.

Maar het gaat straks verder. Ik zei u al, het initiatief is boosaardig. Want stel dat het Big Balloon lukt met die 25% op dit ene album. En dat lukt, do believe me. Dan is het volgende album aan de beurt. Sorry jongens, helaas maar 25% op alle dure albums. En vervolgens gaan meer uitgeverijen zo aan de slag. Binnen een jaar is de marge voor alle stripuitgaven teruggebracht tot 25%. Dat is de echte lange termijn-intrige. De erkende boekhandel gooit de strip er nu definitief uit. Of houdt gewoon z'n veertig procent mits hij goed verkoopt. Zo kan ook de verspreider efficiënter werken, dus die doet in het spelletje mee. De niet erkende stripwinkelier heeft geen poot om op te staan. En kan niet overstappen op boeken of cd's ter compensatie. De rel wordt in 1993 compleet.

Van een comfortabele, onderlinge samenwerking tussen stripwinkeliers is de BVS opeens in het moeras van de strijdlustige branchebond beland. Opeens moet er in 1993 worden gevochten met uitgevers. Waren de stripwinkels tot nu toe gewaardeerde speerpunten in het marketingbeleid van stripuitgevers. Opeens blijken ze in 1993 de paria's onder de uitventers van stripboeken te worden. Van jachtopziener bij de consumentenjacht is men nu zelf opgejaagd wild aan het worden.

En die arme tekenaars maar gratis handtekeningen zetten. M'n hoela. Dat wordt dus nog een rel.

Bon Bits

AGENDA

t/m 27 maart
Festival van de Fantastische Film met expositie Watch, Passage 44, Brussel, België.

t/m 15 april
Expositie Silvio Cadelo, Lambiek, Kerkstraat 78, Amsterdam.

t/m 18 april
Expositie 'Taal en Teken' van Theo van den Boogaard, Gemeentemuseum Roermond, Andersonweg 4, Roermond.

t/m 25 april
Expositie 'Joubert, 60 jaren van betovering', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

t/m 7 mei
Expositie 'Politiek in prent', Tweede Kamer der Staten-Generaal, Lange Poten 4, 's-Gravenhage.

t/m 23 juni
Expositie 'De Belgitude van Hergé', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

3 en 4 april
3e Salon de la Bande Dessinée de Maisons-Laffitte, Centre Culturel Longueil, 49 Avenue de Longueil, Maisons-Laffitte, Frankrijk.

8 april t/m 6 mei
Expositie Lorenzo Mattotti, Galleria Tommaseo, Via del Monte 2/1, Triëst, Italie.

12 april
5e Delftse Stripdag, Congrescentrum Delftstede v/h Trefcentrum, Phoenixstraat 66, Delft.

21 april t/m 9 mei
Expositie Watch, Abdij van Vorst, St.Denijsplein, Brussel, België.

17 mei t/m 22 juni
Expositie 'Politiek in prent', Provinciehuis Noord-Holland, Dreef 3, Haarlem.

18 mei t/m 20 juni
Expositie Jan Bosschaert, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

27 t/m 30 mei
Expositie Lorenzo Mattotti, Comic Salon, Deichtorhalle, Hamburg, BRD.

27 t/m 30 mei
Expositie 'Erotic Art' van Varenne, Erotik Art Museum, Bernhard Nochtstrasse 69, Hamburg, BRD.

1 t/m 6 juni
Marché international du film d'animation et des programmes pour enfants, Annecy, Frankrijk.

22 juni t/m 10 oktober
Expositie 'Luchtvaart en strips', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

27 juni
Stripfestijn, Scheffersplein, Dordrecht.

17 juli t/m 8 augustus
8e Stripfestival van Koksijde, Koksijde, België.

12 oktober t/m 5 december
Expositie 'Tekenaars uit Quebec', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

15 t/m 17 oktober
De Stripdagen, Turfschip, Breda.

11 en 12 december
Stripgidsdagen, De Warande, Turnhout, België.

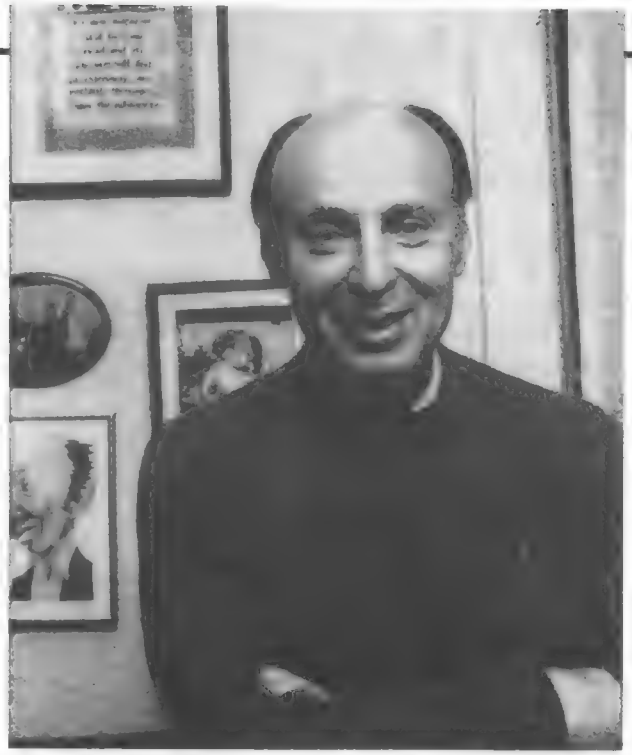

Op 17 februari jongstleden overleed op 67-jarige leeftijd te Vermont de beroemde striptekenaar, schrijver en satiricus Harvey Kurtzman aan leverkanker. Hoewel zijn produktie nooit zo groot is geweest, heeft Amerika daarmee één van z'n drie grootste originele striptalenten verloren; Will Eisner en Carl Barks leven nog. Kurtzman, de jongste van de drie, overleed als eerste.

Harvey Kurtzman werd op 3 oktober 1924 geboren in New York City. Hij ging er naar de High School of Music and Art en publiceerde aan het begin van de jaren veertig zijn eerste strips. Maar veel meer dan vingeroefeningen waren dat niet, want in 1942 vielen de Japanners Pearl Harbor binnen en de jonge Kurtzman werd opgeroepen voor militaire dienst. Hij bracht z'n diensttijd voornamelijk in Amerika door met het maken van illustraties in lesmaterialen. In 1945 stond hij op het punt om ingescheept te worden voor de invasie van Japan, maar de capitulatie van keizer Hirohito maakte die reis overbodig.

Kurtzman begon een kleine commerciële studio met een aantal mensen die hij nog van school kende. Daaronder was ook een energieke geinponum waar hij vrijwel z'n gehele leven mee samen zou werken: Bill Elder. Kurtzman ontwikkelde in die periode een zwaar aangezette komische stijl, waarin hij voor een groot aantal uitgeverijen werkte. Het meeste succes had hij toch bij Timely, de voorganger van de huidige marktgigant Marvel. De jonge editor Stan Lee, die daar de bladen in elkaar zette, gebruikte het vaak absurde komische werk van Kurtzman als vulmateriaal voor verschillende bladen. Daaruit kwam een succesvolle serie één pagina-grappen voort, die voornamelijk werd gepubliceerd in meisjesbladen als Nelly the Nurse en Tessie the Typist: Hey Look! Uiteindelijk tekende hij zo'n honderdvijftig grappen van deze strip in een geheel eigen stijl, een zware lijnvoering waarmee hij toch heel veel van de energie van de oorspronkelijke schetsen wist te behouden. De strip werd vorig jaar door uitgeverij Kitchen Sink in een handige paperback uitgegeven.

In diezelfde periode ontmoetten Kurtzman en Elder in hun studiootje de Franse schrijver Goscinny, die op reis was door Amerika. Veel is er niet over geschreven, maar de indruk die deze twee gekken op de Franse bon vivant hebben gemaakt, moet behoorlijk geweest zijn. Toen hij aan het eind van de jaren vijftig z'n eigen jeugdblad Pilote oprichtte, heeft hij veel van de sfeer van Kurtzmans Mad in het blad geprobeerd te krijgen. Eind jaren zestig komen er in Pilote zelfs de zeer Mad-achtige 'pages de actualité' – niet zo bekend omdat er weinig van is herdrukt – met werk van onder anderen Gotlib, Alexis, Reiser en Mandryka.

In de jaren vijftig kwam Kurtzman terecht bij EC, de uitgeverij van Bill Gaines die zich specialiseerde in horror en sf-strips. EC was een uitgeverij waar veel grote talenten uit voort zijn gekomen, omdat Bill Gaines een persoonlijke stijl onder 'zijn' tekenaars aanmoedigde. Kurtzman leende een paar trucs van Milton Caniff en wist zijn komische stijl om te bouwen tot een zeer acceptabele realistische. Maar blijkbaar had hij ook nog andere ambities. Hij wilde schrijven. Om Kurtzman die ruimte te geven, bracht Gaines twee nieuwe bladen op de markt, waarmee Kurtzman voor altijd zijn reputatie als meester-verteller zou maken. Two-Fisted Tales zou een avonturenblad voor jongens worden, maar toen de oorlog in Korea uitbrak, kwam het al snel vol te staan met oorlogsverhalen. En toen bleek dat daar wel vraag naar was, werd er snel met Frontline Combat gestart. Kurtzman wist een eigen stal van tekenaars op te bouwen, waarvan hij een aantal nog van vroeger kende: John Severin (die net als Bill Elder in de jaren veertig een studio met Kurtzman deelde en die in de oorlogstrips door Elder geïnkt werd), Jack Davis en Wallace Wood tekenden het merendeel van de bladen vol. Voor ieder verhaal schreef Kurtzman de tekst, hij legde de pagina-layout vast, hij tekende bijna alle covers en tekende dan af en toe ook nog zelf een verhaal. Maar dat werd hem teveel. Hij kwam in het ziekenhuis te liggen met geelzucht en moest gas terug nemen.

Om toch nog een leuke boterham te verdienen wilde Kurtzman ook nog wel een makkelijker blad maken. Een blad dat hem minder moeite zou kosten dan de oorlogsbladen, waar hij tot diep in de nacht research voor pleegde om zijn tekenaars van een zo degelijk mogelijke pagina-layout te voorzien. Een humoristisch blad. Geïnspireerd door de vele humoristische bladen die in eigen beheer op de diverse universiteiten werden gepubliceerd, bedacht hij Mad. Een stripblad waarin parodieën stonden op andere stripbladen. In eerste instantie begon hij met algemene genre-parodieën over horrorstrips (Hoohah!), sf-strips (Gookum!), detective-strips (Mole!) en westerns (Varmint!). Maar al snel ontdekte hij dat hij ook veel specifiekere parodieën kon maken. Vanaf dat moment verschenen er in Mad parodieën op andere strips, zo- als Superman (Superduperman), Batman (Bat-Boy and Rubin), op krantenstrips als Smilin' Jack (Smilin' Melvin) en Terry and the Pirates (Teddy and the Pirates) – maar ook op radio-programma's (Dragged Net), klassieke jongensboeken (Shermlock Shomes) en films (From Eternity till Here). Met tot meesterlijke gekte opgezweept tekenwerk van Bill Elder, Jack Davis, Wallace Wood en John Severin werd Mad al snel een groot succes. Er was een soort blad ontstaan dat sindsdien niet meer van de stripmarkt weg te denken is. Kurtzman had voor de tweede keer bewezen een genie te zijn.

Z'n derde vondst was misschien de belangrijkste van z'n leven. En tegelijkertijd was het de laatste succesvolle stap van zijn carrière. Toen de oorlogs-, horror- en sf-strips van EC door de censuur en een ver-

anderende smaak van het publiek verlies begonnen te draaien, kwam Kurtzman met het idee om van Mad een magazine te maken. Het voorbeeld dat hem daarbij voor ogen gestaan heeft moet zoiets als Punch geweest zijn, het toen al meer dan vijftig jaar oude Engelse humoristische blad waarmee ook volwassenen gezien mochten worden. Maar wat hij er met z'n vaste team van maakte, was geheel eigen en uniek. Van Mad nummer 25 tot en met 28 maakte hij een blad, waarin tekst en tekeningen even belangrijk waren. Mad was geen stripblad meer. Mad was niet meer voor kinderen.

En Mad was niet meer van Harvey Kurtzman. Na een veel beschreven ruzie met Gaines – wat eigenlijk geen ruzie was – vertrok Kurtzman bij EC om een nieuw en volledig vierkleurendruk-tijdschrift te maken voor Hugh Hefner. Mad werd met groot succes voortgezet door de andere editor/schrijver bij EC: Al Feldstein. Het nieuwe blad van Kurtzman heette Trump en het werd na twee nummers stopgezet omdat het te duur zou zijn. Een reden, die Kurtzman later trouwens steevast ontkend heeft. Toen het blad gestopt werd, waren de retouren nog niet geteld. Pas maanden later bleek dat Trump goed had verkocht en meer dan quitte had gedraaid. Maar Kurtzman hield z'n tekenaarsploeg (in feite nog steeds dezelfde ploeg als waarmee hij bij EC gewerkt had) bij elkaar en probeerde het nog een keer, ditmaal in eigen beheer. Het blad heette Humbug en bestond slechts één jaar (12 nummers). Om een of andere reden kon Kurtzman de aansluiting met z'n publiek niet vinden. Dat is jammer, want zowel Trump als Humbug zijn satire op z'n best door een groep tekenaars, waar je iedere pagina weer je vingers bij aflikt.

Achteraf hebben verschillende mensen geprobeerd om het falen van Kurtzmans eigen bladen en het slagen van Gaines' – onder redactie van Al Feldstein voortgezette – Mad te verklaren met kwalitatieve argumenten. Trump zou te duur zijn geweest en Humbug te klein en onvindbaar. Mad zou net dom genoeg geweest zijn voor een groot publiek. Misschien. Misschien was het ook gewoon een geval van pech.

Daarna is het eigenlijk nooit meer goed gekomen met Harvey Kurtzman. Niet omdat hij geen goed werk afgeleverd heeft, maar omdat de belofte van een grote doorbraak niet werd waargemaakt.

Hij ging zelf weer tekenen en maakte een pocket vol prachtige parodistische verhalen onder de titel The Man in the Grey Flanel Suit. Maar het was geen verkoopsucces. Hij maakte voor uitgeverij Warren een goedkoop humoristisch blad met weinig tekeningen (van zijn vaste vrienden) en veel herdrukken en fotostrips. Geen succes. Hij bracht een pocket uit van een strip die hij met Bill Elder voor dat blad had gemaakt: Goodman Beaver. De miljoenen rolden nog steeds niet binnen.

En toen kwam Hugh Hefner met het voorstel om een strip voor zijn Playboy te maken. De hoofdrol zou gespeeld moeten worden door een onschuldige rondborstige vrouw, die geënt was op de onschuldige Goodman Beaver. Dat werd Little Annie Fanny. Aan die strip zou Kurtzman eigenlijk de rest van zijn leven werken. Ten eerste betaalde Hefner goed. Hoewel er meestal niet meer dan zes drie paginaverhalen per jaar werden gepubliceerd (en gemiddeld zelfs veel minder), konden Kurtzman en Elder er van leven en zelfs een aantal vrienden als assistenten aantrekken. In langdurige sessies werkten mensen als Jack Davis, Russ Heath, Philip Roth, Paul Cocker en Frank Frazetta bij gelegenheid mee aan de strip. Ten tweede hoopte Kurtzman op de grote doorbraak van zijn Little Annie Fanny. Er zou een film van komen. De albums zouden als hete broodjes over de toonbank gaan. De jaren van inspanning zouden eindelijk uitbetalen. Maar niets van dat alles. Tot op de dag van vandaag is Little Annie Fanny niet compleet uitgegeven en een film is er al helemaal nooit geweest.

Dit heeft Kurtzman altijd gestoken en in diverse interviews liet hij weten zijn eigen artistieke leven dan ook als mislukt te zien. Toen ik Dennis Kitchen (de laatste jaren uitgever van de vele herdrukken van het werk van Kurtzman) een aantal jaar geleden interviewde vertelde die over een terugkerende nachtmerrie die Kurtzman had. Hij liep in de woestijn, helemaal alleen. Nergens iets te drinken. Maar als hij zijn mond open deed, gilde hij niet: 'Water!'. Hij gilde: 'Hefner!'

Toen Hefner de redactie van Playboy aan zijn dochter overdeed, werd Little Annie Fanny uit het blad gezet en Kurtzman en Elder gingen met pensioen. In de fanpers deden al snel verhalen de ronde dat de beide heren ernstig ziek zouden zijn. Maar tot ieders verbazing verscheen er werk van hen in Mad! Kurtzman en Gaines hadden hun misverstand uitgepraat. Kurtzman zei dat hij veel eerder teruggekeerd zou zijn naar Mad als hij geweten had dat ze hun tekenaars en schrijvers zo goed betaalden. Maar lang duurde deze hereniging niet. Kurtzman en Elder waren inderdaad ziek en moesten hun produktie drastisch verminderen. Bill Elder ging definitief met pensioen en Harvey Kurtzman ging het congressencircuit op.

Want opeens bleek dat hij al jaren toch niet voor niets gewerkt had en dat veel mensen geïnspireerd waren door zijn werk in de jaren vijftig. Door vooraanstaande alternatieve tekenaars als Crumb en Shelton werd hij aangewezen als de schoonvader van de underground. Mad was een inspiratiebron en in Help kon een aantal van hen voor het eerst publiceren. Help-medewerker Terry Jones bracht een hommage aan zijn vroegere werkgever (en de man die hem en mede-Python-komiek John Cleese voor het eerst met elkaar in contact had gebracht voor één van de fotostrips) door in zijn film Brazil het hoofd van alle ambtenaren naar hem te vernoemen. En toen Byron Preiss een nieuw komisch album van Kurtzman uit wilde geven, stonden de tekenaars te dringen om daaraan mee te mogen doen. Zo kwam een paar jaar geleden Harvey Kurtzman's Strange Adventures op de markt, met werk van Dave Gibbons, Bill Stout, Kurtzman zelf en Sergio Aragonès. Helaas kon zo'n boek alleen maar tegenvallen. En dat deed het ook.

Toch waren de verwachtingen voor Kurtzmans laatste project weer hoog gespannen. Onlangs is hij begonnen aan een nieuwe versie van Two-Fisted Tales. Een serie korte oorlogsverhalen door beginnende en niet al te bekende tekenaars. Geen problemen met ego's. Alleen aangrijpende verhalen in de boeiende Kurtzman-stijl. Net zoals altijd zou hij alle verhalen van begin tot eind voor z'n tekenaars layouten. En hij zou zelfs zijn in de jaren vijftig begonnen serie verhalen over de burgeroorlog voortzetten.

Het heeft niet zo mogen zijn. En ook al heeft zijn carrière niet mogen zijn wat hij ervan verwachtte – wat het was, heeft de geschiedenis van de strip veranderd.

Ik heb dat één keer tegen hem kunnen zeggen. Hij was te gast op een stripbeurs in Londen, waar ik met Michel Nadorp voor Stripschrift heen was. Er stond één rij voor hem en Moebius, dus dat was lang wachten. Toen ik aan de beurt was, sloeg ik Moebius over en liep meteen door naar Kurtzman. Hij vroeg mij of ik geen tekeningetje van Moebius wilde. Die was toch beroemd en populair. Ik vertelde hem dat ik alleen voor hem in de rij had gestaan en dat ik bijna al zijn werk verzameld had en dat ik hem wel eens een brief had geschreven en dat ik hem één van de slimste satirici van deze eeuw vond. Hij wuifde het weg. Dat was niks. Hij had gewoon z'n werk gedaan.

Ger Apeldoorn

15 JAAR HUMOR VAN MERHO: 'N LACHERTJE?

Robert Merhottein **werd 42 jaar geleden in Antwerpen geboren. Hij groeide op met stripheldenals** *Suske en Wiske*, *Nero* **en het werk van de tekenaar** Pom. **Hij interesseerde zich reeds op vrij jeugdige leeftijd voor strips en maakte al tijdens zijn humaniora verschillende strips. Deze jeugdzonden zijn ondertussen collectors items geworden.**
Na de humaniora volgt hij vier jaar het Brusselse St. Lucas-instituut.

door
ARNEL LEFEVERE

Van 1970 tot 1976 was Merhottein medewerker bij de Studio Vandersteen. Hij werkte er aan de Jerom*-produktie voor Duitsland en voor* Pats *dat op aandrang van* **Karel Weyler** *(de eigenaar van het Pats-theater) van naam moest veranderen en omgedoopt werd tot* Tits. *Merho wilde echter zijn eigen reeks en begon op 15 februari 1977 aan* Kiekeboe *in de Vlaamse kranten Het Laatste Nieuws en De Nieuwe Gazet. Ruim anderhalf jaar later, eind 1978, startte de krantenuitgeverij Hoste met de zwart/wit-albums. Het zou nog tot eind 1985 duren voor er albums in kleur verschenen, mede onder druk van het steeds groeiende succes. Terwijl Kiekeboe al in de krant verschijnt, blijft Merho op free lance-basis voor Vandersteen werken.* 'Zo zat ik veilig,' *vertelt Merho,* 'ik kon aan mijn eigen strip werken en ondertussen was Vandersteen toch verzekerd van de continuïteit van Tits. De invloed van Tits is heel duidelijk te zien in het eerste Kiekeboe-album *De Wollebollen*: een sprookjesachtig kinderverhaal dat eigenlijk los staat van de rest van de reeks.'

VIJFTIEN JAAR KIEKEBOE ?! AFSCHUWELIJK !
ALS JE BEDENKT DAT WE VOOR HETZELFDE GELD NU VIJFTIEN JAAR FANNY KONDEN VIEREN !
... OVER EEN GEMISTE KANS GESPROKEN !

Een expressieve kop

Kiekeboe was oorspronkelijk bedoeld als pop voor het poppentheater van Merhotteins broer Walter. Robert vertelt: 'Als ik bij het opstarten van de strip de kop van Kiekeboe niet had gehad, dan zou de hoofdfiguur uit de strip er waarschijnlijk heel anders hebben uitgezien. Het moest voor het theater echter een karakter zijn met een expressief gezicht, grote ogen, grote oren, een kaal hoofd ... ook Balthasar is een figuur uit het poppenspel. De andere figuren komen alleen in de strip voor. De strip en het poppenspel zijn elk hun eigen weg gegaan. Ieder met hun eigen publiek. En met hun eigen humor.'

Men zegt wel eens vaker dat je een duidelijke invloed **van** *Vandersteen* **hebt ondergaan.**
Merho 'Dat zal wel zo zijn ook, maar die zelfde invloed zou men ook herkennen als ik nooit bij Vandersteen had gewerkt. Die Vandersteen-traditie is nu eenmaal een onderdeel van mijn stripopvoeding geweest. Vroeger hoorde ik die bewering heel vaak. Dat is nu verminderd.'

En inderdaad, Kiekeboe is nu een echte familiestrip. Het gaat over een heel gewoon gezin. En niet over personages met een eigenaardige samenhang zoals Lambik, Sidonia en Suske en Wiske. Als er geen verband is tussen de figuren kun je alle kanten op. Ze kunnen bij voorbeeld ruzie krijgen. Bij Kiekeboe ligt dat moeilijker.

Je hebt een zeer eigen gevoel voor humor. Maar op den duur ook weer voorspelbaar.
Merho 'Daar ben ik me zeer van bewust. Maar het publiek verlangt dat ook. Ik probeer dat langzaam af te bouwen, maar als er geen *flauwe* woordspelingen inzitten gaat men die toch zoeken. Ik heb ooit – in *Kiekeboe in Carré* – grapjes van een slechte scheurkalender gebruikt en toen kreeg ik reacties van dat-moet-je-meer-doen. Zo zie je maar. Ieder album is al eens door iemand als *het beste* bestempeld, en ooit als *het slechtste*, maar de twee albums die het op langere termijn blijven doen, zijn *Album 26* en *Geeeeef acht!*'

A. Mateur of Cor I. Fee?

Erg typisch voor de Kiekeboe-albums is de eindeloze rij grappige namen van de bijfiguren. Het meest bekend en uiterst sterk zijn de dubbelzinnige namen. Van der Neffe, de buurman (lees: Van daar Naast) en Alain Provist (à l'improviste: plotseling, onverhoeds) de bedrijfsleider van het uitzendbureau Nu & Dan, dat Charlotte (de vrouw van Kiekeboe) vaak een baantje aan de hand doet. Maar erg opvallend zijn de namen van vooral Franse en Zuid-Europese plaatsnamen, zoals San Gria, Cap Sones en Côte Anayeau (côte d'agneau: lamsribje). Iets verder gaat dan weer de naam van het eiland Ile Faux le Fer (il faut le faire: je moet het maar doen) in Hotel O, *het dorp Sasufit (Ça*

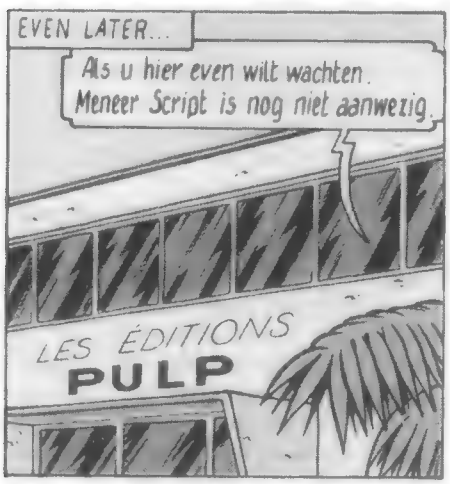

suffit: dat volstaat) uit Villa Delfia *en het land San Sevéria (sanseviëra: vrouwentong) uit* Jeanne Darm. *In namen van doktoren zitten vaak heel leuke vondsten: Dr. Kalkoen (voor alle vullingen), Dr.B. Bortus (gynaecoloog), Dr.O.B. Tampon en Dr.O. Verspannen zijn er maar een paar van.*

Maar ook toevallige bijrollen worden ingevuld met figuren met de gekste namen. In De getatoeëerde mossel *duikt de heer B.H. van den Boezem op en in* Album 26 *heet een student Thijs Boerke, naar* 't IJsboerke, *een Vlaamse ijsfabrikant. In* De Medusa-stichting *laat een neger met een lucratief baantje zich NTombola noemen. Het toepassen van bestaande woorden en daar een mannelijke of vrouwelijke draai aan te geven, komt dikwijls grappig over. De schot MacReel en Kiekeboe's ex-collega Luk Raak zijn u bekend uit de gelijknamige albums. Maar wat dacht u van Ella Stick (uit* De omgekeerde piramide), *Daisy Bell (uit* Een zakje chips), *Anna Gram (de magere vrouw van de dikke Vandale uit* De anonieme smulpapen). *In één en hetzelfde album gaan de vondsten soms van eenvoudig maar ijzersterk tot plat en gemakkelijk. Het bewijs daarvan zijn de heren Frans Brood en Piet Uytenbroek, allebei uit* De pili-pili-pillen.

Geregeld zijn de namen heel toepasselijk gevonden. Samantha Fax is de secretaresse (en het liefje) van Kiekeboe's baas Van de Kasseien in De taart. *In* De één zijn dood *heten de begrafenisondernemers Zerckmans en De Graever; terwijl in* Het witte bloed *een naambord met V. Hikkel op de caravandeur van een opa prijkt.*

Heel smaakvol zijn Leo en Suzy Wafel (bekende Belgische wafelmerken), maar soms vergt het een zekere vorm van taalbeheersing om bij voorbeeld namen als Sam Etégal (Ca m'est égale: het kan me niet schelen) en Jean Swissure (J'en suis sûre: ik ben er zeker van) te ontcijferen.

Nogal voor de hand liggend zijn dan weer de misdadigers uit Prettige feestdagen: *Appi Newyear, Mary Christmas en Dries Koninghe.*

En als u aandachtig het verhaal Schiet niet op de pianist *leest, dan is het u vast al opgevallen dat Marcel Kiekeboe zich laat doorgaan voor Jacob de Ware. Een naam om verliefd op te worden, maar die qua spitsvondigheid nog overtroefd wordt door Danny Zerkoffi, de vreemde concertpianist (lees: dan is er koffie).*

En als u deze vorm van humor zelf eens wil proberen, mag u halverwege Album 26 *persoonlijk de titel van het album kiezen.* De vage bond? *Of* Een B-bom voor Bombay? *Merho zelf hield het op* Album 26.

Belgen, die sowieso als tweetalig zijn, hebben geen moeite met die grapjes, maar zijn al die woordspelingen niet wat veel gevraagd voor het Nederlandse publiek dat de recht toe recht aan-verhalen **als Suske en Wiske gewend is?**

Merho 'Al jaren wordt ons, Vlaamse auteurs, op het hart gedrukt dat we op ons taalgebruik moeten letten als we op de Nederlandse markt willen doorbreken. Ik zie echter dat de *Urbanus*-strips redelijk goed verkopen bij onze noorderburen. Daarin worden alle regels met voeten getreden. En toch verkoopt het. Is er iets Vlaamser dan Urbanus?

Bovendien zouden woordspelingen – ook als zijn dat dan Vlaamse – geen probleem mogen zijn voor de Nederlanders want mijn humor is sterk beïnvloed door de Nederlandse cabaretiers. **Fons Jansen** dreef bij voorbeeld op woordspelingen. Ik hou nogal van al die Nederlandse artiesten.'

Heb jij ooit commentaar **gehad uit Nederland?**

Merho 'Nee, niet echt. Ik merk tijdens signeer-sessies dat de karakters met de jaren iets populairder worden maar echt veel succes hebben ze niet. Maar nooit heeft iemand een opmerking gemaakt over het taalgebruik of over het Vlaamse karakter van de reeks.

De albums worden wel gecorrigeerd door een Nederlander die me dan wijst op een woord dat de Nederlanders niet kennen, of niet gebruiken, maar dramatisch is dat niet. Af en toe sneuvelt een woord en moet het plaats maken voor een ander. Het woord *verwittigen* moest bij voorbeeld *waarschuwen*

De lezer mag zelf beslissen hoe dit album zal heten ! Wat vind je van de titels die ik bedacht heb ? Goed gevonden he !
HET HOOI-GEVAAR
DE ZWENDELZWAAIER
DE VAGE BOND
DE DIVAN VAN DE DIVA
ADAM IN A'DAM
APEN IN A'PEN
HET FENOMEEN PHILOMEEN
EEN B-BOM VOOR BOMBAY
HET BEHANG VAN LIMBURG
DE BANGE KOK VAN BANGKOK
verzinnen, dat is andere koek
18

ONDERWEG
Ik begin me stilaan zorgen te maken over de titel van dit verhaal. Het is al over de helft en ik heb nog steeds niets gevonden
Wat dacht u van De slag om de Ardennen ?
ZOALS AANGEKONDIGD OP HET VORIGE PLAATJE:
ROCHE SUR PIED
53

Album 26, de lezer mag halverwege zelf de titel van het album kiezen.

worden en *mobil-home* had *camper* moeten zijn, maar toen werd gekozen voor het neutrale *motor-home*. Ik denk niet dat het succes daar van zal afhangen.'

Als we het over succes hebben, over welke oplage-cijfers **hebben we het dan?**

Merho 'In België verkoop ik van ieder album vlot 70.000 exemplaren. In Nederland is dat veel minder. Van het album *De taart*, dat door een speciale promotie-actie ondersteund werd en voor *f* 1,95 (Bfr.39) werd verkocht, gingen er 55.000 over de toonbank. Het laatste album – *De roze Rolls* – zal ook weer bijzondere aandacht krijgen en voor *f* 3,95 (Bfr.79) worden verkocht ... Maar als de uitgeverij geen extra moeite doet, raken we er amper 5.000 kwijt. Dat is dan nog altijd meer dan de schamele 300 albums die we jaren geleden verkochten, van de eerste nummers.'

Hoe komt het dat de reeks zo moeilijk verkoopt in Nederland? Je hebt je kwaliteiten in België toch al ruimschoots bewezen?

Merho 'Ja. Maar dat ligt voornamelijk aan de distributiekanalen. In Nederland wordt een stripalbum nog als een tijdschrift behandeld. Bij ons vindt je de Kiekeboe's in speciale rekken in alle supermarkten. In Nederland worden ze weggemoffeld tussen de weekbladen en magazines. Als het album na vier weken niet blijkt te verkopen, wordt geen verdere moeite gedaan en wordt het net zoals een maandblad weer weggenomen door de verdeler. Zo kun je dus nauwelijks oudere albums aan de man brengen.'

Ernstige noot/nood?

Het wordt dus hoog tijd dat in Nederland eens iets aan die hokjesmentaliteit wordt gedaan. De lijn tussen goed en slecht is veel waziger dan wat uitgevers en/of verkopers willen doen voorkomen. Een stripalbum is niet beter of slechter als het een hardcover heeft. Het doet geen afbreuk aan de kwaliteit als het 'slechts' met twee nietjes aan elkaar geklonken is en op krantepapier is gedrukt. En of het nu tussen de tijdschriften belandt of in de uitverkoopbakken van een stripspeciaalzaak, een strip blijft een strip; gebrocheerd, ingenaaid of geniet.

En Kiekeboe verdient een (zoveelste) kans. 70.000 Vlamingen kunnen het niet – al ruim 50 albums lang – verkeerd voor hebben.

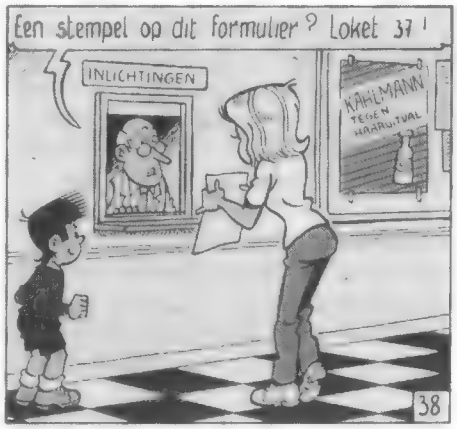

Ik zie het al voor me. Een reeks over een jongen en een meisje met een tante erbij en een zelfingenomen kaalkop. En een reusterke man. Een beetje jouw postuur. Dat zou iets kunnen worden.
EINDE

Kiekeboestrip wordt verfilmd

Er zijn weinig verfilmingen van strips die bij het grote publiek aanslaan. Batman, Superman, Dick Tracy *en* Annie *werden u dan wel op een agressieve manier in de strot geramd, maar Europese striphelden van vlees en bloed zijn nooit een lang leven beschoren.* Kuifje *in levende lijve was voor veel fans een ontgoocheling. Terence Hill flopte grandioos als* Lucky Luke. *En nu is* Kiekeboe *er.*

Voor Vlamingen wordt het een feest van herkenning want er doen nogal wat bekende namen aan mee. Hoewel 'bekend zijn' betrekkelijk is. Een hoop acteurs werd uit soaps van de Vlaamse commerciële omroep VTM geplukt. Maar ook grote theater-acteurs als Luc Philips *en* Anne-Mie Gils *duiken op in* Het witte bloed.

Uitgerekend dàt verhaal werd verfilmd omdat daarin ongeveer alle karakters uit de strip opduiken. Met z'n allen gezellig naar de camping, weet je wel. Het lijkt wel een Nederlands scenario. Op een goedkope camping treft Kiekeboe tot overmaat van ramp zijn buren en kennissen. En om de boel compleet te maken duikt ook een oude liefde op, terwijl hij druk in de weer is met een nieuwe liefde. Ook Fanny laat zich weer niet onbetuigd op het gebied van de amoureuze escapades. Maar waarom is haar liefje altijd zo melancholisch? En wat is er toch aan de hand met die chagrijnige opa van hem?

En wat gebeurt er eigenlijk is het kasteel dat vlak bij de camping ligt? Daar gebeuren dingen die het daglicht schuwen ...

Oorspronkelijk zou het een musical geworden zijn, maar dat plan werd al gauw afgevoerd. Uiteindelijk werd geopteerd voor een video-film. Enkel als de band goed loopt zal overwogen worden om ze op TV te brengen.

'Aan de verhaallijn is vrijwel niks veranderd' merkt Merho blij op tijdens een regenachtige draaidag. Dat uitgerekend dàn zomerse scènes moeten worden opgenomen, mag geen probleem zijn. Terwijl de regen op het dak klettert, wringt Fanny zich door een caravannetje, slechts gekleed in een slipje, bij een temperatuur van dertien graden. Als zij in de strips vlot uit de kleren gaat, waarom dan in de film niet, nietwaar? 'De producent heeft heel erg zijn best gedaan om de acteurs zo goed mogelijk op de stripfiguren te laten lijken' stelt Merho trots vast. 'De decors zijn het zelfde, de kleren zijn net eender en de kapper en grimeur hebben puik werk geleverd. En de strip wordt gewoon als script gebruikt. De film sluit dus heel nauw aan bij het album ...'

Het verhaal is, zoals u dat van strips mag verwachten, nogal zwart/wit getekend – bij wijze van spreken – zodat de personages vrij sterk uitgesproken karaktertrekjes hebben. Dat heeft uiteraard nogal wat over-acting tot gevolg. En kan tot grappige dingen leiden. Waar het echter uiteindelijk naar toe leidt weet zelfs Merho niet: 'Het is allemaal nogal onduidelijk. Deze video wordt tachtig minuten lang en is eigenlijk als pilotfilm bedoeld. Maar of er ook werkelijk een TV-serie van komt, van hoeveel afleveringen en met welke scenario's ... Ik zou het niet weten. Het wordt afwachten ...'

Een kijkje in het werk van Jacques Sandron

door
ROGIER VAN WINDEN

Het oeuvre van Jacques Sandron **is zeker niet algemeen bekend. Tot voor kort waren voornamelijk de Robbedoes-lezers en Dupuis-adepten op de hoogte van de strip** *Slemper en Slof*, **het eerste werk van Sandron. Nu Uitgeverij Oranje albums heeft uitgebracht van** *Raf de postbode* **hebben vast en zeker meer mensen kennis genomen van Sandrons tekenwerk. Wellicht dat dit artikel kan bijdragen aan een grotere bekendheid en waardering voor Jacques Sandron en zijn creaties.**

Huzaren, kozakken en... postbodes

Jacques Sandron kwam rond zijn 24e bij uitgeverij Dupuis werken, op de fotoafwerking. Op die manier kwam hij in aanraking met strips. Hij raakte enthousiast en begon in de avonduren zijn tekentalenten uit te proberen en zo vloeiden de eerste platen uit zijn pen.
Aangezien hij bij Dupuis in dienst was, had hij ongetwijfeld een vergrote kans om in Robbedoes zijn werk te publiceren. Daarbij kwam nog eens dat collega-auteur **Raoul Cauvin** in hetzelfde Belgische plaatsje woonachtig was. Dat vormde de basis van een trouwe samenwerking tussen beginnend tekenaar Jacques Sandron en 'veelschrijver' Raoul Cauvin, die resulteerde in een paar unieke humoristische strips.

Korte verhalen

De eerste strip die in Robbedoes werd gepubliceerd was *De korporaal*. Dit korte verhaal verscheen in 1976 in Robbedoes nummer 1938 en was de eerste aanzet tot wat later *Slemper en Slof* zou worden.
In de periode 1975-1978 publiceerde Sandron (telkens naar het scenario van Raoul Cauvin) een dertiental korte verhalen van Slemper en Slof. Deze strip speelt zich af rond 1800, ten tijde van Napoleon Bonaparte. Hoofdpersoon is Slemper, een huzaar uit het leger van Napoleon, die met zijn paard Slof de meest spannende (lees: absurde) avonturen beleeft.
De eerste verhalen spelen zich af in Rusland, waar Napoleon met zijn leger de Russen belaagt. De kozakken zijn hem een doorn in het oog en zijn huzaren zullen de kozakken mores moeten leren. Slemper is één van die huzaren die met allerlei handigheidjes de kozakken moet misleiden. Dat zo'n huzarenstukje wel eens fout kan gaan, ondervindt Napoleon aan den lijve. Hij zal de oorlog moeten voortzetten zonder bretels!

Slemper verdeelt de rantsoenen van de keizer.

Lange avonturen

In 1978 verschijnt het eerste lange verhaal van Slemper en Slof onder de titel *Wagens in de steppe*. Dit verhaal beslaat 44 pagina's, maar werd in twee episodes (van 22) gepubliceerd. In *Wagens in de steppe* worden Slemper en Slof erop uitgestuurd om een konvooi met voorraden en munitie veilig naar het uiterste kamp van de Fransen te loodsen, tussen al het kozakken-gebroed door. Ondanks al hun inspanningen zien de helden geen kans om ook maar iets van de voorraden over te krijgen. Ongelovig over Slempers vermeende huzarenstukjes, stuurt Napoleon hem ten tweeden male op pad. Als in het verhaal van de tien kleine negertjes (lees: huifkarren) komen uiteindelijk alleen Slemper, Slof en enige koetsiers terug in het kamp.
In *Mevrouw Sans-Gêne* zijn Slemper, Slof en Napoleon in Frankrijk. Deze keer is Spanje het annexatiedoel. Napoleon heeft zijn broer Josef de Spaanse troon bezorgd. Om dat alles te vieren nodigt hij de vrouwen van zijn legertop uit naar Madrid te komen. Ook de vrouw van maarschalk Lefevre,

BAAS! BAAS!
CHHT!
JA... WEET U... IK GOED, ALS U EROP AANDRINGT!
BAAS! IK HEB ZE GEZIEN ZOALS IK U KAN ZIEN! BLOND, OPWINDEND, EEN WOESTE BLIK! EN DAN DAT KOETSWERK, MOET JE ZIEN!

Sandron doet Guus Slim, Vlinder en Kersesteeltje herleven in *De terugkeer van Guus Slim*.

Catherine Hubscher, mag haar man bezoeken. Deze 'dame' echter, bijgenaamd 'mevrouw Sans-Gêne' staat erom bekend dat ze geenszins een blad voor de mond neemt. Napoleons zus, Caroline, kan deze 'dame' wel schieten. Daarom worden Slemper en Slof en hun vriend De Vink voor de taak gesteld om Sans-Gêne in het geheim naar Madrid te brengen, om zo een confrontatie met Caroline te vermijden. Sans-Gêne brengt tijdens de reis werkelijk iedereen het schaamrood op de kaken met zeer vulgaire moppen. In Spanje wordt zij ontvoerd en belandt in één ruimte met, u raadt het al, Caroline. Na een reddingsoperatie van onze helden, bereikt het gezelschap uiteindelijk Madrid. De hoge heren zijn echter helemaal niet blij dat hun vrouwen hun lol komen verpesten. Het einde van het liedje is dat Slemper met gezwinde spoed de bekvechtende dames terug naar Parijs moet brengen.

Met deze familietwisten heeft Cauvin de trend gezet voor de andere lange verhalen van Slemper en Slof.

In *De kroning* moet Slemper allereerst zorgen dat de paus naar Parijs komt om Napoleon en zijn geliefde Josephine tot keizer en keizerin te kronen. Als de paus eenmaal in Parijs is gearriveerd krijgt Slemper de haast onmogelijke opdracht om Josephine te vrijwaren van Napoleons zusters, die werkelijk alles uit de kast halen om de aanstaande keizerin naar het hiernamaals te helpen. Als klap op de vuurpijl moet Slemper ervoor zorgen dat mevrouw Sans-Gêne de kroning niet kan verstoren met haar grove taalgebruik. Dat is echter makkelijker gezegd dan gedaan ...

In *De Spaanse opstand* moeten Slemper en Slof de Spaanse koning Josef en zijn vrouw terugbrengen naar Madrid. Maarschalk Lefevre (de man van Sans-Gêne) en maarschalk Murat moeten ook mee en zijn daar allerminst rouwig om, aangezien ze zo even verlost zijn van hun kiftzieke vrouwen. Woeste Spanjaarden, wilde stieren en woedende vrouwen gooien steeds meer roet in het eten.

Het laatste lange verhaal van Slemper en Slof dat Sandron tekende dateert uit 1984. In *Huzaar ter zee* verzint Napoleon een list om de nog immer onbeschaamd tierende Sans-Gêne een tijd bij hem uit de buurt te houden. Zij wordt, voorzien van een geheime opdracht en onder de trouwe begeleiding van Slemper en Slof, aan boord gebracht bij de fameuze kapitein Surcouf. Een huzaar, een paard èn een vrouw aan boord van een kaperschip, dat vraagt om problemen.

In totaal zijn er bij Dupuis vier albums verschenen van Slemper en Slof. *Wagens in de steppe* verscheen niet in album, de vier andere lange verhalen wel, waarbij opvalt dat *Opstand in Spanje* en *Huzaar ter zee* in omgekeerde volgorde als album verschenen (in 1986 respectievelijk 1985).

Als je de vier *Slemper en Slof*-albums naast elkaar legt, zie je goed de ontwikkeling in het tekenwerk van Sandron. De eerste pagina's van het album *Mevrouw Sans-Gêne* contrasteren al sterk met de kwaliteit van de laatste pagina's van het album: de tekeningen zijn dan al een stuk preciezer en zorgvuldiger, voorzover je dat kunt zeggen van de drukke stijl van Sandron.

Leg je *Huzaar ter zee* ernaast dan blijkt dat het tekenwerk inmiddels sterk is geëvolueerd. De tekeningen zijn evenwichtiger en gedoseerd opgebouwd.

Jacques Sandron heeft een eigen, herkenbare stijl. Voor diegenen die toch graag een vergelijking willen trekken: het doet soms denken aan het werk van **Eddy Ryssack** (*Opa*, *Brammetje Bram*), maar ook wel aan **Marc Hardy** en **Malo Louarn**, hoewel ik Sandrons stijl soepeler vind dan die van laatstgenoemden.

De bijdrage van Raoul Cauvin is natuurlijk essentieel. Deze humoristische duizendpoot geeft ook in Slemper en Slof aan dat hij een grote, maar helaas onderschatte, bijdrage heeft geleverd aan de strips van de jaren '70, '80 en '90.

Het thema van Slemper en Slof is natuurlijk niet ongestraft onuitputtelijk. In de lange verhalen vervalt Cauvin al eens in herhaling. Hoewel het jammer is dat de strip

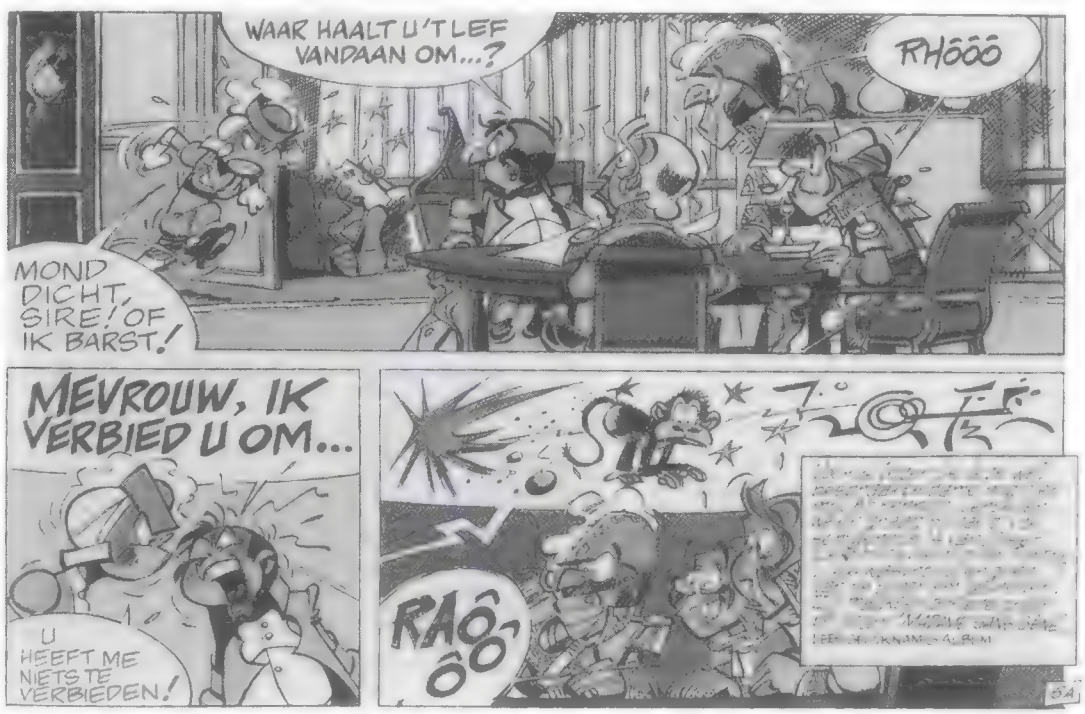

In *Slemper en Slof* nummer 3 heeft Napoleon het weer eens aan de stok met Sans-Gêne.

Slemper en Slof zijn Waterloo vond, was dat eigenlijk onvermijdelijk; het thema was uitgemolken.

Raf

Gelukkig betekende dit niet het einde van het werk van Sandron. Op scenario van wederom Cauvin heeft Sandron een strip geproduceerd met eigentijdse grappen over het leven van een postbode: *Raf*. De lotgevallen van postbode Raphaël verschijnen in twee-pagina-gags (lekker grote tekeningen).

Alle verwachte en onverwachte problemen, die je als postbode tegenkomt, passeren in deze leuke strip de revue: flessenpost, bijtgrage honden, merkwaardige bestellingen, rare adressen, methodes om sneller en efficiënter te bezorgen; het leven van Raf gaat niet over rozen.

Bij uitgeverij Oranje zijn inmiddels twee albums uitgebracht en is een derde aangekondigd (en wellicht inmiddels verschenen). Tevens verscheen bij Oranje het album *De terugkeer van Guus Slim*. In dit album laten diverse tekenaars Guus Slim herleven. Eén van hen is Sandron. In een prachtige, sfeervolle pastiche maakt hij Guus Slim, Vlinder en inspecteur Spek levendiger dan ooit tevoren.

Zes albums in zo'n vijftien jaar is natuurlijk geen topproduktie voor een tekenaar. Zo'n klein aantal albums bevordert zijn bekendheid natuurlijk ook niet. Voor Sandron is het tekenen echter een hobby, die hij naast zijn dagelijkse werk moet uitvoeren. In die wetenschap is zes albums en diverse korte verhalen zo slecht nog niet. En, niet de kwantiteit, maar de kwaliteit telt en die is volop aanwezig in de strips van Sandron: vlot en fris tekenwerk, humoristische verhalen, kortom de moeite waard voor een leuk plekje in de boekenkast.

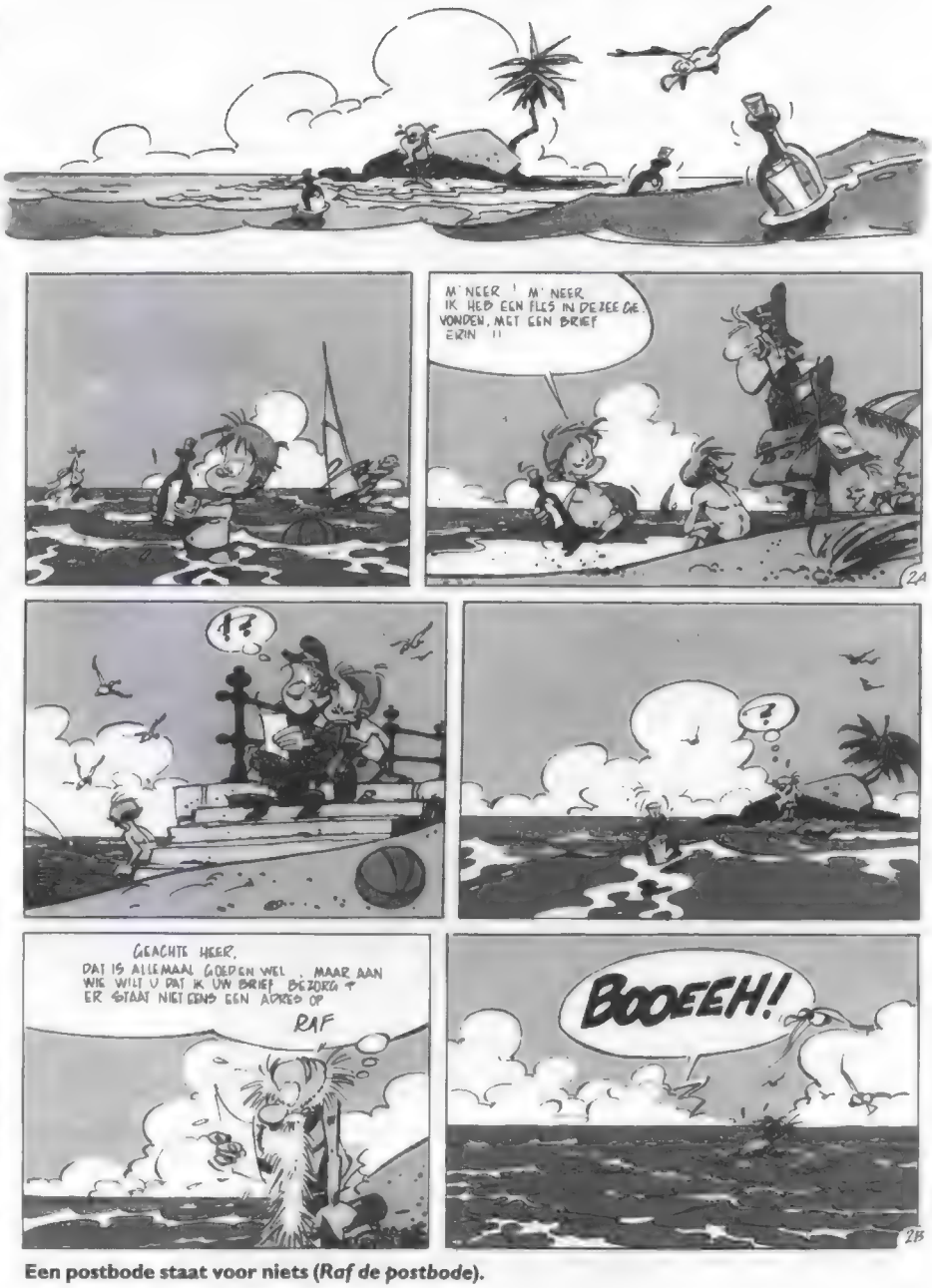

Een postbode staat voor niets (*Raf de postbode*).

Bibliografie Jacques Sandron

Slemper en Slof (voorpublikaties)

V1 Wagens in de steppe
(44) Robbedoes 2102-2110 (1978) 2133-2142 (1979)

V2 Mevrouw Sans Gêne
(44) Robbedoes 2166-2186 (1979/80)

V3 De keizer gekroond
(44) Robbedoes 2242-2252 (1981)

V4 De spaanse opstand
(44) Robbedoes 2304-2314 (1982)

V5 Huzaar ter zee
(44) Robbedoes 2392-2395 (1984)

K0 De korporaal
(6) Robbedoes 1938 (1975)

K1 Slemper en Slof
(6) Robbedoes 1943 (1975)

K2 Slemper en Slof
(6) Robbedoes 1947 (1975)

K3 De keizer eist ijs!
(4) Robbedoes 1973 (1976)

K4 Slemper en Slof
(4) Robbedoes 1974 (1976)

K5 Slemper en Slof
(5) Robbedoes 1989 (1976)

K6 Slemper en Slof
(5) Robbedoes 1995 (1976)

K7 Slemper en Slof
(4) Robbedoes 2008 (1976)

K8 Slemper en Slof
(2) Robbedoes 2034 (1977)

K9 Slemper en Slof
(2) Robbedoes 2058 (1977)

K10 Slemper en Slof
(2) Robbedoes 2065 (1977)

K11 Slemper en Slof
(2) Robbedoes 2067 (1977)

K12 Slemper en Slof
(2) Robbedoes 2072 (1977)

K13 Slemper en Slof
(2) Robbedoes 2076 (1978)

K14 Memoires van een huzaar
(11) Robbedoes 2517 (1986)

Het verhaal *De Korporaal* mag worden gezien als de voorloper van de strip Slemper en Slof, echter nog niet onder die titel.

Albumpublikaties:

Slemper en Slof (Uitgeverij Dupuis)
1. (V2) Mevrouw Sans Gêne (1982)
2. (V3) De Kroning (1983)
3. (V5) Huzaar ter zee (1985)
4. (V4) Opstand in Spanje (1986)

Raf (Uitgeverij Oranje)
1. Raf en de postzegels (Collectie Tegek 7)
2. Raf de postbode (Collectie Cobra 3)

Guus Slim (Uitgeverij Oranje)
* De terugkeer van Guus Slim (Collectie Tegek 6)
Hommages aan Maurice Tillieux door diverse auteurs, waaronder:
6. Een knoop teveel (4 pag.) door Jacques Sandron

Dit overzicht pretendeert niet compleet te zijn. Als iemand op de hoogte is van andere publikaties van Sandron, dan hou ik mij daarvoor van harte aanbevolen. De auteur.

Amer

U kent ze wel: die donkere winteravonden tijdens welke het goed toeven is in uw luie stoel met een stapeltje leesvoer. De catalogus die ik las, bevatte een overzicht van de Amerikaanse stripbladen die in de maand maart van 1991 zouden verschijnen. Een nieuwe uitgeverij, genaamd *Valiant*, **zou die maand een comic uitbrengen onder de titel:** *Magnus the robotfighter*. **Die naam riep nostalgische gedachten in mij op. Zou deze comic lijken op de comic uit de jaren zestig met dezelfde titel? De Magnus die ik kende was getekend door** Russ Manning, **een naam die velen van u bekend in de oren zal klinken. Zijn verhalen van Magnus en ook zijn werk van** *Tarzan* **bevatte het beste wat ik uit die jaren gelezen heb. Uit nieuwsgierigheid besloot ik om het eerste nummer van deze comic te bestellen bij mijn plaatselijke stripwinkel.**

Maart 1991

Mijn verwachtingen waren hooggespannen toen ik de *Magnus*-comic uit mijn tas haalde. Het eerste wat mij opviel waren de tekeningen. Het leek alsof Russ Manning deze Magnus zelf getekend had! De tekenstijl was identiek. Toen ik naar de naam van de tekenaar zocht zag ik dat deze comic getekend was door **Art Nichols**. Toch geen Russ Manning dus. Maar wat een verhaal; dit deed mij denken aan de Magnus van vroeger. De inkleuring was anders dan wat ik de afgelopen jaren gezien had bij de Amerikaanse comics. Bij de hedendaagse comics van de meeste Amerikaanse uitgeverijen hadden alle kleuren slechts één tint. Wat ik hier zag was iets nieuws voor de Amerikaanse comic: prachtig ingekleurde tekeningen, een grote verscheidenheid aan kleuren en tinten, elk plaatje was een kunstwerk op zich. Het enige vervelende aan de comic was, dat ik een maand moest wachten voor ik zou weten hoe dit verhaal zou aflopen. De maand duurde lang.

April 1991

Het tweede nummer van *Magnus the robotfighter* had dezelfde prachtige tekeningen en het verhaal was van eenzelfde hoge kwaliteit als in het vorige nummer. Toen ik het tweede nummer gelezen had bekroop mij een gevoel van tevredenheid. Na een hele lange tijd was daar dan eindelijk weer een comic waar ik naar uit kon kijken. Deze comic had een perfecte combinatie van een goed verhaal en heldere tekeningen. Deze combinatie was zeldzaam geworden in de afgelopen jaren. De meeste Amerikaanse uitgeverijen waren vergeten dat juist deze combinatie erg belangrijk is voor de meeste lezers. Zij gingen ervan uit dat alleen de naam van een bekende tekenaar al genoeg was om hun verkoopcijfers te laten stijgen, maar vergaten dat veel lezers kritischer geworden waren. Het gevolg was dat zij hun trukendoos met commerciële ideeën moesten openen om hun verkoopgrafieken een stijgende lijn te laten vertonen.

April 1992

Uitgeverij Valiant was niet langer een klein en onbetekenend uitgeverijtje. Zij had bewezen dat de combinatie van een goed verhaal en mooie tekeningen nog steeds veel comic-lezers aansprak. Nieuwe series zoals: *Solar, man of the atom*, *Rai*, *X-O Manowar* en *Harbinger* hadden hun eigen trouwe lezers gevonden. Waar andere Amerikaanse uitgeverijen hun strips verkochten door ze in plastic zakjes te doen of door comics te produceren die zes verschillende covers hadden teneinde de verzamelaars te bewegen om zes exemplaren van hetzelfde boekje te kopen, kochten veel lezers hun Valiant-comics omdat ze genoten van de verhalen. Inmiddels had ik mijn pen al verscheidene malen ter hand genomen om mijn mening over hun uitgaven ongevraagd tot uiting te brengen. Tot mijn niet geringe verbazing kreeg ik meteen na mijn eerste brief een berichtje terug van **Steven J. Massarsky**, de verantwoordelijke uitgever van de Valiant-comics. Hij stelde mijn mening zeer op prijs en wist mij te vertellen dat het gewaardeerd wordt als lezers hun meningen geven over de Valiant-comics. Dat was natuurlijk koren op mijn molen en ik bestookte ze met brie-

Steven J. Massarsky

ikaans dagboek

***Links*, de studio van Valiant.**

***Rechtsonder, Kevin van Hook*, schrijver van onder andere Solar, Eternal Warrior en Bloodshot.**

ven. Tot mijn verrassing zag ik dat één van mijn brieven gepubliceerd werd in een Valiant-comic (voor de nieuwsgierigen onder u: dit gebeurde in Archer and Armstrong 3). Toen ontsproot er een gewaagde gedachte: zou het niet prachtig zijn als ik eens kennis kon maken met al die mensen die deze comics maakten? Brutale mensen hebben de halve wereld, dus ik besloot Va-

door

SYTSE S. ALGERA

liant op te bellen. Nadat ik verteld had wie ik was en waarom ik belde werd het even stil aan de andere kant van de telefoon. Dit was iets wat nog nooit iemand gedaan had. Ik zou nog teruggebeld worden, omdat de uitgeverij niet dagelijks het verzoek kreeg of een lezer op bezoek mocht komen en zeker niet van een lezer uit Nederland. Twee dagen later kreeg ik het verlossende telefoontje: ik was welkom. Ik heb toen afgesproken dat ik in september een paar dagen bij ze langs zou komen.

September 1992

Ik had nog genoeg vakantiedagen, dus ik besloot om twee weken naar New York te gaan, de stad waar uitgeverij Valiant evenals Marvel en DC hun kantoor hadden.

Zondag 6 september: Na een slechte nachtrust (zenuwen heet dat geloof ik), vertrok ik met een koffer vol met Valiant-comics (die moest ik natuurlijk gesigneerd hebben) met het vliegtuig richting de stad die het mekka van de Amerikaanse stripcultuur huisvest: New York.

Maandag 7 september: Omdat het vandaag een nationale feestdag was in Amerika, Labour day, was alles gesloten en besloot ik om te gaan kijken waar het kantoor van Valiant gevestigd was. Ik deed dit omdat ik de volgende dag om half twee een afspraak had met **Ralph Torres** die bij Valiant werkte en ik wilde voorkomen dat ik te laat zou komen. New York is per slot van rekening wel even iets groter dan Den Haag. Het adres dat ik opgekregen had was '275 Seventh Avenue'. De straatindeling van New York bleek zo eenvoudig te zijn dat ik geen enkele moeite had om het adres te vinden. Toen ik in de lobby van het kantoor stond zag ik dat Valiant op de 14e verdieping gevestigd was. Plotseling werd ik aangesproken door de bewaker van het gebouw. Hij vroeg mij waar ik naar toe moest. Ik vertelde hem dat ik morgen naar Valiant toe wilde en dat ik alleen op verkenning was. Hij vertelde mij dat er, ondanks de nationale feestdag, toch mensen bij Valiant aanwezig waren en zei dat ik gerust naar ze toe kon gaan. Tja, waarom ook niet? ... op naar de 14e verdieping! Eenmaal daar aangekomen was het kantoor van Valiant niet te missen. Hun logo straalde mij tegemoet. Na een voorzichtig klopje op de glazen deur ging ik naar binnen. Op mijn voorzichtig 'Hello?' werd niet gereageerd zodat ik gelijk maar besloot om door te lopen. Eenmaal aangekomen op de plek die kennelijk de werkvloer van Valiant was – gezien de grote hoeveelheid tekentafels die er stonden – zag ik iemand zitten. Ik stelde mij voor en vertelde waarom ik hier was. De man tegenover mij bleek **Kevin van Hook** te zijn, de schrijver van *Solar* en hij had nog wat overwerk dat de volgende dag naar de drukkerij moest. Hij was samen met **Jade Moede**, een letteraar aanwezig. Na een korte kennismaking en rondleiding, sprak ik met ze af dat ik de volgende dag weer langs zou komen als er meerdere mensen aanwezig waren.

Dinsdag 8 september: Enthousiast als ik was kon ik natuurlijk niet wachten tot 13.30 uur met als gevolg dat ik al om 11.30 uur weer bij Valiant voor de deur stond. Toen ik eenmaal binnen stond werd mij op niet al te vriendelijke wijze gevraagd wat ik kwam doen. De persoon die dat vroeg was, zoals ik later merkte, **Steven Massarsky**, de verantwoordelijke uitgever van Valiant. Ik vertelde hem wie ik was en dat ik over mijn komst contact had gehad met **Ralph Torres**. Steven vertelde mij dat Ralph pas om 14.00 uur zou komen en dat iedereen erg druk aan het werk was zodat het verstandiger was om vanmiddag terug te komen. Tja, ... er zat niets anders op dan te gaan. Mijn enthousiasme was inmiddels al aardig getemperd en ik besloot een aantal Amerikaanse comicwinkels te bezoeken die vlakbij Valiant gesitueerd waren. In tegenstelling tot de Europese stripwinkels was het hier enkel de Amerikaanse comic die verkocht werd. In een achteraf-hoekje in de winkel vond ik enkele Blueberry's en Kuifjes maar andere Europese strips waren hier niet te krijgen.

De prijzen waren extreem hoog; voor een album van Kuifje werd $25 gevraagd (gewoon een softcover-uitgave!). Op deze manier is het wel begrijpelijk dat Europese strips hier niet erg aanslaan. Het was inmiddels bijna 14.00 uur zodat ik terug ging naar Valiant. Deze keer was het Jade die ik als eerste persoon tegenkwam en hij wist mij te vertellen dat **Ralph Torres**, met wie ik had afgesproken, de hele week vrij was. Perfect geregeld allemaal ... dus niet! Ik vertelde hem over mijn ontmoeting met Steven vanochtend en over het feit dat Steven nogal humeurig had gereageerd op mijn komst. Volgens Jade had Steven daar vaker last van en in het bijzonder 's ochtends. Hij vroeg of ik kennis wilde maken met de tekenaars en alle andere mensen van Valiant, nu ik er toch was. Bijna alle medewerkers waren er vandaag omdat er een 'creative meeting' plaats zou vinden. Valiant had in de twee

jaar dat zij bestonden slechts eenmaal eerder zo'n meeting gehouden en volgens Jade gebeurde dit slechts eenmaal per jaar. Het idee achter zo'n creative meeting was dat alle medewerkers hun ideeën op tafel konden gooien over de lopende en over de nog op stapel staande Valiant-series. Natuurlijk wilde ik daarbij zijn en hij nam mij mee naar de werkvloer. Nadat hij mij geïntroduceerd had, kreeg ik van **Bob Layton** direct een bijnaam. Bob kon mijn naam niet uitspreken dus verbasterde hij die tot Seltzer (een soort bronwater). Pas later kwam ik erachter dat Bob iedereen alleen maar bij zijn of haar bijnaam aansprak. Tja, zo heeft iedereen zijn eigenaardigheden. Nadat ik 'en publique' had verteld wie ik was en waarom

Bob Layton, inker van de meeste Valiant-covers en van onder andere H.A.R.D. Corps.

ik naar New York was gekomen opende **Barry Windsor Smith** (die een meer dan toevallige overeenkomst vertoont met Armstrong uit de serie *Archer & Armstrong*) de meeting. Men sprak over de nieuwe series van Valiant, die in de loop van 1993 zouden verschijnen; *Rai & the Future Force* (februari '93), *Turok, Dinosaurhunter* (maart '93) en *Secret Weapons* (zomer '93). Ook werden de bestaande series met een kritisch oog bekeken. Sommige series, waaronder Magnus, hadden de afgelopen maanden duidelijk aan kwaliteit ingeboet, zodat gekeken werd hoe deze series weer op het oude (lees: goede) niveau teruggebracht konden worden. Tevens werden de speciale projecten, die Valiant voor 1993 in gedachten had, doorgesproken (posters, graphic novels, trading cards en crossovers met andere uitgeverijen ... onder andere Image!). Voor mij als stripliefhebber was dit een gouden gelegenheid om uit eerste hand te horen wat er zou gaan gebeuren met mijn favoriete series. Tot mijn grote verbazing werd ook mijn mening diverse malen gevraagd over bepaalde gebeurtenissen uit 'mijn' series, dit omdat ik als lezer toch anders keek naar de strips dan de schrijvers en tekenaars. Aan het eind van de meeting, het was toen inmiddels al bijna 18.00 uur geworden, heb ik nog gesproken met Barry en Steve over het doel van mijn bezoek. Barry vond het prima als ik nog een aantal malen langs kwam in de studio, maar Steven was hier niet echt enthousiast over. We spraken af dat ik langs zou komen als ik zin had. Mocht het te druk zijn, dan zou ik altijd op een later tijdstip terug kunnen komen. Op de weg terug naar mijn hotel zag ik bij een boekenstalletje een aantal bijzondere comics van Valiant liggen (zogenaamde goldlogo's) zodat ik besloot om daar een kijkje te nemen. Wat schertste mijn verbazing toen ik daar plotseling iemand mijn naam hoorde zeggen. Het bleek **Kevin van Hook** te zijn die daar ook een kijkje nam. Hij vroeg mijn oordeel over de meeting. Ik vertelde hem dat het erg leuk was geweest, maar dat ik de houding van Steven niet kon waarderen. Hij vertelde me dat Steven altijd erg stug was, maar dat hij het nooit zo kwaad bedoelde. Verder vroeg hij mij of ik plannen voor de avond had. Toen ik ontkennend antwoordde vroeg hij of ik zin had om kennis te maken met zijn vrouw en om zijn tekeningen te komen bekijken. Hij was behalve schrijver ook tekenaar en had al diverse comics geproduceerd bij een andere uitgeverij. Zo gezegd, zo gedaan. Met de trein naar New Jersey waar hij woonde. Daar maakte ik kennis met zijn vrouw Carol die ook bij Valiant werkt (als inkleurder). Tijdens mijn bezoek vroegen ze honderd en één dingen over Nederland, dit omdat de voorouders van Kevin van origine Hollanders waren. Nadat ik een aantal comics – die getekend waren door Kevin – en een originele door Carol ingekleurde tradingcard van Valiant had gekregen, was ik om ongeveer 00.00 uur weer terug in mijn hotel in New York.

Woensdag 9 september: Omdat de mensen van Valiant geen ochtendmensen zijn, besloot ik om pas 's middags weer naar ze toe te gaan. De rest van de dag heb ik in de studio doorgebracht met het verblinden van tekenaars (met mijn onafscheidelijke fotocamera) en het doofkletsen van de verschillende schrijvers. Zij konden het maar moeilijk geloven dat een fan zoveel moeite had gedaan om hèn te bezoeken. Zij wilden op hun beurt alles weten over mij, mijn werk en Nederland. 's Avonds ben ik samen met **Joe St. Pierre**, **Joe Albello**, **Maria Beccari** en Jade naar een groot aantal kroegjes geweest

Don Perlin, penciler van Solar, Bloodshot, Ghostrider en The Defenders.

Joe St. Pierre, penciler van Rai, Shadowman en de nieuwe serie Secret Weapons.

omdat ik natuurlijk niet terug naar Nederland kon gaan voordat ik Budweiser (Amerikaans bier) had geproefd.

Donderdag 10 september: Nou, dat heb ik geweten! Geen wonder dat er zo weinig mensen 's ochtends werken bij Valiant. Zo rond de klok van 14.00 uur kon ik mij er weer toe zetten om richting Valiant te gaan. Na eerst de verkeerde metro genomen te hebben kwam ik dan toch heelhuids aan. Gelukkig was ik niet de enige aan wie te zien was dat we gisteravond uit waren geweest. Jade en Joe (St. Pierre) waren er weinig beter aan toe, maar ook nu deed een kop koffie weer wonderen. Het grootste gedeelte van de dag heb ik al pratend met **Don Perlin** doorgebracht. Hij was bezig met een nieuwe serie: *Bloodshot*, een misdaadbe-

Scott Friedlander, assistant-editor en Jade Moede, art department supervisor, letterer en colorist.

strijder die zijn avonturen ook buiten Amerika zou gaan beleven. Omdat ikzelf als politie-agent in Den Haag werkzaam ben vroeg hij aan mij of ik foto's van Nederlandse politiebureaus, uniformen en roze buurten naar hem wilde sturen zodat hij Bloodshot in één van zijn avonturen naar Nederland zou kunnen laten gaan. De foto's zijn inmiddels opgestuurd zodat we straks hopelijk een Amerikaanse comic kunnen lezen die zich in Nederland afspeelt. Steven (Massarsky) was vandaag weer op kantoor en ik besloot om het onderwerp 'Stripdagen 1992 in Breda' onder zijn aandacht te brengen. Voordat ik namelijk naar New York vertrokken was had ik samen met Janet en José van stripwinkel Obelix in

Amsterdam het plan opgevat om een tekenaar van Valiant uit te nodigen om te komen signeren tijdens De Stripdagen. Ik had een aantal stripwinkels bereid gevonden om de reis en het verblijf van de tekenaar te bekostigen en Stripschrift stelde een gedeelte van haar stand op De Stripdagen hiervoor beschikbaar. Toen ik dit allemaal aan Steven vertelde liet hij mij weten dat hij hier in beginsel positief tegenover stond, maar dat ik zelf aan de tekenaars moest vragen of zij naar Nederland wilde komen. Helaas hadden de bekendste tekenaars geen tijd om ons land met een bezoek te vereren (zij moeten meerdere comics per maand tekenen). **Joe St. Pierre** echter, had al laten weten dat hij graag wilde komen omdat hij pas na De

***Joe Quasada*, penciler van Solar-covers, Batman, Sword of Arzrael en X-Factor.**

Stripdagen weer aan de slag zou gaan met zijn nieuwe serie: *Secret Weapons*. Dat was dus geregeld. Joe St. Pierre zou naar De Stripdagen komen. Mocht het zo zijn dat alles naar wens verliep dan zou er gekeken worden of Barry of Bob volgend jaar ook konden komen. Dan konden zij er met hun werkschema rekening mee houden. Omdat het de dag ervoor erg gezellig was geweest heb ik mij ook deze avond weer met een aantal Valiant-medewerkers – Joe, **Jenny Maldonado**, **Dave Clystek** en Jade – in het Amerikaanse nachtleven gestort.

Vrijdag 11 september: Voordat ik vanmiddag weer naar Valiant zou gaan had ik een afspraak gemaakt met **Lou Banks**, 'director of sales' van uitgeverij Marvel. Hij zou mij

***Terry Stewart*, de president van Marvel Comics.**

***Keith Giffen*, schrijver en tekenaar van LOBO.**

rondleiden bij zijn uitgeverij. Het verschil tussen Marvel en Valiant was niet te missen. Waar Valiant een halve verdieping voor alle medewerkers had, beschikte Marvel over twee complete verdiepingen. Wat hier vooral opviel was dat de tekenaars bijna allemaal thuis werkten in plaats van op de studio. De enige mensen die ik ontmoet heb bij Marvel waren de editors en de directie van Marvel. Zelfs de president van de uitgeverij wilde nog even met mij kennismaken, het gebeurde niet elke dag dat er een lezer uit Nederland op bezoek kwam. Beladen met twee tassen vol met cadeautjes, T-shirts en comics begaf ik mij richting hotel om daar vandaan weer naar Valiant te gaan. De rest van de dag heb ik daar doorgebracht. 's Avonds ben ik met **Cat(herine) Bollinger**, **Mark Cseszar**, **Andrew Wendell**, Dave, Joe, Maria en Jade naar de bioscoop geweest. De 'directors cut' van *Blade Runner* ging in première en de meeste medewerkers waren, net als ikzelf, verwoede filmgangers met een duidelijke voorkeur voor sf.

Zondag 12 september: In de afgelopen week had ik tijdens mijn bezoeken aan Valiant kennisgemaakt met **Walter Wang**, president van een comic-groothandel. Hij had mij uitgenodigd om vandaag met hem naar een 'comic convention' (een stripbeurs in het klein) te gaan. Deze conventions worden vaak in een hotel gehouden. Walter zou daar zijn met een eigen stand. Deze beurs was als een honingpot voor een beer. Bijna elke comic was te krijgen en ik heb mij erover verbaasd hoe snel de comics van Valiant die Walter bij zich had verkocht waren. Valiant was dus ook hier erg populair.

Maandag 13 september: Nadat ik vorige week bij Marvel was geweest moest ik nu natuurlijk ook bij collega-uitgeverij DC langs gaan. Ik had, voordat ik uit Nederland vertrokken was, al gebeld met DC en ik had met ze afgesproken dat ik vandaag om 10.00 uur langs zou komen. Toen ik de lift uitstapte wist al dat ik goed zat. Recht tegenover de liftdeuren stak een Supermanpop uit de muur. Ik had afgesproken met **Phyllis Hume**, zij verzorgt de buitenlandse verkopen van DC. In het gezelschap van haar collega **Francine Burke** heeft zij mij de uitgeverij laten zien. Ook hier was het zo dat de meeste tekenaars en schrijvers thuis werkten, maar ik had geluk want een aantal bekende schrijvers en tekenaars hadden vandaag een vergadering. Zo heb ik kennis gemaakt met **Keith Giffen** (schrijver en tekenaar van onder andere *LOBO*), **Archie Goodwin** (redacteur en schrijver), **Paul Kuppenberg** (schrijver) **Dick Giordano** (tekenaar en onderdirecteur van de uitgeverij). Ook hier verliet ik het pand beladen met gesigneerde comics. Na de lunch met **Paul Autio** van Valiant ging ik weer op bezoek bij Valiant. De rest van de dag heb ik hier doorgebracht terwijl ik 's avonds met Paul, Joe en Jade naar een poolcafé ben geweest.

Woensdag 16 september: Helaas, aan alle mooie dingen komt te vroeg een eind. Van-

Met *Dick Giordano* (Vice President van D.C.) op z'n kantoor.

avond zou ik weer in het vliegtuig zitten richting Nederland. Vandaar dat ik al om 11.00 uur bij Valiant was. Ik had nog niet al mijn meegebrachte comics laten signeren dus dat moest nog snel even gebeuren. Vlak voordat ik wegging kreeg ik van **Michael Leeke** nog twee originele pagina's van zijn serie *X-O Manowar* en ik heb nog een aantal pagina's van **Jorge Gonzales** (inkleurder van *X-O Manowar*) gekocht. Met een uitnodiging op zak om nog eens langs te komen verliet ik om 14.00 uur het gebouw waar ik het grootste gedeelte van mijn vakantie had doorgebracht. Het was meer dan geslaagd te noemen en ik keek uit naar De Stripdagen. Ik zou **Joe St. Pierre** eens kennis laten maken met de Hollandse bieren.

***Michael* Leeke, penciler van X-O Manowar en H.A.R.D. Corps.**

Paulus de boskabouter 1: De hooikooi
Paulus de boskabouter 2: Het blokkenplan

Dulieu
De Meulder 1992
ISBN 90-6447-004-9 (deel 1)
ISBN 90-6447-005-7 (deel 2)
Prijs f 19,95 / Bfr.399
(100 pagina's, zwart/wit, h.k.)

De belangstelling voor klassieke Nederlandse krantestrips neemt de laatste jaren toe. Dit is mede te danken aan mensen als **Hans Matla** en **Maarten de Meulder** die zich er voor inzetten een deel van ons cultuurgoed in de vorm van boekuitgaven voor het nageslacht te bewaren.

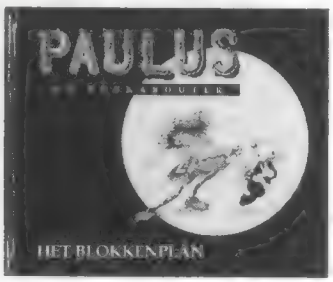

Hans Matla verzorgde reeds de verzamelde uitgave van *Eric de Noorman* en werkt aan de complete uitgave van *Heer Bommel*. In de loop van 1993 verschijnt ook het eerste deel van Pieter Kuhns volledige *Kapitein Rob* bij zijn uitgeverij. Naast Bommel, Eric en Kapitein Rob is ook *Paulus de boskabouter* een strip die niet vergeten mag worden.
Maarten de Meulder, al jaren een groot pleitbezorger voor het werk van **Jean Dulieu** – Paulus' geestelijke vader – maakte een start met de complete uitgave van de Paulusstrips die tussen 1973 en 1984 verschenen in Het Vrije Volk. In totaal gaat het hier om 23 verhalen van elk 100 pagina's. Meer dan de helft van de verhalen die De Meulder in zijn reeks wil opnemen zijn niet eerder in boekvorm verschenen. Van de eerste twee deeltjes in de reeks verscheen *De hooikooi* niet eerder. *Het blokkenplan* is terug te vinden in een uitgave van De Gooise Uitgeverij uit 1977.
Beide verhalen zijn typische vertellingen voor kinderen, waarin de karakters ongecompliceerd zijn en Eucalypta niet echt eng, alhoewel zij op kinderen diepe indruk kan maken, maar prachtig.
Beide verhalen verlopen volgens hetzelfde stramien. Paulus en zijn vrienden krijgen lucht van Eucalypta's nieuwe, snode plannen en proberen daar een stokje voor te steken. Uiteraard winnen zij het van de nare heks. Het knappe van Dulieu als verteller is de soepelheid waarmee zijn verhalen zich ontwikkelen. Telkens opnieuw neemt hij er rustig de tijd voor om zijn personages neer te zetten en ontwikkelt hij plotjes. Langzaam maar zeker ontpopt de hoofdlijn van het verhaal zich en wordt de spanning opgevoerd.
Dulieus tekeningen uit die tijd zijn een lust voor het oog. De fraaie uitgaven van De meulder doen recht aan Dulieus kwaliteiten als verteller en tekenaar.

HP

***

Corps Diplomatique 1 en 2

Ceppi & Ceppi
Big Balloon / Alpen 1991 & 1992
ISBN 90-542-5241-3 (deel 1)
ISBN 90-542-5163-8 (deel 2)
Prijs f 24,95 / Bfr.480 per deel
(60 en 64 pagina's, zwart/wit, h.k.)

De twee meest recente albums van de Zwitserse tekenaar **Daniel Ceppi** maken een goede eerste indruk. Ze hebben fraaie harde kaften en bij doorbladering zien de in zwart/wit uitgevoerde tekeningen er gedetailleerd en sfeervol uit. Echter, de belofte die de boeken aldus uitstralen – dat het een kwaliteitsstrip betreft – wordt maar voor een klein deel waargemaakt.
De schrijvers **Daniel** en **Paule Ceppi** hebben wel heel goed nagedacht over de karakters van de verschillende personages en hebben hen zelfs een verleden en minder prettige karaktertrekjes meegegeven. Andere aspecten aan *Corps Diplomatique* die de belofte van kwaliteitsstrip gedeeltelijk waarmaken zijn de prachtige sfeertekeningen en de fraaie beeldregie. Kroegen en huiskamers ademen in de strip de atmosfeer uit die perfect bij bezoekers en bewoners past en plaatjes zijn groot wanneer dat zo hoort, kleiner wanneer de actie versneld wordt. Ook zijn de gezichtspunten van waaruit de lezer het avontuur meekrijgt heel mooi uitgekozen.
Maar, hoe sfeervol de beelden ook zijn, hun effect gaat voor een deel verloren met de veranderende gelaatstrekken van de personages. Lippen worden van het ene op het andere moment dikker of dunner, kaaklijnen ronder of rechter. Bovendien doen de anatomische onmogelijkheden in de bouw van de stripfiguren op sommige plaatjes afbreuk aan het realiteitsgehalte van de strip. Al met al blijken de tekeningen toch niet zo zorgvuldig te zijn uitgewerkt als het in eerste instantie leek.
Ook op het verhaal is het een en ander aan te merken. Enerzijds maakt het een hele realistische indruk maar aan de andere kant is er maar weinig sprake van spanning. En als er halverwege het tweede deel wat vaart in het verhaal komt eindigt het plotsklaps. Uiteindelijk blijkt er alleen maar een wereld in *Corps Diplomatique* te zijn neergezet en is er van een echt spannend verhaal geen sprake. Al deze factoren

ERPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 441882

OOM WIM
oude en nieuwe strips
curiosa
originelen
zeefdrukken
REESTRAAT 24 AMSTERDAM
020 - 622 04 02

SNOEK strips
1E VAN SWINDENSTR. 545
TEL. 020 - 6684764 A'DAM
IMPORT
COMICS
POPPETJES
SPELDJES
BEELDEN
POSTERS
PRENTEN
ZEEFDRUKKEN
RESERVEREN
OOK MOGELIJK

maken Ceppi's laatste werk tot albums die beter een minder pretentieuze uitstraling zouden kunnen hebben. In dat geval zouden de verwachtingen vóór het lezen niet zo hoog gespannen zijn en zou het stripboek uiteindelijk niet zo tegenvallen.

HW

**

Anna Stein 1: Hazenjacht

Putzker & Brödl
Arboris 1992
ISBN 90-343-2336-6
Prijs f 8,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Anna Stein is onderzoekjournaliste bij uitstek. Hard voor zichzelf en haar vrienden en alleen maar op zoek naar nieuwe feiten voor haar story, getuige haar uitspraak over haar jongste minnaar: 'Dit is geen vak voor eerzuchtige kleine jongetjes.' Bovendien is ze succesvol en aantrekkelijk. Met zo'n beeld wil je toch meteen de onderzoekjournalistiek in. Alleen de dure auto en het luxe woonhuis ontbreken.
In hun thriller over hun fictief personage Anna Stein beschrijven de Oostenrijkers **Ronald Putzker** (tekeningen) en **Günter Brödl** (scenario) de lotgevallen van deze journaliste op zoek naar de waarheid achter de bouw van een elitair pretpark, genaamd Sunnyland. Financiering en bouw zouden mogelijk zijn gemaakt met behulp van steekpenningen en corruptie op hoog niveau. Stein, die reeds een aantal onthullende boekwerken op haar naam heeft staan, komt tijdens haar speurtocht tegenover een machtige en alleswetende tegenstander uit de hoogste kringen te staan, die niet bang is voor chantage of moord. Seks, drugs en geweld zijn dan ook de ingrediënten waarmee dit verhaal verteld wordt.

Het Oostenrijkse tweetal heeft in hun geboorteland al indruk gemaakt met diverse stripalbums. Internationaal timmert Putzker ook aan de weg, getuige de drie albums van *Aglaya* die eveneens bij Arboris zijn verschenen. Het realistische verhaal wordt verteld in korte hoofdstukken die ieder een bepaalde gebeurtenis met betrekking tot Sunnyland belichten. Met filmische overgangseffecten weet de tekenaar in een prettige tekenstijl gemakkelijk te switchen naar andere plaatsen. Opmerkelijk echter zijn een aantal tekeningen die niet in het verhaal passen. Een gemakkelijke bladvulling of een idee met een achterliggende gedachte? Wie zal het zeggen?
Een thriller wordt niet zomaar in 44 pagina's verteld en het is dan ook niet verwonderlijk dat een tweede deel van *Anna Stein* wordt aangekondigd: *Hotel Paranoia*. Het is te hopen dat de auteurs in het volgende deel op dezelfde voet verder gaan, want ze hebben met dit album een goed verhaal afgeleverd.

RT

***

Jesuit Joe

Pratt
Casterman 1992
ISBN 90-303-8389-5
Prijs f 48 / Bfr.895
(96 pagina's, kleur, h.k.)

Jesuit Joe is al een oud verhaal van **Hugo Pratt**. Hij maakte het oorspronkelijk voor de Italiaanse uitgeverij CEPIM in 1981. CEPIM gaf toen een serie strips uit met een historische achtergrond van Italiaanse toptekenaars. Al deze verhalen werden voorafgegaan door twee pagina's inleiding, waarin

de historische context werd geschetst, in dit geval de geschiedenis van de Royal Canadian Mounted Police, de Mounties. In Nederland verscheen het 48 pagina's tellende verhaal onder de titel *De man zonder geweten* in de Avonturier-reeks van uitgeverij CentriPress. Destijds maakte het verhaal veel indruk op mij. Pratt zette een personage neer dat een spoor van dood en verderf achter zich laat, schijnbaar zonder motivatie.
De directe aanleiding voor de heruitgave van *Jesuit Joe* was de verfilming van het verhaal door **Olivier Austin**. Het door Casterman uitgegeven boek staat ook grotendeels in het teken van deze verfilming. Voor de film werd *Jesuit Joe* uitgebreid met enkele scènes. Pratt maakte voor deze toevoegingen de storyboards en deze zijn tussen de oorspronkelijke pagina's terug te vinden in het boek.
Eerlijk gezegd hebben deze extra pagina's weinig aan *Jesuit Joe* toe te voegen en doen ze eerder afbreuk aan het verhaal over een halfbloed die in het uniform van de Mounties voor eigen rechter speelt. Er wordt minder aan de fantasie van de lezer overgelaten. Jesuit Joe heeft een duidelijker drijfveer voor zijn daden gekregen. Juist het ontbreken hiervan gaf het oorspronkelijke verhaal zijn kwaliteit.
Eén van de aardige dingen van deze heruitgave is juist dat we een beetje inzicht krijgen in het proces dat plaatsvindt wanneer een regisseur besluit om de creatie van een ander gezien door zijn ogen te gaan verfilmen. Ondanks het feit dat Pratt zelf aan de verfilming heeft meegewerkt – getuige zijn storyboards – vraag ik me af of hij

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat

In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen

Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

ook achter het eindresultaat kan staan. Pratt doet hier in het opvallend neutrale voorwoord geen uitspraak over.
Het is de moeite waard om, zoals ik heb gedaan, *Jesuit Joe* tweemaal te lezen: eenmaal met en eenmaal zonder de toevoegingen. Mijn teleurstelling over de uitbreiding van het verhaal wordt wel goedgemaakt door de als altijd goede verzorging van deze Casterman-uitgave, de toevoegingen en de mooi geïllustreerde inleidende pagina's.

HP

***

James Fenimore Cooper: De laatste der Mohikanen 1: De hertendoder

(Collectie BD Ecrivains 12)
Ersel & Couturiau
Lefrancq 1992
ISBN 90-71987-37-X
Prijs *f* 10,50 / Bfr.210
(48 pagina's, kleur, s.k.)

James Fenimore Cooper is vooral bekend als de schrijver van het vaak verfilmde *De laatste der Mohikanen* (1826). Dit was één van de zogenaamde Leatherstocking-verhalen die hij schreef over de Amerikaanse pioniers. Van *De laatste der Mohikanen* zijn in de loop der jaren niet alleen heel wat film-, maar ook heel wat stripbewerkingen gemaakt. Uitgeverij Lefrancq voegt weer een uitgave toe aan de rij van 'illustrated classics'.
Deze versie verschijnt verspreid over een aantal delen, waarvan *De hertendoder* het eerste is. Deze werkwijze heeft tot voordeel dat de karakters beter kunnen worden uitgewerkt dan in

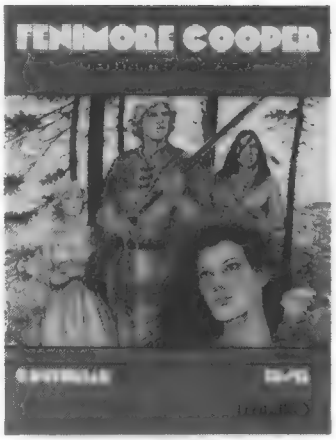

een strip van 48 pagina's en dat de hoeveelheid verklarende tekst per pagina beperkt kan worden gehouden.
Helaas is *De laatste der Mohikanen* een behoorlijk gedateerd en stereotiep verhaal. Natty is een onwaarschijnlijk goede blanke, overlopend van begrip voor de indianen. Zijn indiaanse vrienden zijn edele wilden in tegenstelling tot zijn roodhuidige tegenstanders. Hetty is een simpele, gelovige ziel en haar zus Judith krijgt telkens een traan in haar oog wanneer de knappe, blonde woudloper Natty haar verlaat. Vooral in dit soort scènes, close-ups van het meisje met een traan in haar oog, is Ersel (waarvan ik aanneem dat het **Erwin Sels** is) volop melodrama aan het tekenen.
Dit is typisch zo'n soort strip waarvan ik hoopte dat ze voorgoed tot de verleden tijd behoorden.

HP

*

Biebel 19: Slapmans

Legendre
Standaard 1992
ISBN 90-02-16528-5
Prijs *f* 7,95 / Bfr.145
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Nadat de in 1956 geboren Antwerpenaar **Marc Legendre** twee jaar gewerkt heeft bij Kuifje, kiest hij voor zekerheid. Een deeltijdbaan in het onderwijs trekt hem wel aan. In de tijd buiten het onderwijs om, slaat hij aan het experimenteren op tekengebied. Hij tekent een maf kereltje bij een artikel over een 'Vredesboek'. Dit kereltje geeft zijn zusje er geweldig van langs met ... het Vredesboek. Zo startte Legendre, jarenlang werkend onder het pseudoniem **Ikke**, een veelbelovende loopbaan bij Robbedoes. Nadat de avonturen over de kleine rebel *Biebel* enige jaren in dit stripblad werden gepubliceerd, zag het eerste Biebel-boek in 1985 het licht. De stroom Biebels is sindsdien niet meer te stuiten geweest, zodat momenteel alweer deel 19 een plaatsje heeft gevonden op de schappen van de boekhandelaar of tussen de komische strips bij de lezers thuis. Ook in *Slapmans* is het kleine enfant terrible als een superlelijk uitgevallen 'Ukkie' weer danig op dreef. Het ene ogenblik ad rem, voorlijk, agressief, haantje de voorste, het andere moment een schijtlaars, een naïeveling, die het buskruit bepaald niet heeft uitgevonden. De gags die

het meest tot mijn verbeelding spraken waren de winterse afleveringen, waarin Biebel en Reggie zich enorm inspannen een zo groot mogelijke sneeuwpop te fabriceren. De zomerafleveringen, waarin Biebel zich het 'nummertje maken' op het strand wat al te letterlijk voorstelt, waren eveneens aardig.
Ook in dit album beeldt Legendre de scènes veelal uit met een eenvoudig, ongewijzigd camerastandpunt, waarin de drukke tekstballonnen wonderwel passen. De liefhebber van de gagstrip zal zich met dit album zeker weer een uurtje weten te vermaken.

KS

***

Eva Medusa 1: Jij, giftige slang ...

Mirallés & Segura
Glénat 1992
ISBN 90-6969-099-3
Prijs *f* 24,95 / Bfr.499
(48 pagina's, kleur, h.k.)

Antonio Segura en **Ana Mirallés** creëerden Eva Medusa, een stripfiguur die –zoals de naam het aangeeft– een krui-

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP

Patersstraat 120
2300 Turnhout (B)
Tel.: 014-428829

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

STRIPWINKEL
de Galliër
Beekstraat 58
3800 St. Truiden (B)
Tel. 011-671739
Ook verkoop van originele pagina's

sing is tussen Eva en Medusa. Zij verenigt in zich de verleiding (waarbij een slang en een verboden vrucht een rol speelden) en onsterfelijkheid (waarbij een slangekapsel en de Gorgonen van doorslaggevend belang waren). Het album kreeg de voor de hand liggende titel *Jij, giftige slang* ... mee. En een serpent is ze, de hoofdrolspeelster.

Zij komt nietsvermoedend met de boot aan in Manaus, en ziet voor het eerst in vijftien jaar haar vader. Don Fernando zond destijds zijn dochter weg, na een schandelijke levenswijze van zijn overleden vrouw. Hij wilde elke herinnering uitbannen. Maar nog steeds ziet hij spoken. Echt of niet? Dochterlief is aanvankelijk nog een bakvisje, maar groeit – onder invloed van de plaatselijke schoonheden en

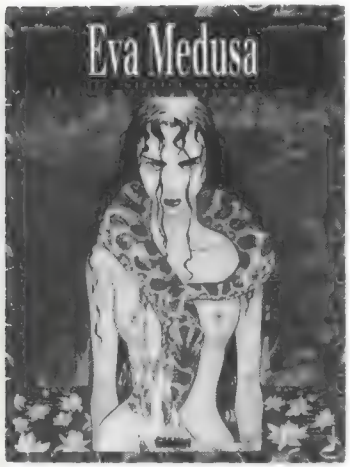

haar liefde van vaders rechterhand – uit tot een mannenverslindster. Zij heeft 'het kwaad' in zich. Dat had haar moeder ook. Die had het van een tovenares, die het op haar beurt weer had van 'Hem', een boze geest. Maria Isabel gaat steeds meer op haar moeder Dona Isabel lijken. Of is ze er de reïncarnatie van? Niemand ziet nog het verschil en Maria Isabel, die nu Eva Medusa genoemd wordt, begint aan een vernietigende reis ...

De aantrekkelijke vrouw maakt handig gebruik van haar 'kwaad': haar verleidingskracht en haar onsterfelijkheid. Maar waar zal haar spoor van vernieling eindigen? Werd Eva niet (samen met Adam) verbannen uit het Paradijs? En was Medusa niet de enige van de drie Gorgonen die wèl sterfelijk was?

De verhaallijn loopt hier duidelijk over verschillende niveaus en de grafische uitwerking zou ik een verfijndere versie van het neo-kolonialisme durven noemen. Het ligt nogal dicht bij *Jimmy van Doren* en *Brieven uit de bar*. Maar dan nog beter.

AL

****

Hard Boiled 2 en 3

(Collectie Metro 17 en 18)
Darrow & Miller
Oranje 1992
ISBN 90-6661-185-5 (h.k. deel 2)
ISBN 90-6661-186-3 (s.k. deel 2)
ISBN 90-6661-187-1 (h.k. deel 3)
ISBN 90-6661-188-X (s.k. deel 3)
Prijs f 24,95 / Bfr.450 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.190
(36 en 48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Deel twee en drie uit de sf-reeks van **Frank Miller** en **Geof Darrow** liggen in een beperkte oplage van 1500 exemplaren in de winkels. Op de coverafbeelding na (de uitgever koos voor een gedeelte van een stripplaat) steekt het tweede album gunstig af bij de Amerikaanse uitgave. De omslag is van stevig karton en de kleuren zijn iets fletser, wat vooral de overzichtelijkheid van de massascènes ten goede komt. Darrow is een nauwkeurig tekenaar met een scherp oog voor detail. De precisie waarmee hij rampen en geweld uittekent, is de voornaamste reden dat deze niet gaan vervelen. Op elke pagina veroorlooft hij zich wel een grapje met een merknaam (een bierblikje met het DC-logo), of een stripfiguur (Tweety met een vuurwapen). Helaas staat daar een overweldigende hoeveelheid geweld tegenover. Van de eerste tot de laatste pagina is *Hard Boiled 2* gevuld met rondspattend bloed en exploderende machinerie.

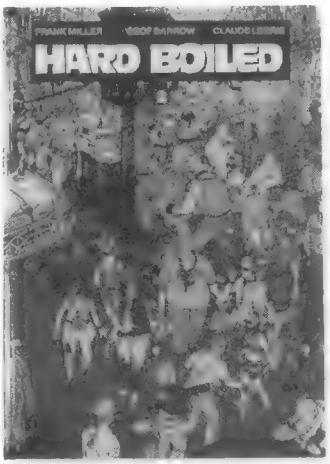

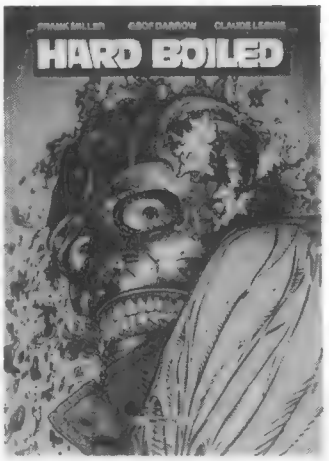

Vertelde deel één nog een redelijk intrigerend verhaal, in deel twee beperkt scenarist Miller zich tot de grove middelen. Mogelijk op aanraden van Darrow, voor wie Miller bepaalde wijzigingen in het scenario maakte.

In dit album krijgt verzekeringsagent Carl het aan de stok met een wel erg taaie wanbetaler, een oudere dame met de kracht en onkwetsbaarheid van een Shermantank. In het gevecht tussen de twee, dat zoals gezegd een album lang duurt, sneuvelt een halve stad en een groot aantal van haar inwoners. Op de laatste pagina's is er weer even sprake van een verhaal, wanneer Carl achter zijn ware identiteit komt. Die lijn zet zich gelukkig voort in het derde en laatste deel van de reeks, dat heel wat interessanter is.

We lezen niet alleen wat Carl overkomt als hij zich tegen zijn opdrachtgevers keert, maar in dit deel overtreft Darrow zichzelf bovendien als tekenaar. Geloofwaardige robots hebben we wel eerder gezien, maar een robot die even functioneel als sexy is ... Voor striplezers die na deel twee toch niet willen afhaken, maakt *Hard Boiled 3* nog veel goed.

Oh ja, en let op de verwijzing naar de serie *Give us Liberty*, die Miller samen met **Dave Gibbons** maakte.

FH

***

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****** grote klasse!**
***** goed**
**** redelijk**
*** slecht**
o abominabel

EN VERDER...

- ***Adler 4: Laatste missie*** *(Sterne, Lombard). De strip wordt gebracht in een speelse maar toch duidelijke regie met prachtige camerastandpunten. De tekeningen zijn in een gedetailleerde en mooie stijl uitgevoerd. Het verhaal is simpel maar desalniettemin hartstikke spannend. Al met al een topstrip. **** (HW)*

- ***Bert en Bobje in 't groen*** *(Kamagurka, Harmonie/Loempia). Het wordt tijd dat de grappen van Kama in dikkere èn beter gedrukte albums verschijnen. Voor f 12,95 / Bfr.259 mag de lezer meer kwanti- en kwaliteit verwachten. ** (RS)*

- ***Bessy 3: De laatste diligence*** *(Broeckx/Vandersteen/Meul, Standaard). De mythe dat wolven mensen aanvallen, wordt in dit Bessy-verhaal uitgewerkt tot een pakkend stagecoach-drama. Bessy is één van de betere Studio Vandersteen-series. *** (RS)*

- ***Bessy Natuurkommando 23: De mijn*** *(Van Lierde/Meul, Standaard). Een zeer moraliserend verhaal over de liefde voor de natuur, verpakt in acceptabele tekeningen. ** (AvO)*

- ***Claire 4: Relatie inflatie*** *(Van der Kroft/Van Die/Plijnaar, Divo). Claire en Ricky moeten weer de nodige moeite doen om hun relatie in*

*stand te houden. Het boek is op sommige plaatsen heel leerzaam: van een nummertje maken val je 416 gram af, leert ons de laatste gag. Daar kan ik wel wat mee. *** (AvO)*

*- **Dampierre 3: De geheime boodschap** (Eric/Swolfs, Glénat). De Franse revolutie bezien door Yves Swolfs die zich mijns inziens beter met Durango kan bezighouden. Het verhaal mist vaart en de vele Franse namen geven je regelmatig een 'wie-was-dat-ook-al-weer-gevoel'. ** (AvO)*

*- **XIII 9: Voor Maria** (Vance/Van Hamme, Dargaud). Van Hamme laat zich wel erg makkelijk inspireren door politieke wespennesten die werkelijk hebben bestaan. Na de verwikkelingen rond de moord op president Sheridan (lees: John F. Kennedy) is XIII in een bananenrepubliek beland waarin de democratisch gekozen socialistische president De Los Santos is afgezet door de militaire dictator Ortiz (lees: Chili, Allende-Pinochet). ** (RS)*

*- **Dommel 27: Een vriend voor het leven** (Dupa, Lombard). De 46 gags zijn voor het merendeel leuke anekdotes die zijn gebracht met veel verbeeldingskracht en overdrijvingen. Zij vormen geen hoogtepunt in de Dommelreeks, maar ook zeker geen dieptepunt. ** (HW)*

*- **Donald Duck 74: Als detective** (Disney, Geïllustreerde Pers). Rijkdom staat centraal in deze Barksbundel met verhalen over edelstenen, waardepapieren en goudmijnen. Vertrouwde kwaliteit! *** (RS)*

*- **Erik 4: In de ban van O-land** (Yaack/Mormic, Standaard). Simpel verhaal met eenvoudige tekeningen over Erik in insektenland. Fraai ingekleurd, wellicht te chic uitgegeven voor de doelgroep van zeer jonge lezers. ** (MN)*

*- **Fox 2: De spiegel van de waarheid** (Charles/Dufaux, Glénat). Fox is één grote hommage aan Edgar P. Jacobs' Het geheim van de grote piramide. De thematiek van het verhaal, de sfeer, de auto's, ja zelfs een botsing van Mortimer uit De grote piramide 1 (pagina 27) krijgt navolging (zie pagina 29 in Fox 2). Het knappe van dit alles is dat dit eerbetoon van Charles en Dufaux de verhaallijn van Fox niet stoort. *** (RS)*

*- **Giacomo C. 4: Meester en knecht** (Griffo/Dufaux, Oranje). Humoristische aflevering over titelinflatie in vroegmodern Venetië. Let op fraaie aankleding van mens en gebouw. Vooral de scènes in de modewinkel zijn met zorg getekend. *** (RS)*

*- **Heinz 9: Sex** (Windig/De Jong, Oog & Blik). Het blijft verbazingwekkend om te zien hoe expressief een grafisch toch elementair figuur als Heinz kan zijn. Humor van grote klasse. *** (TB)*

*- **Hij die tweemaal geboren werd 1: Regenstorm** (Derib, Lombard). Het eerste deel van de beroemde trilogie over de ziener-medicijnman wiens complete leven tussen 1983 en 1985 door Derib in stripvorm werd gegoten. Een terechte herdruk! *** (AvO)*

*- **Jean Pierre van Rossem 2: De schat van de arme klavers** (Meynen/Van Rossum, Loempia). Het is een album met af en toe leuke, zij het ietwat grove, Vlaamse humor die door de verwijzingen naar de Belgische politiek voor Nederlanders soms wat moeilijk te volgen zal zijn. ** (HW)*

*- **Julie, Klaartje, Cécile 9: Het eeuwenoude balsem** (Sidney/Bom, Lombard). Leuk verhaaltje, waarin onze meiden betrokken worden in een poging Frankrijk te voorzien van een kolonelsregime. De schurk blijkt uiteindelijk niet al te schurkachtig en de medeplichtige niet al te medeplichtig, maar de Italiaan is zo crimineel als een Italiaan blijkbaar hoort te zijn. Jammer dat tekenaar Sydney te regelmatig een beroep doet op de oude albums van Raymond Reding. ** (AvO)*

*- **Kiekeboe Familiestripboek 3** (Diverse auteurs, Standaard). Een nieuw kort verhaal van Kiekeboe, herdrukken van Claire-gags(!), Bakelandt 58 (Een vos met streken) en Nero 120 (De 3 wrekers). Verder nog wat gags van Biebel en Boes en een lang verhaal van ene Arthur. Auteursinformatie ontbreekt opnieuw. Het album houdt je van de straat, dat wel. *** (AvO)*

*- **Koos Voos en Hamster Joviaal** (Gotlib, Arboris). Via deze herdruk is een hernieuwde kennismaking met dit werk van Gotlib mogelijk. Bij vlagen vermakelijk, bij vlagen vermoeiend. ** (RS)*

*- **Kronieken van de zwarte maan 2: De stormwind van de draak** (Ledroit/Froideval, Arboris). Knappe maar drukke, soms wat te drukke tekeningen vertellen in dit stripboek een gecompliceerd fantasy-verhaal. Het is echt een album voor Dungeons & Dragons-liefhebbers. *** (HW)*

*- **Loïc Francoeur 5: Tin-Hinan** (Capo, Lombard). Avonturenverhaal dat zich afspeelt in de sahara. Hier leeft een oude onbekende beschaving. Capo strooit kwistig met feiten en legenden in dit vermoeiende en weinig originele verhaal. * (HP)*

*- **Lou Smog 4: Een berg vergeet niet** (Van Linthout, Lombard). Rommelig verhaal rond geconserveerd lijk in weinig indrukwekkende tekenstijl. Ook hier duikt een wolf op, maar zijn rol blijft steken in een onuitgewerkte mythologisering. * (RS)*

*- **Malefosse 6: Tschäggättä** (Bardet/Dermaut, Oranje). Dit deel van deze kroniek speelt zich af in de besneeuwde Alpen. Dat levert veel fraaie landschappen op maar een ondoorgrondelijk scenario doet afbreuk aan het leesplezier. ** (TB)*

*- **Max 1: De regendroom** (Bruyninx, Glénat). Avonturenverhaal dat zich afspeelt in Australië. Eerste deel van een veelbelovende reeks. Meer over Bruyninx en Max in een volgende Stripschrift. *** (HP)*

*- **Morbus Gravis 4: Carnivora** (Serpieri, Loempia). Een onwerelds verhaal dient louter als excuus om een voluptueuze vrouw voortdurend naakt rond te kunnen laten lopen. De tekeningen zijn fraai maar de uitwerking van het thema, de strijd tussen onschuld en kwaad, tussen wetenschap en intuïtie, laat veel te wensen over. ** (TB)*

*- **Suske en Wiske 234: Het kristallen kasteel** (Vandersteen, Standaard). De niet bepaald verrassende ingrediënten van het album zijn een dwergenvolkje dat altijd in het verborgene heeft geleefd, wat elfjes, duistere druipsteengrotten en een eeuwenoude strijd tussen twee mythische figuren die zijn oorsprong in de liefde heeft. Daarmee is weer een standaard Suske en Wiske verschenen. ** (HW)*

*- **Trent 2: The kid** (Rodolphe/Leo, Dargaud). Het wat gladde tekenwerk van Leo komt goed tot zijn recht in deze fatalistische western die, verrassend genoeg, een literair tintje krijgt door de vele citaten uit het werk van Arthur Rimbaud. *** (TB)*

Kijk uit naar het volgende nummer van STRIPSCHRIFT met daarin onder andere de volgende onderwerpen:

een uitgebreid interview met
Hermann

de neergang van uitgeverij
Lombard

een laatste gesprek met
Peyo

*- **Opkomst en ondergang van het keizerrijk Trigië 2: Laatste uur voor Elekton** (Lawrence/Butterworth, Big Balloon). Slechte, vaak overbodige teksten en overdreven heldendom hebben een negatieve invloed op de fraaiheid van dit stripverhaal. De mooie plaatjes en het spannende plot maken het album uiteindelijk nog de moeite van het lezen waard. ** (HW)*

*- **Verhalen uit de Megasteden 3: Judges in Gotham** (Grant/Wagner/Bisley, Arboris). Scherp geschilderd avontuur dat het moet hebben van de humor en zeker niet van het plot. Jammer dat de tekeningen zo klein zijn afgedrukt. Bovendien geen titelpagina, maar wel twee extra witte bladzijden achterin het album. ** (MN)*

*- **Victor Sackville 7: Pavel Strana 1** (Carin/Rivière/Borile, Lombard). Victor Sackville ontmoet Tsjechische revolutionair Pavel Strana. Spannend eerste deel van tweeluik over politieke roerselen in het Praag van 1917. *** (RS)*

*- **De waters van Dodemaan 5: De dans van de zee** (Adamov/Cothias, Glénat). Het laatste deel van deze post-nucleaire stripserie. Wederom prachtige tekeningen met stemmige kleuren op een matig, krom vertaald scenario. ** (JB)*

Galerie Lambiek

Tot en met 16 april is in Galerie Lambiek een expositie van de Italiaanse tekenaar **Silvio Cadelo** te zien. Vanaf 1979 publiceerde Cadelo strips in Metal Hurlant, El Vibora en diverse Italiaanse bladen. In 1987 verscheen het verhaal *Hondse Lust* in (A Suivre)/ Wordt Vervolgd: een surrealistische strip waarbij lezers door ingezonden ideeën en reacties het verloop van het verhaal konden bepalen. Uitgeverij Casterman heeft *Hondse Lust* uitgegeven in de reeks Wordt Vervolgd Novellen.

Volgens het persbericht staat Cadelo bekend om 'zijn onwerkelijke, met een overvloed aan fantastische elementen doorspekte vertellingen, gevat in opmerkelijk helder gekleurde afbeeldingen in een realistische tekenstijl. Een ongebruikelijke toepassing van licht en felle kleuren verleent zijn tekeningen een merkwaardig dromerige kwaliteit'. Momenteel werkt Cadelo aan grote fluorescerende schilderijen die pas in verduisterde ruimtes volledig tot hun recht komen. Zijn laatste strips, *Perverse Alice* en *La Fleur Amoureuse*, vertonen – en ik haal het persbericht opnieuw aan – 'een ontwikkeling in fleurofiel-erotische richting'!

Galerie Lambiek start na de expositie van Cadelo met een tentoonstelling over het werk van **Ever Meulen**. Deze tentoonstelling zal waarschijnlijk tot halverwege juni te zien zijn. Verder is op 27 maart **René Hausman** in Galerie Lambiek aanwezig om zijn nieuwe album te presenteren. Dit album, *Vaiva* geheten, verschijnt in de Vrije Vlucht-reeks van Dupuis.

Galerie Lambiek, Kerkstraat 78, Amsterdam. Tel. 020 - 6267543.

RS

De Plunk is niet meer

'Saai, zonder Taco Zip!' schreef een lezer onlangs aan De Volkskrant. Vanaf begin dit jaar verschijnt *Taco Zip* namelijk niet meer in deze krant. Na 1000 afleveringen hebben de makers **Cromheecke**, **Fritzgerald** en de later erbij gekomen **Jakketoe** een punt achter deze strip gezet. Volgens Luc Cromheecke kwam dit besluit niet onverwacht: 'Een dagstrip maken is behoorlijk arbeidsintensief. Na vier jaar Taco Zip zagen we er steeds meer tegenop om elke dag een nieuwe strook aan te moeten leveren. Ikzelf had ook het gevoel dat de grappen minder sterk werden. We hebben daarom de juiste beslissing genomen. Maar wellicht keert Taco Zip ooit terug als wekelijkse kleurenstrook in een of ander tijdschrift.'

Taco Zip heeft in de periode, dat de strip in De Volkskrant verscheen, de gemoederen danig beroerd. Volgens Cromheecke waren lezers of fan of fervent tegenstander. 'We kregen regelmatig fanmail, meer dan bij *Tom Carbon*. De gags sloegen vooral bij studenten aan. Iemand organiseerde zelfs een keer een Taco Zip-feest.' In mei zal het laatste album van Taco Zip bij uitgeverij Oog & Blik verschijnen, hoogstwaarschijnlijk *Kakafonia* geheten.

Cromheecke heeft na het verscheiden van Taco Zip meer tijd over voor Tom Carbon. Vanaf eind maart staat deze strip elke week met één pagina in Robbedoes en Spirou. Het ligt in de bedoeling de bekendheid van Tom Carbon onder de lezers te vergroten. Met het maken van wekelijkse pagina's wordt het voor uitgeverij Dupuis aantrekkelijker albums (met circa 40 gags) uit te geven. In mei komt het nieuwe album van Tom Carbon uit, getiteld *Schudden voor gebruik*.

RS

Willem de Ridder als krant

Mediapionier **Willem de Ridder** heeft zijn ultieme uitgave op de markt gebracht, namelijk een krant die *Willem de Ridder* heet. Nadat een aantal maanden geleden al een nieuw produkt van De Ridder verscheen – de krant *Trip de Reiziger* – is onlangs het eerste nummer van Willem de Ridder uitgekomen. De ondertitel luidt 'lijfblad voor radikale traditionalisten en moderne primitieven'. In dit eerste nummer vinden we typisch Ridderiaanse artikelen (waaronder één van **Peter Pontiac**) over onder andere de tweede seksuele revolutie, seks met

goeroes, piercing, jezelf thuis brandmerken, wonderdokters, UFO's, masturbatiesessies voor vrouwen en orgasmes van een uur. Ook **Annie Sprinkle** duikt op. Dit eerste nummer van 52 pagina's is in de losse verkoop verkrijgbaar voor *f*10 / Bfr.200.

RS

Vers voor de Pers

Op 1 februari jongstleden was het in het RAI Congrescentrum weer tijd voor Vers voor de Pers, de halfjaarlijkse boekenbeurs. Voor striplief-hebbers waren ditmaal maar weinig echt opzienbarende uitgaven te bespeuren die in het voorjaar '93 zullen uitkomen. De Vers voor de Pers-oogst van het voorjaar 1993 bestaat uit:

Casterman:
- *Dodelijke spelletjes* (**Tardi**, Wordt Vervolgd Roman);
- *Barokko* (**Bacilieri**, Wordt Vervolgd Roman);
- *Liefde in hologram* (**Lamquet**, Wordt Vervolgd Roman). Lamquet is scenarist van de strip *Maria en Giel*;
- *Intermezzo* (**Warnauts/Raives**, Wordt Vervolgd Roman);
- *Gully Traver* (**A. Varenne**, Wordt Vervolgd Roman);
- *De achtste dag* (**Torres**, Wordt Vervolgd Novellen);
- *Cori de scheepsjongen: Dali Capitan* (**Bob de Moor**). Laatste verhaal van wijlen Bob de Moor dat is afgemaakt door zoon Johan;
- *Fann, het leeuwekind: Fann in gevaar* (**Renée Rahir**);
- *Kuifje: De scepter van Ottokar* (**Hergé**). Gebonden;
- *Kuifje: Raket naar de maan* (**Hergé**). Gebonden;
- *De wereld van Hergé* door **Benoit Peeters**. Herziene uitgave;
- Uitgeverij Casterman brengt verder opnieuw een aantal typische Kuifje-uitgaven op de markt, zoals Kuifje-verhalen in het Russisch, Reisnoties van Kuifje (twee delen met wetenswaardigheden over China en Tibet) en een telefoon- en adressenboek.

De Harmonie:
- *Maus II* (**Art Spiegelman**). Eindelijk!;
- *Cowboy Henk maakt kennis, of Cowboy Henk safe sex* (**Kamagurka & Herr Seele**). Een display voor maar liefst 40 Kama-albums is bij De Harmonie te bestellen!;
- *Peter's Zeurkalender* (**Peter van Straaten**);
- *Agnes redt het wel* (**Peter van Straaten**);
- *Krolse Katten Kaarten* (**Joost Swarte**). Onthullend kaartspel.
- *Wijdlopige, brede en waarachtige beschrijving van de ongelukkige reis van het schip de Visstick en haar gezagvoerder, Kapitein Iglo* (**Frans Bakker, Erik Bindervoet, Robbert-Jan Henkes**). Een diepvriessage met illustraties van **René Windig** en **Eddie de Jong**.

Diverse uitgevers:
- **Aleksej Tsjervjakov**: *Kamers* (Van Gennep). Cartoons van de Russische tekenaar die regelmatig in de Volkskrant en Elsevier publiceert.

... EN DAN NU EEN TOAST OP VANTILT OMDAT HIJ NOG STEEDS DE DOMSTE IS VAN ONS ALLEMAAL!
OLÉ!
PROFICIAT!
IK SNAP'R WEL GEEN FLUIKER VAN, MAAR HET ZAL WEL LEUK ZIJN!

De laatste Taco Zip-strook uit De Volkskrant van 30 december 1992.

Tsjervjakov ontving vorig jaar de Illustratieprijs van de Stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst;
- **Peter van Straaten**: *Komt meer voor* (Van Gennep);
- **Walter Joris**: *Positieve plannen in negatieve hersenen* (Mammoet). Vlaamse absurde humor van schilder, cartoonist, performer en auteur Walter Joris;
- **Roald Dahl & Quentin Blake** (illustraties): *De Reuzenkrokodil* (Timboektoe). Prentboekverfilming op video, verteld door **Paul de Leeuw**;
- **Beatrix Potter**: *Peter Rabbit/Pieter Konijn* (Uitgeverij I.C.). Diverse vi-

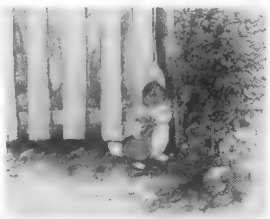

deo-, audio- en visuele produkten in het kader van Peter Rabbits honderdste geboortejaar;
- *Sprookjes van de wereld* (Uitgeverij I.C.). Nieuwe serie animatievideo's met oude vertellingen uit traditionele volkscultuur;
- *Spin!* (Uitgeverij I.C.). Animatievideo van **Richard Warner**;
- Kinderprenten zijn voorlopers van het stripverhaal. Er zijn duizenden kinderprenten gemaakt vanaf het einde van de zeventiende tot halverwege de twintigste eeuw. Uiteindelijk hebben ze plaatsgemaakt voor het goedkope prentenboek en het stripverhaal. Uitgeverij Moon Press is opnieuw begonnen met het uitgeven van kinderprenten, gemaakt door hedendaagse kunstenaars. Voor meer info: 02159 - 50470;
- Kent u ze nog: *Pietje Puk*, *Oki en Doki* en *Tup en Joep*? Het zijn kinderseries uit uw jeugd van de hand van **Henri Arnoldus**. Uitgeverij De Eekhoorn geeft ze nog steeds uit. Met illustraties van **Carol Voges**, bekend van de strip *Pa Pinkelman en Tante Pollewop* die hij samen met **Godfried Bomans** maakte;
- Bij uitgeverij Mondria staan weer diverse nieuwe cartoonboekjes op stapel, variërend van grappen over 40-plussers tot tennismoppen. Voor wie echt geen cadeau kan verzinnen. Eén opvallende vermelding in het fondsblaadje is het tekst-cartoonboekje *De vreugde van het vaderschap*, gemaakt door **Willy Lohmann**;
- Uitgeverij Librero geeft allerlei postcardbooks, blank books en adress books uit met fraaie platen van kunstenaars als **Dali**, **Koons**, **Klimt** enzovoort. Er is ook een plaat van de Duitse kunstenaar **Helnwein** die zich nadrukkelijk door **Carl Barks** heeft laten inspireren. De plaat is opgenomen in een postcardbook en siert de cover van één van de blank books. Info: 04199 - 3945.

RS

Kapitein Rob op de Hiswa

Ter gelegenheid van de watersporttentoonstelling *Hiswa '93*, die van 27 februari tot 7 maart in de RAI te zien was, verscheen een facsimile van het *Kapitein Rob*-verhaal *24.000 mijlen oceaanrace*. Een ieder die vooraf een kaartje kocht, kon deze uitgave op de Hiswa bemachtigen. *24.000 mijlen oceaanrace* is het vijfde Kapitein Rob-verhaal en stamt uit 1947. In korte tijd zijn al drie speciale uitgaven van Kapitein Rob uitgebracht. Behalve deze Hiswa-uitgave verschenen eerder *De Vrijheid* (in opdracht van Stichting Zeilschip 'de Vrijheid') en *Avontuur op Pampus* (ten behoeve van Stichting Pampus).

In de reclamecampagne 'Echte watersporters gaan natúúrlijk naar de Hiswa', die aan het evenement voorafging, was **Martin Lodewijk** verantwoordelijk voor de illustraties.

RS

Pol, Pel en Pingo wees

De Mary loopt averij. *Pol, Pel en Pingo* wenen. Hun geestelijke vader, **Wilhelm Hansen**, is op 92-jarige leeftijd voorgoed vertrokken naar het land van zijn dromen. Misschien nam hij ook een stukje van onze dromen mee. Nostalgie.

Hansen werd op 6 mei 1900 in de buurt van Kopenhagen geboren. Hij oefent er aanvankelijk het beroep van lithograaf uit, waagt nadien zijn kans in de autoindustrie en tekent 's avonds voor zijn kinderen trollen en sprookjesfiguren. Zijn vrouw Carla zou hem pushen naar een uitgever te stappen. Die is enthousiast. Op haar beurt laat Carla aan Wilhelm een scenario lezen. *Pol, Pel en Pingo* zijn geboren!

Liefhebbers van traditionele plaatjesstrips herinneren zich dat de tekst aanvankelijk in een apart blok onder de tekeningen stond. Hierdoor kreeg de tekst veel nadruk en waren de tekeningen een herhalende illustratie. Tegen het einde van de vijftiger jaren evolueerden de Hansens naar een balloonstrip. En ongeveer tien jaar terug bracht Casterman een vernieuwde versie uit naar aanleiding van vragen van lezers. Een balloonstrip waarbij de teksten beknopt waren weergegeven, in schrijfletters, met een eenvoudige woordenschat in een rustige bladspiegel.

Diverse generaties leerden met deze albums lezen. En nu nog wordt de reeks gebruikt als hulpmiddel voor kinderen met leesstoornissen. De avonturen van de guitige pinguïn verschenen wereldwijd in meer dan 150 kranten. Naast strips en andere boekjes zijn er ook tekenfilms gemaakt en diverse merchandisingartikelen. Kortom, Pol was niet meer weg te denken. De sleutel tot het succes? Pol en de dierenvriendjes zijn nooit stout, verkennen op creatieve wijze heel het wereldruim, kennen een flinke dosis fantasie en humor en ... de pannekoeken zijn nooit ver uit de buurt.

Pol was tot nu toe goed voor ongeveer drie miljoen verkochte Nederlandstalige exemplaren en van de Franse versies gingen er al bijna het dubbele over de toonbank. Om van de andere talen maar te zwijgen.

Hansen was zich goed bewust van het succes van zijn bengels. Aanvankelijk zou zijn dochter de reeks voortzetten, maar de lieve vrouw blijkt psychisch en emotioneel nogal problemen te kennen, hetgeen geleid zou hebben tot een vlucht in de alcohol. Daarom heeft Hansen alle rechten verkocht aan Casterman. Die zou nu de Deen **Tove Nörgaard** opdracht hebben gegeven de *Pol*-reeks voort te zetten en naar traditie positief te faceliften.

JW

Strips in eigen beheer

Sinds jaar en dag zijn er stripliefhebbers te vinden die in eigen beheer allerlei publikaties op stripgebied uitbrengen. Zo brengt **André Wijntjes** in zijn reeks *Kippevel* haast vergeten stripmateriaal onder de aandacht. Het eerste deel, dat vorig jaar uitkwam, bevat een verhaal van *Philip J. Bogaard*, een strip van **Willem Ritstier** en **Minck Oosterveer**. Inmiddels is het tweede deel van Kippevel verschenen met opnieuw een verhaal van Philip J. Bogaard, te weten *Een zaak van naäperij*. Deze strip is een persiflage op de private-eye verhalen en verscheen in 1985 en '86 als weekstrip in de kranten van de Sijthoff Pers. In de strip wordt hoofdpersoon Philip J. Bogaard beurtelings door Ritstier en Oosterveer getekend. Door de sterk wisselende tekenstijlen van beide tekenaars (Ritstier: karikaturaal, Oosterveer: realistisch) ontstaat een duidelijke anti-heldsfeer. Deze sfeer wordt versterkt doordat Bogaard meer in woord dan in daad de held uithangt. Behalve Philip J. Bogaard zijn in het tweede deel van Kippevel een aantal stroken van *Bartje* opgenomen, een gagstrip van Willem Ritstier die rond dezelfde tijd in de kranten van de Sijthoff Pers verscheen.

In het derde deel van Kippevel, dat André Wijntjes onlangs ook uitgaf, staan de Pep Spotters van **Willy Lohmann** uit de jaren '70 centraal. Daarnaast heeft Wijntjes een index gemaakt op Eppo, Eppo Wordt Vervolgd en Sjors en Sjimmie Stripblad (1975-1992). De boekjes zijn te bestellen door *f*3,50 / Bfr.70 over te maken op girorekening 6326297, ten name van Kippevel, Reigerstraat 6, Rhoon. Deel twee en drie van Kippevel worden overigens samen opgestuurd, dus daarvoor hoef je maar één keer *f*3,50 over te maken!

RS

Teleac

Teleac is stripminded aan het worden. Behalve de onderhoudende cursus strip- en cartoontekenen die net is afgelopen, begint eind maart de cursus Consument en Milieu op radio en televisie. Hierin leert de cursist zijn dagelijks leven zo in te richten dat het milieu zoveel mogelijk wordt gespaard. De programmamakers hebben bewust een sombere aanpak over het milieu vermeden. Zij hebben voor een levendige opzet van de cursus gekozen door de 'milieustrip' als invalshoek te nemen. In een aan het stripverhaal ontleende vormgeving aanschouwt de cursist op de televisie hoe twee buurmannen milieuvriendelijk trachten te leven. De buurmannen zijn Dolf Hoeksteen, werkzaam bij het Riagg en Arie Groenstrook, docent huishoudeconomie aan een spinazie-academie.

Deze opzet doet sterk aan iemand denken. Juist ja, **Gerrit de Jager** is één van de makers van de televisieafleveringen en verantwoordelijk voor de illustraties in het cursusboek. Wilt u meer weten over deze verrassende en amusante cursus Consument en Milieu, bel dan 030 - 946946.

RS

Donald Duck bij de VPRO

Op 23 februari jongstleden zond de VPRO een aflevering van het programma Passages, passanten uit op radio 5, waarin *Donald Duck* centraal stond. Er was volop aandacht voor **Carl Barks** en er vielen interviews met medewerkers van het weekblad Donald Duck te beluisteren.

Wie geïnteresseerd is in de bandopname van dit programma, kan deze toegestuurd krijgen na overmaking van *f*10 / Bfr.200 op girorekening 444600, ten name van VPRO, Hilversum, onder vermelding van Passages, passanten d.d. 23-2-1993.

RS

Stapeltje secundair

Bild & Bubbla 1992/6.

Veel actualiteiten en boekrecensies deze keer. En een verslag van een forumdiscussie tijdens de Zweedse stripdagen in 1992.

Info: Kimmersbo pl 1590, SE-437 93 Lindome, Zweden.

The Comics Journal 155 en 156.

In nummer 155 interviews (deze keer van een acceptabele lengte) met **Dave McKean** en **Neil Gaiman**. Nummer 156 bevat vraaggesprekken met de cartoonist **Gahan Wilson** en **Doug Allen**. Tevens een achtergrondartikel over de nieuwe Italiaanse stripgolf met onder anderen **Liberatore**, **Mattotti**, **Mattioli** en **Carpinteri**. In beide nummers uiteraard veel actualiteiten.

Info: 7563 Lake City Way N.E., Seattle, WA 98115 U.S.A.

Comic News 7.

In 1990, in Grenoble, kreeg ik de eerste drie exemplaren van deze nieuwskrant aangereikt. Nu verscheen nummer 7 en dat geeft al aan waar bij uitgeverij Boiselle & Löhmann de prioriteiten liggen. De krant is te vergelijken met onze oude Zaak Zonnebloem-krant, wordt gratis uitgedeeld door Duitse stripwinkels en is voornamelijk gevuld met recensies en actualiteiten.

Info: Wormser Strasse 74, 6700 Ludwigshafen, BRD.

Holland Animation Bulletin 1992/4.

Het laatste nummer van dit informatieblad over de animatiefilm in Nederland met daarin onder andere een artikel over de verfilming van de boeken van **Dick Bruna**.

Het blijkt niet mogelijk het blad in leven te houden. Jammer. Vanaf dit jaar verschijnt er vier à vijf keer per jaar een Holland Animation Nieuwsbrief en daarnaast in september het Holland Animation Jaarboek. We wachten af en wensen de Vereniging Holland Animation voorlopig veel succes.

Info: Gedempte Voldersgracht 20, 2011 WD Haarlem.

Hop! 53 en 54.

Wederom twee lezenswaardige nummers van dit Franse tijdschrift. In nummer 53 een interview met **Blanc-Dumont**, een gesprekje met en strips van **René Pellos**, een gesprekje met **Derib**, een profiel van **Kraehn** en heel veel nieuws.

In nummer 54 uitgebreid aandacht voor **Alfonso Font** en verder veel nieuws en aandacht voor minder bekende auteurs.

Hop! gaat voortaan acht keer per jaar verschijnen. De normale nummers zullen worden afgewisseld met Hop! Nostalgie BD, met hierin uitsluitend aandacht voor oude stripverhalen. (HP)

Info: 56, Boulevard Lintilhac, 15000 Aurillac, Frankrijk.

ICOM Info 59 en 60.

In nummer 59 een groot artikel over en een klein interview met **Régis Loisel**. Verder aandacht voor **Brösel**, die met zijn strip *Werner* op het ogenblik in de BRD hoge ogen gooit (zie ook Stripschrift, jaargang 25, nummer 6). Ook de nodige informatie over **Pierre Seron** (zie ook Kraah! hieronder!) inclusief een zeer uitgebreide bibliografie van de man. Nummer 60 is het laatste nummer van dit tijdschrift. De naam wordt vanaf het volgende nummer gewijzigd in COMIC Info zodat, volgens de redactie, 'drauf steht was drin steht'. In dit laatste nummer, naast alle actualiteiten en recensies, onder andere een interview met **Franziska Becker**, de Duitse **Claire Bretécher**. Verder het vraaggesprek met **Bernet** en **Abuli** dat wij reeds plaatsten in Stripschrift, jaargang 25, nummer 1.

Info: Holzäckerstrasse 32, 8551 Wimmelbach, BRD.

Imago 15.

In dit januari-nummer een overzicht van de mooie dingen die in 1992 plaatsvonden in het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal. Verder uiteraard aankondigingen van en achtergrondinformatie bij een aantal komende exposities (zie ook onze Agenda). Het nummer is –ter nagedachtenis aan zijn vader– voorzien van een hele mooie cover van **Johan de Moor**.

Info: Zandstraat 20, B-1000 Brussel, België.

Jamm! 0.

Een Belgisch blad in de Engelse taal, vanwege het feit dat de makers denken dat het blad alleen op die manier bestaansrecht zal blijken te hebben. Jamm is namelijk een afkorting en staat voor Japanese Anime & Manga Magazine.

Dit testnummer is grotendeels gewijd aan de animatieserie *The mysterious cities of gold*, gemaakt door de Japanse Tokyo Movie Sinsha-studio op tekst van de Fransman **Jean Chalopin**.

Info: Parkplein 5, 9000 Gent, België.

Nordic Comics Revue 4.

In dit Engelstalige blad over strips in

CONSUMENT EN MILIEU
IK BEN HARTSTIKKE BEGAAN MET DE NATUUR.
ER GAAT GEEN WEEKEND VOORBIJ, OF IK STAP IN DE AUTO NAAR DE BOSSEN.
BEN OOK ERG BEZIG MET ALTERNATIEVEN.
HIERO.
WIND-ENERGIE
IK VOLG DUS ALLEEN MAAR „CONSUMENT EN MILIEU" VAN TELEAC VANWEGE DIE WAANZINNIGE COMEDY-SERIE
„HOEKSTEEN EN GROENSTROOK"
MAAR U BESTELT NATUURLIJK OOK HET CURSUSBOEK!

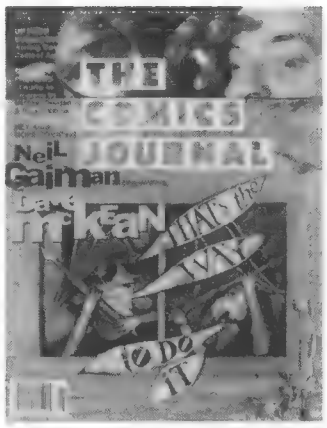

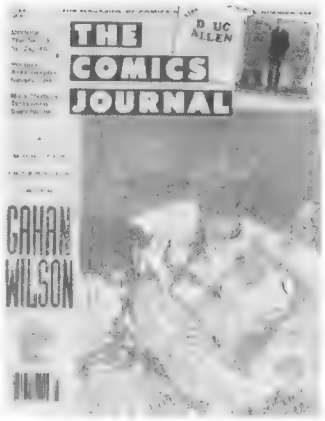

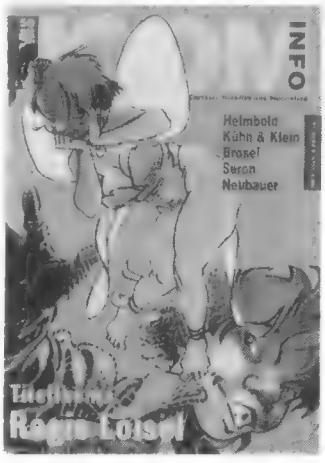

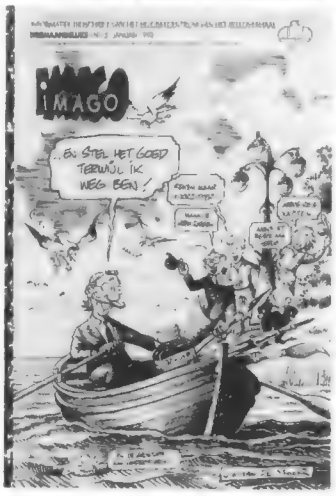

Scandinavië deze keer onder meer aandacht voor de Finse horror-tekenaar **Nalle Virolainen**, voor een trio Zweedse stripmakers van hetzelfde kaliber en voor de Deen **Rune Kidde**, een scenarist die – ondanks het feit dat hij door suikerziekte blind werd – stug blijft doorgaan met zijn activiteiten.
Info: Husumgade 2, DK-2200 Kopenhagen N, Denemarken.
Reddition 20.
Dit tijdschrift – het vroeger Comic Reddition – gaat steeds meer de grafische kant op en lijkt zich niet langer te beperken tot het belichten van stripverhalen en hun makers. In deze uitgave onder andere een groot interview met **Alberto Breccia** en een leuk artikel over de geschiedenis van de Duitse *Kuifje*-albums van uitgeverij Casterman (vergelijkbaar met het onderzoek van **Peter Otten** voor zijn publikatie *Kuifje in Concreto*, maar dan op veel kleinere schaal). Als gratis bijlage deze keer de index op de nummers 1 tot en met 19 van dit tijdschrift.
Info: Luruper Weg 23, 2000 Hamburg 20, BRD.
Rêve-en-Bulles 4 + BD Flash 3.
Een groot interview met **Marc Michetz** en een kleintje met **François Boucq** vullen het grootste gedeelte van dit nummer. BD Flash, een twintig pagina's tellend geel katern, is zoals gewoonlijk geheel gevuld met nieuwtjes en recensies.
Info: 13, Allée de la Fragne, 1400 Nivelles, België.
Rraah! 22.
Een mooi nummer met artikelen over **Pierre Seron** en **Art Spiegelman** (met een strip van zijn hand). Verder worden twee trendy verschijnselen onder handen genomen: de handel in originele pagina's en het verramsjen van relatief nieuwe stripalbums.
Info: Eppendorfer Weg 67, D-2000 Hamburg 20, BRD.
Sapristi 25.
Voornamelijk gewijd aan **André Juillard**: een uitgebreid interview en een werkelijk zeer uitputtende bibliografie. Dus in dit nummer meer tekst en minder strips dan gewoonlijk. Verder weer veel nieuwtjes en als uitsmijter een kort interview met het aanstormend talent **Pehel**. (TB)
Info: BP 173, 76206 Dieppe Cedex, Frankrijk.
Sarjainfo 76 en 77.
In beide nummers uiteraard veel informatie over Finse tekenaars met daarnaast in nummer 76 artikelen over **Loustal** en **Brian Bolland**.
Info: P.L. 927, 00101 Helsinki, Finland.
Sick 28 en 29.
In nummer 28 komen **Tim Krabbé**, **Gerrit Krol**, **Hans van Willigenburg**, **Joost Zwagerman**, **Hedy d'Ancona**, **Hans Wiegel**, **Frits Bolkestein**, **Relus ter Beek** en **Jan Pronk** aan het woord over wat zij nou een leuke cartoon vinden. Ongeveer de helft van nummer 29 is gevuld met bio's van politieke tekenaars (en voorbeelden van hun werk) in het kader van de tentoonstelling *Politiek in prent '92* die tot en met 7 mei te zien is in de Tweede Kamer der Staten-generaal en van 17 mei tot en met 22 juni in het Provinciehuis Noord-Holland te Haarlem. Verder onder andere een vraaggesprek met cartoonist **Bert Witte**.
Info: Leidsestraat 177, 2182 DL Hillegom.
ZozoLala 66 en 67.
In nummer 67 interviews met **David Lyttleton**, **Dirk Stallaert** en **Moebius**. Verder een 'logokwiz': noem van 49 logo's het album en de reeks waarin dit werd gebruikt. In nummer 68 bleek dat niemand het een briefkaart waard vond. Verder in 68 een groot interview met **Fritz van den Heuvel**. 'Wilt u voor ons een cover maken, mijnheer Van den Heuvel?' vroeg de ZL-redactie. Ach ja, wie het onderste uit de kan wil hebben ...
Info: St. Antonielaan 13, 6821 GA Arnhem.

AvO

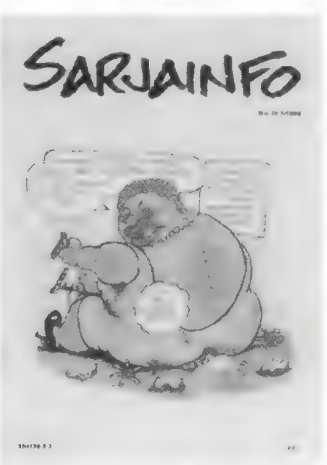

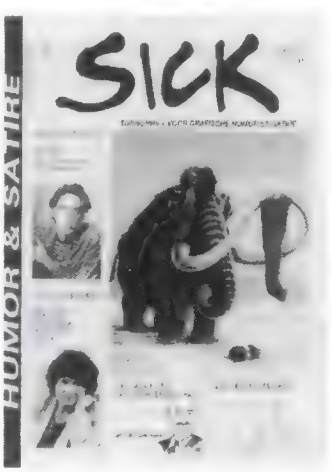

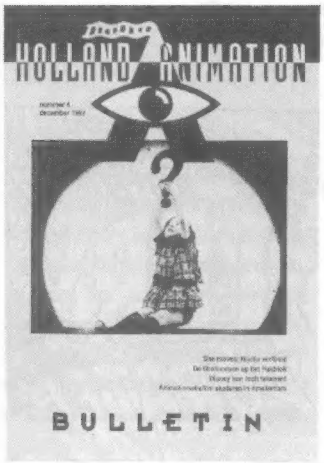

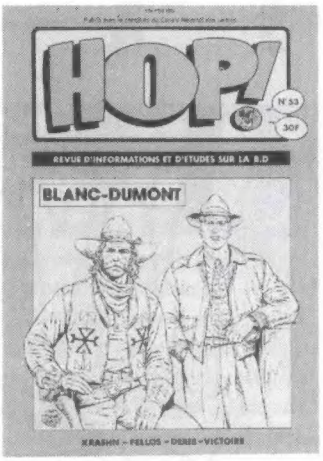

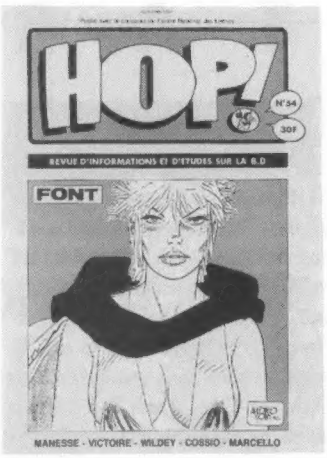

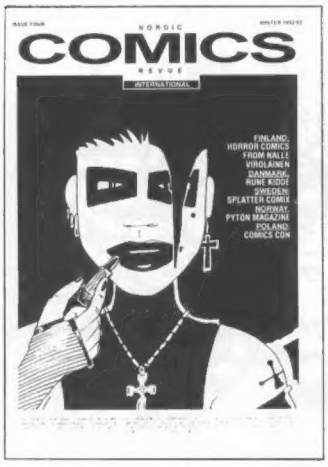

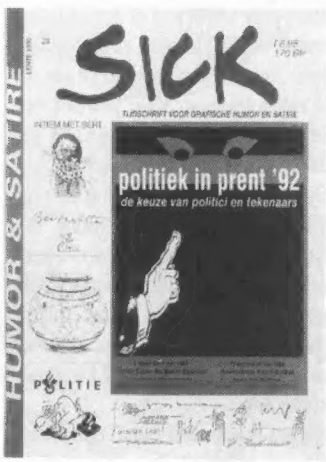

Flitsen

We schreven eerder dat Greg **een serie gaat maken met als tekenaar** Gabrion. **De titel van die reeks is nu bekend:** *Tobo*. **Het eerste deel is niet te verwachten vóór 1994. ★ Een aantal jonge Franse tekenaars – waaronder** Cromwell, Ruffner **en** Riff Rebs **– is gestart met een maandblad: El Coyote. ★** Juillard **werkt aan een strip voor Casterman:** *Le cahier bleu*. **Binnenkort in (A Suivre). ★** Roba **werkt aan een nieuw verhaal van** *De Sliert*, **overigens niet door hemzelf getekend. ★ Eind 1993 kunnen we een nieuwe** *Buck Danny* **verwachten, getekend door** Bergèse **en geschreven door** Jacques de Douet. **★** Goffaux **werkt met** Yann **aan een nieuwe detectiveserie:** *M. Hawks*. **★ Van** Walthéry **verschijnt binnenkort een nieuwe reeks bij Lombard:** *Rubine*. **★ Vroeg u zich al af wie de volgende zou worden? Ditmaal in onze serie 'De jeugd van ...':** *Lester Cockney*! **Binnenkort bij Lombard. ★** Van Hamme **schrijft een detectiveserie voor de Franse televisie. ★ Geruchten doen de ronde dat er binnenkort een nieuwe album gaat verschijnen van** *Blake en Mortimer*. **Er is zelfs al een titel bekend:** *De blauwe steen*. **Onbekend is wie het verhaal gaat of gaan maken. ★** Baudoin **gaat een stripverhaal tekenen dat speciaal bedoeld is voor de Japanse markt. Het verhaal gaat ongeveer 200 pagina's tellen en de eerste oplage bedraagt één miljoen exemplaren! ★** Berthet **werkt weer aan een verhaal voor de serie Vrije Vlucht van Dupuis, evenals** Marvano. **★** Rosinski **maakt inderdaad (vorige keer wisten we het nog niet zeker) een strip met** Jean Dufaux. **Het verhaal beslaat twee albums en verschijnt bij Dargaud. ★ In 1994 moet eindelijk een nieuw album gaan verschijnen van** Tardi's *Isabelle Avondrood*. **★** *Arno*, **de serie van** Jacques Martin **en** André Juillard **wordt voortgezet met een nieuwe tekenaar:** Jacques Denoël. **★** Annie Goetzinger **werkt weer samen met** Christin. **De strip gaat** *Le sultane blanche* **heten. ★ Christin heeft overigens onlangs bij Flammarion zijn tweede roman gepubliceerd:** *Rendez-vous en ville*. **Tot de volgende keer!**

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

Stripwinkel Blunder
Oudegracht 203
3511 NH Utrecht
Telefoon/Fax:
030-311461
Blunder Bestelhuis
Postbus 14144
3508 SE Utrecht

STRIPSPECIAALZAAK
'OUD & NIEUW'
NIEUW!
IN- EN VERKOOP VAN NIEUWE EN TWEEDEHANDS-STRIPS
TEL. 01820-26967
WILHELMINASTRAAT 52, GOUDA
MET EEN NEUS VOOR STRIPS!

Kirby is back!

De grootste superheldenauteur aller tijden is weer terug. Over wie heb ik het? Over *Jack Kirby* natuurlijk. Hij begon zijn stripcarrière in 1941 met Captain America, die hij samen met *Joe Simon* creëerde. Twintig jaar later veroorzaakte hij samen met *Stan Lee* de 'Silver Age of Comics' met de lancering van The Fantastic Four. Zonder hem zou het Marvel Universe er totaal anders hebben uitgezien. The Avengers, Thor, X-men en The Incredible Hulk zijn allemaal aan hem te danken. Later schiep hij bij DC zijn Fourth World met onder andere Darkseid, The New Gods en The Forever People. Voor vele stripauteurs is hij nog steeds een inspiratiebron en wordt hij liefkozend Jack 'King' Kirby genoemd.

Image heeft de eer om Kirby's driedelige serie Phantom Force uit te geven. Oorspronkelijk zou deze titel bij *Mike Thibodeaux'* uitgeverij Genesis West uitgebracht worden, maar *Rob Liefeld* wist hem er van te overtuigen dat de strip beter tot zijn recht zou komen als Image het project onder zijn hoede zou nemen. Toen hij aanbood dat het voltallige Image-team, te weten hijzelf, *McFarlane*, *Lee*, *Larsen* en *Williams* de tekeningen van Kirby zouden inkten was de zaak snel beklonken. Phantom Force wordt drie delen à $2.50. En dat is nog niet alles. Plaatjesboer en nieuwbakken comic-uitgever Topps zag in Kirby de aangewezen man om hen aan een exclusief 'universe' te helpen. En tegen een fikse betaling mochten ze eens flink in Kirby's keuken rondstruinen. Want de grote meester had nog heel wat kliekjes en superhelden-recepten, die nog niet eerder aan het publiek geserveerd waren.

Omdat de oude meester dit jaar 76 jaar zal worden zullen al zijn ideeën door anderen uitgewerkt worden en wel door collega's van hem uit de late zestiger en zeventiger jaren. Als schrijvers zijn aangetrokken: *Roy Thomas*, *Gary Friedrich* en *Gerry Conway*. De tekenaars zijn: *Don Heck*, *Dick Ayers*, *Steve Ditko* en *John Severin*. Topps brengt eerst drie one-shots op de markt, namelijk Bombast, Captain Glory en Night Glider. Deze vormen de introductie voor de maandelijkse titel Secret City Saga die de daarop volgende maand van start zal gaan. Deze serie zal door *Thomas* en *Ditko* gemaakt gaan worden. Daarnaast komt er ook nog een vierdelige miniserie Satan's Six door *Tony Isabella*, *John Cleary* en *Armando Gil*.

DOCTOR MORDIUS
NO SELF-RESPECTING MASS-MURDERER WOULD ASSOCIATE WITH HIM···
KUGA
THE LION-KILLER
THE TRUTH IS--HE'LL FIGHT ONE--BUT HE WON'T KILL ONE··· KUGA SECRETLY LOVES ANIMALS···
DEZIRA OF BABYLON
SHE'S TOO CUTE AND DIZZY TO BE A BONAFIDE TEMPTRESS. SHE'S LIKE GOLDIE HAWN···
FRIGHTFUL--
HE'S A REAL, BONA-FIDE FIEND FROM HELL. HIS POWERS ARE AWESOME··· HE'S SENT ALONG TO KEEP THE OTHERS IN LINE, BUT HE WINDS UP HELPING THEM···

Jack Kirby's nieuwe Topps-strip.

Natuurlijk zitten er weer van die fijne trading cards bij waardoor de koper $2.95 per deel zal moeten ophoesten.

Meer Moore

Nieuws van het *Alan Moore*-front. Met zijn nieuwste project 1963 wil Moore proberen de 'fun' die hij als jochie had bij het lezen van comics te doen herleven. De zwarte en cynische toon die hij met Watchmen en *Frank Miller* met de Dark Knight hebben gezet, heeft voor een vloedgolf aan navolgers gezorgd. Moore betreurt dat en wil nu het roer 180 graden draaien en iets leuks maken, doordrenkt met fantasie, twists, ideeën en andere vondsten gebaseerd op de oude Fantastic Four van *Lee* en *Kirby* (daar hebben we hem weer!). Die vonk is overgeslagen en menigeen die er aan meewerkt zegt de laatste jaren niet zoveel lol te hebben gehad in zijn werk. Dat belooft dus wat. Vergeet niet dat de serie op een jong publiek mikt, zonder de volwassen lezer te vergeten. Ieder deel van 1963 heeft een andere titel met andere helden in de hoofdrol. De namen zijn: Mystery Incorporated, No One Escapes the Fury, Tales of the Uncanny, Tales from Beyond, Horus en The Tomorrow Syndicate. Alle losse eindjes worden vervolgens samengevoegd in een 80 pagina's tellende Annual die een cross-over wordt met de 1963-characters en de 1993 Image Comics-characters. *Jim Lee* heeft toegezegd om die te zullen tekenen. Maar ja, eerst zien en dan geloven. 1963 kost $1.95 per deel.

AMERICA'S MOST EXCITING COMIC BOOK!
MYSTERY INCORPORATED
GOLDARN IT, CRYSTAL MAN! OUR OWN HEADQUARTERS IS TRYING TO MURDER US...
MAYHEM ON THE MYSTERY MILE!
...AND IT'S ALL YOUR FAULT!

1963, Alan Moores nieuwe strip.

Ook zijn andere projecten gaan vrolijk door. Deze zomer zullen Big Numbers 1 en 2 opnieuw worden aangeboden, gevolgd door een nieuw deel getekend door *Bill Sienkiewicz*. Daarna neemt *Al Columbia* het over en verschijnt de strip ieder kwartaal, hopen we.

Als het laatste deel van Taboo is verschenen zullen alle daarin verschenen delen van From Hell en Lost Girls gebundeld worden en opnieuw uitgebracht worden. Nieuw materiaal van deze series zullen meteen in albumvorm uitkomen. Ook zal Moore een driedelige miniserie schrijven voor *Todd McFarlane*.

Disney

In de V.S. is Disney's uitgeversavontuur voorbij. Geruchten beweren dat ze stoppen met hun comic-uitgaven. Gladstone die door Disney gedwongen werd om te stoppen met hun Disney-comics krijgt weer een licentie. En Marvel zal voortaan de televisie- en filmgerelateerde Disney-strips uit gaan brengen. Door deze ontwikkelingen kunnen we er wel gevoeglijk van uitgaan dat Disney niet van plan is om de Europese Disney-strips zelf uit te gaan geven. Wel worden de licenties omgezet in joint venture-contracten. Hierdoor krijgt Disney een veel grotere macht binnen de bladen. Hopelijk gaan ze zich niet met de inhoudelijke kant van de bladen bemoeien, want dat zou wel eens vervelende gevolgen kunnen hebben voor onze eigen Donald Duck.

En dan is er nog het gerucht dat de ronde doet over een inval in de Berlijnse galerie Laqua door Disney. De reden zou zijn dat er illegaal Disney-artwork werd verkocht. Maar dat berustte uiteindelijk op een fout. Want men verkocht alleen officieel goedgekeurd artwork van Disney. De eigenaar van de tent ontkent trouwens het voorval in alle toonaarden.

Heavy Hitters

Als je dacht dat Marvel alleen maar geïnteresseerd is in het uitgeven van hardcore mutanten-comics, dan heb je het mis. Af en toe is er ook ruimte voor andere projecten. Onder de illustere naam Heavy Hitters wordt een flink aantal nieuwe series gelanceerd. Op voorhand lijken de volgende titels sowieso interessant: Midnight Men door *Howard Chaykin*, $2.50 per deel, Trouble with Girls door *G. Jones*, *W. Jacobs* en *B. Blevins* – ook $2.50 per deel – en *Joe Kuberts* Tor, $5.95 per deel. Het betreft hier allemaal vierdelige miniseries. Ook *Mike Baron* is erg actief. Hij heeft namelijk twee series in voorbereiding, te weten: Feud met tekenaar *Mark Nelson* (Aliens) en Spike met als tekenaar *Bill Reinhold*. Chaykin-adept *Mike Vosburg* maakt Off Castes.

Voor het zomeroffensief heeft Marvel een flink aantal X-men-spinoffs op het programma staan. Om de series nog meer onweerstaanbaar te maken dan ze al zijn heeft men een aantal niet te versmaden tekenaars aangetrokken om de miniseries te illustreren. *Lee Weeks* tekent Gambit, *Steve Lighle* doet Storm, *Adam Hughes* maakt Rogue, *Larry Stroman* houdt zich bezig met Bishop en *Bill Sienkiewicz* stort zich op Guido. Wie Deadpool gaat tekenen is nog niet bekend. Maar juich nog niet te vroeg. Aanvankelijk zou *Kerry Gammill* de nieuwe 64 pagina's tellende X-men Unlimited, die vier maal per jaar uitkomt gaan tekenen, maar die is vervangen door *Chris Bachalo*.

Chaykins *Midnight Men*

Mike Vosburgs *Offcasters*

Sandman

Chadwicks *Concrete*

Mike Allred tekent *The Geek*

Ditjes en Datjes

- *Simon Bisley*'s verzamelde Judge Dredd komt bij Fleetway uit voor $5.95. Teksten van *John Wagner* en *Alan Grant*. Nog meer Bisley in Heavy Metal Hardware. Hierin zijn nieuwste creaties Max Carnage (een soort LOBO) en Kyrn (een soort Conan) à $3.95.
- Superman keert weer terug (natuurlijk) in Adventures of Superman 500 met speciale covers op alle vier de Superman-titels.
- Sandman viert zijn 50e nummer met een extra dikke uitgave. Hierin een 'Arabian Nights'-verhaal, getekend door *P. Craig Russell* en vele pin up-pagina's. Prijs $2.95. Tekst van *Neil Gaiman*.
- *Mike Dalton Allred*, van Mad Man, waagt een uitstapje en tekent voor Vertigo The Geek, op tekst van *Rachel Pollack*. 64 pagina's, $3.95.
- *Russ Heath* en *Doug Moench* produceren een lang Legends of the Dark Knight-verhaal met Catwoman en Catman. Klasse! $1.75 per deel.
- *Paul Chadwicks* Concrete verschijnt in een nieuw tweedelig verhaal: Eclectica à $2.95.
- *Neal Adams*' Continuity begint met een schone lei en geeft al zijn titels met een nieuwe nummer 1 uit.
- *Keith Giffen* is weg bij DC (tijdelijk?) en maakt Trencher voor Image. $1.95 per deel.

En dan nog dit:

If Batman and Robin were run over by a steamroller what would they be called?

FLATMAN AND RIBBON!!!

casper
en
Hobbes
Z
© 1992 WATTERSON
3-22